

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

Analýza pachatelů trestného činu pohlavní zneužití

Diplomová práce

The analysis of perpetrators of sexual abuse

Diploma thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
Mgr. Tomáš Najman

AUTOR PRÁCE
Bc. Daria Lípová

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 23. 08. 2022

Bc. Daria Lípová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat Mgr. Tomáši Najmanovi za poskytnutí odborných rad, ochotu a pomoc během zpracování této diplomové práce. Poděkování patří také všem respondentům, kteří se zúčastnili výzkumného šetření a poskytli cenné informace k praktické části práce.

ANOTACE

Tato diplomová práce se zabývá analýzou pachatelů trestného činu pohlavní zneužití, který definuje §187 trestního zákoníku. V práci jsou pomocí studia odborné literatury popsány základní pojmy, vztahující se k trestnému činu pohlavní zneužití a je rozebrána právní úprava dané i související problematiky. Popsána je i fenomenologie pohlavního zneužívání a možné příčiny páchání tohoto trestného činu. Klíčová část práce spočívá v popisu osob, které se trestného činu pohlavní zneužití dopustily a řeší i jejich oběti. Zahrnuta je také kapitola o možnostech kontroly pohlavního zneužívání. Součástí práce je výzkumné šetření, zabývající se primárně pachateli pohlavního zneužívání. Práce přispívá ke zvýšení povědomí čtenářů o daném tématu a může být nápomocná i odborné veřejnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

analýza * dítě * kriminalita * oběť * pachatel * pohlavní zneužití * sexuální násilí * trestný čin * prevence

ANNOTATION

This thesis deals with the analysis of perpetrators of sexual abuse, which defines Section 187 of the Criminal Code. In this thesis, using the study of scientific literature, basic terms relating to the sexual abuse are described and legislation of the given and related issues is analysed. Also, the phenomenology of sexual abuse and the possible causes of committing this crime are described. A key part of this thesis describes those who have committed the crime of sexual abuse and their victims. A chapter on options for controlling sexual abuse is also included. Part of the work involves research which is devoted mainly to perpetrators of child sexual abuse. The work contributes to increase readers' knowledge of the subject and can also be helpful to some professionals.

KEYWORDS

analysis * child * crime * criminality * perpetrator * prevention * sexual abuse * sexual violence * victim

Obsah

Úvod.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Úvod do problematiky pohlavního zneužívání	10
1.1 Vymezení věkových hranic	11
1.2 Definice sexuálního zneužívání.....	12
1.3 Formy sexuálního zneužívání.....	14
1.3.1 Bezdotykové zneužívání.....	14
1.3.2 Dotykové zneužívání.....	15
1.4 Komerční sexuální zneužívání dětí	16
2 Právní úprava problematiky pohlavního zneužívání.....	18
2.1 Trestný čin pohlavního zneužití dle §187 TZ.....	19
2.2 Trestné činy související s trestným činem pohlavního zneužití	22
2.2.1 Trestný čin znásilnění dle §185 TZ.....	22
2.2.2 Ostatní trestné činy související s pohlavním zneužíváním	24
3 Fenomenologie pohlavního zneužívání.....	28
3.1 Stav kriminality	28
3.2 Dynamika kriminality.....	31
3.3 Struktura kriminality	37
4 Etiologie trestného činu pohlavní zneužití	41
4.1 Deviace v aktivitě.....	42
4.2 Deviace v objektu.....	43
4.3 Příčiny u sexuálně nedevidantních pachatelů	43
4.4 Příčiny u sexuálně deviantních pachatelů	46
5 Pachatelé pohlavního zneužití	50
5.1 Typologie pachatelů pohlavního zneužití.....	52
5.2 Sexuálně deviantní pachatelé.....	54
5.3 Nedevidantní pachatelé.....	57
5.4 Pachatelé zneužívání pubescentů	59
5.5 Pachatelé incestu.....	60
5.6 Ženy jako pachatelky	62
5.7 Děti jako pachatelé	65

6	Oběti pohlavního zneužití	67
6.1	Charakteristika obětí pohlavního zneužití	68
6.2	Rizikové rodiny	69
6.3	Projevy sexuálního zneužívání u dětí	70
6.4	Následky sexuálního zneužívání dětí	71
6.5	Posttraumatická stresová porucha a disociativní poruchy	74
6.6	Terapie dětské oběti	75
7	Možnosti kontroly sexuálního zneužívání	77
7.1	Preventivní strategie	77
7.1.1	Primární prevence	78
7.1.2	Sekundární prevence	81
7.1.3	Terciární prevence	81
7.2	Represivní strategie	84
	PRAKTICKÁ ČÁST	86
8	Pachatelé sexuálního zneužívání očima obětí – výzkumné šetření	86
8.1	Cíle a metoda výzkumného šetření	86
8.2	Výzkumné předpoklady	87
8.3	Analýza získaných dat	88
8.4	Vyhodnocení výzkumných předpokladů	102
	Závěr	104
	Seznam použité literatury	107
	Seznam tabulek a grafů	113
	Seznam zkratk	116
	Seznam příloh	117
	Příloha č. 1	118
	Příloha č. 2	122

Úvod

Pohlavní zneužívání patří bezesporu mezi jedny z nejzávažnějších sexuálně motivovaných trestných činů, jelikož roli oběti zde zastávají děti, tedy bezbranné, jednoduše zranitelné osoby, jejichž zdravý, nedotčený vývoj by měl být primárním zájmem naší společnosti. V posledních desetiletích se problematika sexuálního zneužívání dětí dostává do povědomí nejen odborné, ale i laické veřejnosti na celém světě, což ovšem téměř nijak neovlivňuje smutný fakt, že daná trestná činnost pořád zůstává vysoce latentní a počet obětí je mnohonásobně vyšší, než udávají oficiální čísla. Výsledky výzkumu, prováděného předním českým sexuologem Petrem Weissem ukázaly, že z reprezentativního vzorku 2000 osob, 69 % mužů a 79 % žen sexuálně zneužitých v dětství, zneužití neoznámilo. Sexuální zneužívání dětí tedy bohužel není výjimkou, naopak krutou každodenní realitou, kterou je více než nezbytné usilovně řešit.

K pohlavnímu zneužívání dětí docházelo dávno před tím, než se tímto tématem začala společnost zabývat. První výzkumy týkající se sexuálního zneužívání dětí na našem území proběhly až po roce 1989, ve světě se toto téma ovšem určitým způsobem monitoruje už od 50. let minulého století. V té době se ovšem narazilo na problém, kdy reakce nejen veřejnosti, ale i odborníků často spočívala v nevěřivosti a odmítání, jelikož existence daného jevu byla pro lidi natolik nepřijatelná, že tento jev raději svedli na pomluvy a výmysly. Dokonce i na přelomu století byla velká část obvinění ze sexuálního zneužívání považována za falešná. Pro lidi bylo téměř nemožné přijmout fakt, že pachatelem sexuálního zneužívání může být společností tak vážená osoba, jako je např. otec dítěte.¹

S určitým nepochopením, plynoucím z neznalosti dané problematiky, se potýká i dnešní společnost. Mezi velkou částí laické veřejnosti kolují mýty o sexuálním zneužívání dětí, které se silně liší od skutečnosti. Velké procento lidí žije v mylné představě o tom, že sexuální zneužívání se v žádném případě nemůže týkat jejich dospívajících potomků, jelikož oběťmi jsou pouze děti ze sociálně slabších vrstev. Jiní žijí v domnění, že pachatelem sexuálního zneužívání může být jenom cizí

¹ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997, s.8. ISBN 8071844799.

osoba, která s největší pravděpodobností trpí sexuální deviací, potýká se s problémy s alkoholem, drogami nebo je mentálně zaostalá. Všechna tato tvrzení ovšem v praxi naráží na tvrdou realitu, kde se oběťmi stávají i děti z dobrých rodin a pachatelé jsou blízké či dítěti dobře známé osoby, které nemají problém se zneužíváním návykových látek, nejsou mentálně zaostalé a v drtivé většině případů nejsou ani sexuálně deviantní.

Tato diplomová práce, která bude rozdělena na část teoretickou a praktickou, se zaměří na trestný čin pohlavního zneužití a jeho pachatele. Dané téma je zvoleno z důvodu jeho závažnosti a také aktuálnosti, jelikož u trestného činu pohlavního zneužití je sledován poměrně dlouhodobý nárůst v počtu spáchaných skutků. Cílem teoretické části práce je komplexní shrnutí poznatků získaných z odborných zdrojů a rozšíření povědomí čtenářů o dané problematice, což může případně pomoci ke zpozorování této závažné trestné činnosti v jejich blízkém okolí. Cílem praktické části práce je získání co největšího množství poznatků o pachatelích pohlavního zneužívání, jejich obětech a způsobech, kterými k páchání sexuálního zneužívání dochází.

Úvodní část textu bude věnována zařazení trestného činu pohlavního zneužití do kategorie mravnostní kriminality, vymezení důležitých věkových hranic, které s danou problematikou souvisí, a definici dané problematiky. Popsány zde budou i formy sexuálního zneužívání a stručně bude naznačena také problematika komerčního sexuálního zneužívání dětí. Druhá kapitola se pak bude zabývat aktuální trestněprávní úpravou problematiky pohlavního zneužívání a dotkne se i dalších trestných činů, které s pohlavním zneužíváním mohou souviset.

Třetí kapitola bude věnována fenomenologii pohlavního zneužívání. Zde pomocí analýzy statistických dat dojde k popsání stavu mravnostní kriminality v roce 2021 i stavu samotného trestného činu pohlavního zneužití, včetně počtu spáchaných skutků v jednotlivých krajích České republiky v daném roce. Dále se bude tato kapitola věnovat dynamice dané problematiky v letech 2012-2021 a její struktuře z hlediska pachatelů, kteří se této trestné činnosti dopustili.

Čtvrtá kapitola se zaměří na etiologii pohlavního zneužívání a budou zde popsány možné příčiny vzniku této trestné činnosti. Tato kapitola bude pracovat s pojmem

sexuální deviace a rozdělí tento pojem do dvou kategorií – deviace v aktivitě a deviace v objektu. Taktéž zde budou popsány příčiny páchaní sexuálního zneužívání dětí u pachatelů nedeviantních a pachatelů se zjištěnou sexuální deviací.

Pátá kapitola, která bude v rámci práce stěžejní, se zaměří na pachatele pohlavního zneužívání, představí jejich typologii a bude se věnovat i charakteristikám jednotlivých skupin pachatelů. Řešeny zde budou možné příčiny páchaní trestného činu pohlavní zneužití a motivace pachatelů k jeho páchaní. Více zde bude rozebráno téma pachatelů deviantních a nedeviantních, pachatelů, kteří se dopouštějí sexuálního zneužívání pubescentů a také těch, kteří se dopouštějí incestního zneužívání. Nebude zde vynecháno ani téma žen jako pachatelek a představena bude i problematika nezletilých pachatelů pohlavního zneužívání.

Šestá kapitola se zaměří na oběti trestného činu pohlavní zneužití, kde představí jejich charakteristiku a zmíní rodiny dětí, které jsou v rámci problematiky považovány za rizikové. Zmíněny zde budou také projevy, které lze na obětech po traumatickém zážitku pohlavního zneužití pozorovat, a popsány budou i následky, které sexuální zneužívání na obětech zanechává. Stručně bude v této kapitole popsán i postup terapie u sexuálně zneužitých dětí.

Poslední kapitola teoretické části práce bude věnována možnostem kontroly sexuálního zneužívání dětí. Tato kapitola bude rozdělena na dvě části, které odráží dvě odlišné strategie kontroly kriminality – preventivní a represivní.

Praktická část diplomové práce se zaměří primárně na osobu pachatele pohlavního zneužívání, kterou zanalyzuje prostřednictvím výzkumného dotazníkového šetření. Kromě osoby pachatele by zde mělo dojít také k poznání osoby oběti a způsobů, kterými k páchaní pohlavního zneužívání dochází. Informace získané v rámci výzkumného šetření budou poskytnuty samotnými oběťmi pohlavního zneužívání, díky čemuž bude možné získat relevantní poznatky k dané problematice a ověřit některé výzkumné předpoklady plynoucí z teoretické části práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Úvod do problematiky pohlavního zneužívání

Pohlavní zneužívání se řadí mezi sexuální trestné činy, které představují jednu ze dvou kategorií mravnostní kriminality. Mravnostní kriminalita je tedy širším pojmem, pod který spadají sexuální trestné činy a oblast trestných činů spojených s prostitucí. Obě kategorie jsou ovšem úzce spjaty s pohlavním pudem a jsou motivovány sexuální potřebou, proto se vědami o chování často užívá místo mravnostní kriminality pojem sexuální kriminalita.^{2,3}

Mravnostní kriminalita popisuje veškerá sexuálně motivovaná jednání, která společnost netoleruje a nepřijímá. Tyto trestné činy můžeme nalézt zejména ve třetí hlavě zvláštní části trestního zákoníku, která nese název „Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti“. Do kategorie sexuálních trestných činů, obsahujících jednání, při kterých dochází k ukájení sexuálních potřeb způsobem, jež je v rozporu se zákonem, se z hlavy III zvláštní části trestního zákoníku řadí trestné činy znásilnění (§185 TZ), sexuální nátlak (§186 TZ), pohlavní zneužití (§187 TZ), soulož mezi příbuznými (§188 TZ), pornografické trestné činy (§191 - §193a TZ) a navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§193b TZ). Sexuální trestné činy nalezneme i v dalších hlavách trestního zákoníku, např. obchodování s lidmi (§168 TZ), ohrožování výchovy dítěte (§201 TZ) nebo také svádění k pohlavnímu styku (§202 TZ). Do kategorie trestných činů spojených s prostitucí, které pro účely této práce nebudou více rozebírány, pak řadíme trestný čin kuplířství (§189 TZ) a prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§190 TZ).⁴

Mravnostní kriminalita je jednoznačně velmi vážným problémem, který zasahuje do citlivé sféry lidského života. Následky mravnostních trestných činů jsou patrné

² GŘIVNA, Tomáš a Lukáš BOHUSLAV. Mravnostní kriminalita. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 298-314. ISBN 978-80-7598-554-5.

³ KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 406. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 8071798134.

⁴ GŘIVNA, Tomáš a Lukáš BOHUSLAV. Mravnostní kriminalita. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 298-314. ISBN 978-80-7598-554-5.

jak bezprostředně po jejich spáchání, tak i v průběhu času, kdy se jedná převážně o vývojové psychické poruchy.⁵ Dle Chmelíka mravnostní trestné činy zasahují a narušují hned několik základních rovin:

- 1) morální vztahy ve společnosti;
- 2) život a zdraví občanů poškozených v důsledku protiprávního jednání ve sféře sexuálních vztahů;
- 3) zdravý vývoj mládeže;
- 4) dobré mravy v sexuálních vztazích mezi dospělými jedinci.⁶

1.1 Vymezení věkových hranic

K plnohodnotnému uchopení tématu pohlavního zneužívání je potřeba vymežit a objasnit pojmy, které souvisí s věkem, jelikož takové pojmy nejsou vnímány všude stejně.

Trestní zákoník pracuje s pojmy dítě a dítě mladší patnácti let. Dítětem je dle trestního zákoníku (§126) *osoba mladší 18 let, pokud trestní zákon nestanoví jinak*. Tato definice byla převzata z článku 1 Úmluvy o právech dítěte. Za dítě mladší patnácti let je pak považován člověk od narození do dne předcházejícího jeho patnáctým narozeninám.^{7,8}

Odlišně je pojem dítě vnímán zákonem o soudnictví ve věcech mládeže (zákon č. 218/2003 Sb), který pod pojem „mládež“ zahrnuje děti mladší patnácti let a mladistvé, jimiž jsou osoby ve věku od patnácti do osmnácti let.⁹

⁵ CHMELÍK, Jan. Otázky spojené s mravnostní trestnou činností – I. část. *VŠEHRD: Spolek českých právníků* [online]. [cit. 2022-07-01]. Dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/otazky-spojene-s-mravnostni-trestnou-cinnosti-i-cast_fda541ee-85de-4a77-bcff-ddf47408a78a

⁶ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 18. ISBN 8071787396.

⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění.

⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s.1859-1867. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁹ ZOUBKOVÁ, Ivana. Kriminalita proti mládeži. In: GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 472-482. ISBN 978-80-7598-554-5.

V trestním právu se můžeme setkat s dalším pojmem, kterým je „osoba blízká věku mladistvých“. Spodní věková hranice pro tento pojem je 18 let, není zde ovšem stanovená pevná horní hranice. Ta je ponechána na úvaze soudu, jelikož proces dospívání je u každého člověka zcela individuální. Málokdy je zde ovšem překročena hranice 21 let.¹⁰

S podobným pojmem pracuje také kriminologie, mluví se zde ale o „*mladém dospělém pachateli*“. Spodní hranice je zde stejně jako v trestním právu stanovena na 18 let, nicméně hranice horní, která taktéž není pevně daná, se pohybuje mezi 21 až 26 lety.¹¹

Pro úplnost je potřeba zmínit hranici trestní odpovědnosti, tedy věk, od kterého může být osoba trestně stíhána. V České republice je tato hranice už od roku 1950 stanovena na dovršený patnáctý rok věku.¹²

1.2 Definice sexuálního zneužívání

V průběhu času se měnilo jak vnímání pojetí problematiky sexuálního zneužívání dětí, tak i jeho samotná definice. Jednou z prvních představených definic jevu sexuálního zneužívání dítěte je definice z roku 1976 od Schechtera a Roberga: „*Vtažení závislých, vývojově nezralých dětí a dospívajících do sexuálních aktivit, které plně nechápou, ke kterým jsou neschopni dát informovaný souhlas nebo které porušují sociální tabu rodinných rolí.*“ Autoři zde zdůrazňují závislost dítěte na pachateli a také „informovaný souhlas“, který dítě nemůže poskytnout vzhledem k neschopnosti chápat význam jednání pachatele.¹³

Další definice sexuálního zneužívání, kterou v roce 1986 představila Michelle Elliotová, zní následovně: „*Jakékoli sexuální využívání dítěte mladšího šestnácti let pro sexuální uspokojení dospělého nebo značně starší osoby. Může jít o*

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 548. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹¹ HOFERKOVÁ, Stanislava. *Úvod do kriminologie* [online], s. 1-66 [cit. 2022-07-13]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-patologie-a-prevence/uvod-do-kriminologie.pdf>

¹² Tamtéž.

¹³ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí. I. Díl*. Praha: Karolinum, 1997, s.12. ISBN 8071844799.

obscénní telefonáty, neslušné předvádění se a voyérství, jako sledování dítěte při svlékání, ohmatávání, zhotovování pornografických fotografií nebo pokusy o soulož, znásilnění, incest nebo dětskou prostituci. Může se jednat o jednotlivou událost nebo aktivity, které trvají léta.“ Zde autorka zdůrazňuje sexuální uspokojení pachatele, které mu dané aktivity přináší, jelikož právě to může být rozlišujícím znakem v otázce, zda šlo v daném případě o sexuální zneužívání. Autorka v definici vyzdvihuje také bezdotykové zneužívání.¹⁴

V odborné literatuře lze pojem sexuální zneužívání často nalézt pod pojmem CSA (z angl. Child Sexual Abuse), který spadá pod širší jev CAN (z angl. Child Abuse and Neglect), tedy syndrom zneužívaného a týraného dítěte. Tento jev zahrnuje kromě sexuálního zneužívání také psychické a fyzické týrání, zanedbávání a šikanování dítěte rodiči, osobami, které jej mají v péči, nebo naopak neposkytování potřebné péče.¹⁵ Společným rysem obou jevů, tedy syndromu CSA a syndromu CAN, je ubližování dítěti, fyzické i psychické utrpení a ohrožení dalšího vývoje. Zdravotní komise Rady Evropy přijala v roce 1992 definici sexuálního zneužívání, která zní následovně: *„Sexuální zneužívání dítěte je jakékoli nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoli, kdo dítě zneužívá.“* Definice také zmiňuje, že takovou osobou může být rodič či příbuzný, přítel, odborný pracovník i cizí osoba.¹⁶

Širší definici sexuálního zneužívání uvádí Petr Weiss: *„Za sexuální zneužívání je považován pohlavní kontakt mezi dospělou osobou a nedospělým jedincem, přičemž se zákonem určená hranice přípustnosti pohlavního styku pohybuje v různých zemích obvykle mezi 13. a 18. rokem věku.“*¹⁷ Weiss dále definuje také

¹⁴ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí. I. Díl.* Praha: Karolinum, 1997, s.12. ISBN 8071844799.

¹⁵ Tamtéž, s. 12.

¹⁶ JEŽKOVÁ, Zuzana a Alexandra FRAŇKOVÁ. Mýty a fakta o sexuálním zneužívání dětí. In: Šance dětem [online]. Praha: Šance dětem, 2012 [cit. 2022-07-01]. Dostupné z: www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/myty-a-fakta-o-sexualnim-zneuzivani-deti-63.html#co-je-sexualni-zneuzivani

¹⁷ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí. I. Díl.* Praha: Karolinum, 1997, s.12. ISBN 8071844799.

pojem zneužití jako „*různé formy koitálního styku (vaginální či anální soulož, případně styk mezi stehna), aktivní i pasivní orogenitální aktivity, masturbace či osahávání jiných částí těla oběti, to vše za účelem dosažení sexuálního vzrušení, eventuálně i uspokojení pachatele.*“¹⁸

Ze všech uvedených definic plyne, že kromě překročení určitých, zákonem stanovených věkových hranic, jde o zneužívání dítěte tehdy, kdy se sexuálních aktivit s dítětem dopouští osoba vyspělejší, fyzicky silnější nebo ve vyšším sociálním postavení než je oběť. Pachatel tak díky svému postavení zneužívá neznalosti a závislosti své oběti, v jiných případech může zneužívat také strachu nebo určité potřeby dítěte.¹⁹

1.3 Formy sexuálního zneužívání

Z výše uvedených definic vyplývá, že dítě lze sexuálně zneužít mnoha způsoby. Odborná literatura nejčastěji uvádí základní rozdělení na zneužívání dotykové a bezdotykové (alternativně také kontaktní a nekontaktní).

1.3.1 Bezdotykové zneužívání

I přes to, že bezdotykové zneužívání dětí je méně ohrožující, a může být někdy sporné, zda jde doopravdy o zneužívání nebo pouze o nemravné chování, jedná se o chování, které může na dítěti zanechat vážné následky a negativně ovlivnit jeho další vývoj. Pod pojem bezdotykové zneužívání se řadí:

- 1) Exhibicionismus – sexuální úchylka, kdy se pachatel sexuálně uspokojuje tím, že odhaluje pohledu jiných osob své genitálie, případně toto jednání doprovází masturbací. U sexuálního zneužívání dětí je pachatelem exhibicionismu dospělá osoba, která se obnažuje před dítětem mladším patnácti let.
- 2) Voyerství – pachatel v tomto případě dosahuje sexuálního vzrušení tím, že pozoruje svlékající se nebo nahé osoby při různých aktivitách. Takové

¹⁸ WEISS, Petr. Sexuální zneužívání v dětství – pachatelé a oběti. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 8-16. ISBN 80-7169-795-8.

¹⁹ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí. I. Díl*. Praha: Karolinum, 1997, s.13. ISBN 8071844799.

jednání může být utajené a pozorované dítě nemusí vůbec vědět o tom, že je pozorováno. V jiných případech může být dítě pachatelem naopak ke svlékání donuceno a to např. při sexuálních aktivitách, kterých se sám pachatel neúčastní (masturbace, sexuální aktivity s jiným dítětem či dospělým, při sledování pornografických videozáznamů aj.). Tyto aktivity jsou typické pro komerční sexuální zneužívání dětí.

- 3) Verbální zneužívání – nejčastěji se v tomto případě jedná o anonymní telefonáty ze strany pachatele, při kterých používá obscénní řeči, popisuje sexuální aktivity anebo prostřednictvím telefonního hovoru nutí dítě k sexuálním aktivitám. Pachatel může používat i různé výhrůžky v případě, že dítě tyto aktivity nevykoná. Pachatele následně uspokojuje představa dítěte, které jeho pokyny plní.^{20,21}

1.3.2 Dotykové zneužívání

O dotykovém neboli kontaktním zneužívání mluvíme v případě, že mezi pachatelem a obětí dochází k sexuálnímu kontaktu. Za nejčastější sexuální kontakt, ke kterému dochází mezi dospělým pachatelem a dítětem, se považuje:

- 1) Osahávání a ohmatávání – v tomto případě jde především o osahávání a ohmatávání genitálií dítěte, jindy také horních částí stehen a u starších dívek i prsou. K osahávání může docházet např. pod záminkou masáže nebo udržování hygieny.
- 2) Masturbace – zde může jít o nucení dítěte k masturbaci pachatele nebo o masturbaci dítěte pachatelem. Zpravidla se jedná o dráždění klitorisu a vaginy u dívek a penisu u chlapců. Vyloučené není ani anální dráždění.
- 3) Frotérství – typ sexuálního uspokojení, který je blízký masturbaci, avšak v tomto případě se jedná o sexuální uspokojení při otírání se o jinou osobu. Dítě může být vystaveno frotérství nejčastěji v dopravních prostředcích či tlačenících.

²⁰ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997, s.15. ISBN 8071844799.

²¹ MACHKOVÁ, Alexandra, PhDr. Mýty a fakta o sexuálním zneužívání dětí. *Šance dětem* [online]. 2012 [cit. 2022-07-05]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/myty-fakta-o-sexualnim-zneuzivani-deti>

- 4) Simulovaná soulož – pachatel dosahuje sexuálního uspokojení třením svých genitálií o genitálie dítěte, přičemž nedochází k penetraci. Jindy může jít o tzv. intrafemorální pohlavní styk, tedy styk mezi stehna dítěte.
- 5) Orální sexuální aktivity – zde hovoříme jak o líbání s pronikáním jazyka do úst dítěte, tak o olizování a dráždění genitálií dítěte pachatelem. Pachatel může také přinutit dítě k tomu, aby orálně uspokojovalo jeho nebo jiné dítě.
- 6) Pohlavní styk – zpravidla vynucený pohlavní styk, tedy znásilnění, je brutální formou zneužití dítěte. Na oběti zanechává jak těžké psychické následky, tak i fyzické, jelikož vzhledem k fyziologické obtížnosti styku dochází k tělesným poraněním. Docházet může k vaginální i anální penetraci, kterou pachatel provádí penisem, prsty nebo jiným předmětem. Dítě může být přinuceno také k penetrování pachatele, a to buď prsty, rukou nebo jiným předmětem.^{22,23}

Mezi dítětem a pachatelem může docházet také k různým sadomasochistickým praktikám, kdy je dítě bito a svazováno pro sexuální potěšení pachatele. V některých případech může dojít až ke smrti oběti, kdy pak hovoříme o spojení sadismu a nekrofilie. Setkat se dá i s různými fetišistickými praktikami, jako je oblékání dítěte do vyzývavého oblečení nebo nucení dítěte k sexuálním aktivitám se zvířaty. Fetišismus různého druhu se pak převážně objevuje v pornografických filmech s účastí dětí.²⁴

1.4 Komerční sexuální zneužívání dětí

Kromě již uvedených syndromů CAN a CSA existuje o něco novější fenomén komerčního sexuálního zneužívání či vykořisťování dětí, který je v anglosaské literatuře označován jako CSEC (z angl. Commercial Sexual Exploitation of Children). Jedná se o sexuální zneužívání dětí, které je alespoň částečně

²² VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997, s.15-17. ISBN 8071844799.

²³ MACHKOVÁ, Alexandra, PhDr. Mýty a fakta o sexuálním zneužívání dětí. *Šance dětem* [online]. 2012 [cit. 2022-07-05]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/myty-fakta-o-sexualnim-zneuzivani-deti>

²⁴ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997, s.17. ISBN 8071844799.

motivováno finančním nebo jiným materiálním důvodem. Ke kriminálnímu jednání směřujícímu proti dětem tak dochází přes obchodní transakci. Právě faktor odměny je klíčovým při rozlišování, zda se jedná o sexuální zneužívání či komerční sexuální zneužívání.²⁵

Jiří Dunovský vymezuje pojem komerčního sexuálního zneužívání dětí jako „každé užití dítěte pro sexuální účely za finanční či jinou odměnu“, přičemž tato odměna může být poskytnuta ať už přímo dítěti, pokud poskytuje sexuální služby samo a nebylo uneseno či násilně drženo, nebo prostředníkům (například rodičům dítěte, kteří jej prodali). Za nejzávažnější formy komerčního zneužívání dětí se považuje obchod s dětmi pro sexuální průmysl, dětská prostituce a dětská pornografie. Stejně jako u syndromů CAN a CSA je společným jmenovatelem všech forem fenoménu CSEC ubližování dítěti a ohrožování jeho dalšího vývoje.²⁶

Trestné činy, které souvisí s komerčním sexuálním zneužíváním dětí najdeme jak v hlavě třetího trestního zákoníku, tak i v hlavách jiných. K fenoménu CSEC se z hlavy třetího trestního zákoníku mohou vztahovat trestné činy související s dětskou pornografií, tedy trestné činy uvedené v ustanovení §192 až §193b. Dále může jít o trestný čin kuplířství (§189 TZ), který souvisí s dětskou prostitucí. V hlavě druhé nalezneme trestné činy upravující problematiku obchodu s dětmi pro sexuální průmysl, a to konkrétně trestný čin obchodování s lidmi (§168 TZ) a svěření dítěte do moci jiného (§169 TZ).²⁷

²⁵ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, s. 20. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073380915.

²⁶ DUNOVSKÝ, Jiří. Komerční sexuální zneužívání dětí. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 139-147. ISBN 80-247-0929-5.

²⁷ MILFAIT, René. *Šance Dětem: Obchod s dětmi do sexuálního průmyslu* [online]. 2015 [cit. 2022-07-06]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/obchod-s-detmi-do-sexualniho-prumyslu>

2 Právní úprava problematiky pohlavního zneužívání

Mravnostní trestné činy hluboce zasahují do osobní svobody člověka a liší se vysokou typovou nebezpečností. Znemožňují obětem svobodně rozhodovat o sexuálních vztazích a mají negativní vliv na zdravý, přirozený vývoj dětí i mládeže. Právě osobní svoboda a lidská důstojnost patří mezi nejdůležitější práva člověka, která jsou chráněna Listinou základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993 Sb.) a potažmo Ústavou České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.). Nejsilnější zbraní státu v boji proti společensky nebezpečnému jednání je pak trestní zákon, v případě České republiky mluvíme o zákoně č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, který je základním pramenem trestního práva spolu s trestním řádem, tedy zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Za zmínku stojí i další zákony, které jsou s danou problematikou spojené, a to:

- zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., který řeší odpovědnost mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže;
- zákon o obětech trestných činů č.45/2013 Sb., jenž řeší problematiku zvláště zranitelné oběti, do které spadají právě děti, oběti trestných činů proti důstojnosti v sexuální oblasti a oběti obchodování s lidmi;
- zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., jehož předmětem je ochrana zájmů a blaho dítěte, ochrana rodiny a rodičovství a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Tento zákon zároveň upravuje problematiku povinného oznámení orgánu sociálně-právní ochrany dětí takové skutečnosti, která naznačuje zneužití práv plynoucích z rodičovství či porušení rodičovských povinností.^{28,29}

Klíčovým zdrojem různých hodnot a principů, které jsou cílené na potírání dané trestné činnosti, jsou mezinárodní dokumenty. Tyto dokumenty se přímo či zprostředkovaně odrážejí na právních úpravách jednotlivých států. První

²⁸ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 69-74. ISBN 8071787396.

²⁹ HANUŠOVÁ, J., P. HANUŠ, J. KOVAŘÍK a M. RAMEŠOVÁ. *Sexuální zneužívání dětí – oběti a pachatelé: Teoretická část* [online]. [cit. 2022-07-02]. Dostupné z: <http://casopis-zsfju.zsf.jcu.cz/prevence-urazu-otrav-a-nasili/administrace/clankyfile/20120429212655159236.pdf>

mezinárodní dokumenty, dotýkající se problematiky sexuálního zneužívání dětí, byly přijímány už na počátku 20. století a patří mezi ně např. Ženevská Deklarace práv dítěte z roku 1924 přijatá Ligou národů. Tato deklarace jako první přijala skutečnost, že dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní péči, právní ochranu a záruky, a to jak před narozením, tak i po něm.³⁰

Řada mezinárodních dokumentů, týkajících se ochrany lidských práv a práv dítěte byla přijata v Organizaci spojených národů. Za zmínku stojí Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948, Deklarace práv dítěte z roku 1959, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a zlomový dokument, upravující celý katalog práv dítěte, Úmluva o právech dítěte z roku 1989.³¹

Zásadní dokument, týkající se ochrany lidských práv, byl přijat také na půdě Rady Evropy. Jedná se Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1959, jejíž ustanovení lze vztáhnout i na problematiku sexuálního zneužívání dětí. Nejvýznamnějším dokumentem současnosti je pak Lanzarotská úmluva, přijatá Výborem ministrů Rady Evropy v roce 2007. Nese název Úmluva o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání a představuje velký posun v prevenci a ochraně dětí před sexuálním zneužíváním.³²

2.1 Trestný čin pohlavního zneužití dle §187 TZ

Trestněprávní ochranu dětí před pohlavním zneužitím zajišťuje v České republice §187 trestního zákoníku o trestném činu pohlavní zneužití, který je jedním z jedenácti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, obsažených v hlavě třetí zvláštní části trestního zákoníku. Znění §187 TZ je následující:

(1) Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let, svěřeném jeho dozoru,

³⁰ Deklarace práv dítěte [online]. 10.11.2009 [cit. 2022-07-02]. Dostupné z: <https://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-ditete-63749/tmplid-560/>

³¹ ŠVANDOVÁ, Nicola. *Trestněprávní aspekty sexuálního zneužívání*. Praha, 2013, s. 63-67.

Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

³² Tamtéž, s. 67-72.

zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeném v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.³³

V případě tohoto trestného činu je chráněným objektem mravní a tělesný vývoj dětí. Ustanovení tedy chrání všechny osoby mladší patnácti let před útoky na jejich pohlavní nedotknutelnost. Je nezbytné dodat, že jde o úmyslný trestný čin, kdy se úmysl vztahuje i k tomu, že předmětem útoku je dítě mladší patnácti let. Postačí zde i úmysl eventuální.³⁴

V prvním odstavci, který uvádí základní skutkovou podstatu, se v tomto ustanovení po objektivní stránce rozlišují dva případy, a to vykonání *soulože* a pohlavní zneužití *jiným způsobem*. Za soulož (coitus) je dle komentáře k trestnímu zákoníku považováno spojení pohlavních orgánů muže a ženy, přičemž ale není brán ohled na to, zda při souloži došlo k pohlavnímu ukojení.³⁵ Pod pojmem *jiným způsobem pohlavně zneužije* se rozumí pohlavní zneužití v jiné formě než souloží, např. orální pohlavní styk, ohmatávání prsou, ohmatávání pohlavních orgánů nebo líbání přirození, směřující k sexuálnímu vzrušení pachatele. Na rozdíl od soulože, kde musí dojít ke spojení pohlavních orgánů muže a ženy, z čehož plyne, že pachatel musí být opačného pohlaví než oběť, může být v případě pohlavního zneužití jiným způsobem pachatel i oběť stejného pohlaví.³⁶

Obětí trestného činu pohlavní zneužití může být pouze dítě mladší patnácti let a pachatelem tohoto trestného činu pak může být jak fyzická, tak právnická osoba, přičemž u osoby fyzické nezáleží na pohlaví. K naplnění znaku trestného činu není potřeba, aby osoba pachatele při pohlavním zneužití osoby mladší patnácti let

³³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění.

³⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s.1859-1867. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

³⁵ Tamtéž, s.1834-1849.

³⁶ Tamtéž, s.1859-1867.

došla k pohlavnímu ukojení, postačí fakt, že pachatel jedná v pohlavním vzrušení. Zároveň u tohoto trestného činu není podstatná sexuální preference ani sexuální orientace pachatele. Není rozhodné ani to, zda pachatel trpí sexuální deviací (pedofilií) či nikoliv.³⁷

Následující tři odstavce dále uvádí kvalifikované skutkové podstaty trestného činu pohlavní zneužití. Druhý odstavec podmiňuje užití vyšší trestní sazby v případě, že pachatel uvedený trestný čin spáchá na dítěti, které je svěřené jeho dozoru a to buď zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení, ze kterého vyplývá důvěryhodnost nebo vliv. V tomto případě může být pachatelem rodič či opatrovník, osoba žijící ve společné domácnosti (např. partner či partnerka jednoho z rodičů), ale také vychovatel, učitel aj. Zneužití závislosti pak znamená, že oběť je určitým způsobem odkázána na pachatele, díky čemuž nemůže zcela svobodně činit vlastní rozhodnutí. Za postavení, z něhož vyplývá důvěryhodnost a vliv, lze považovat jakékoliv postavení pachatele, které vzbuzuje v oběti pocit důvěry. Jednat se může i o takové postavení, které na oběť působí autoritativně.^{38,39}

Ke způsobení těžké újmy na zdraví, uvedené ve třetím odstavci, může dojít z nedbalosti, ale i úmyslně. Ke způsobení smrti oběti, jako okolnosti podmiňující užití vyšší trestní sazby, může v tomto případě dojít pouze z nedbalosti. Úmyslné způsobení smrti by se pak posuzovalo jako trestný čin vraždy dle ustanovení §140 trestního zákoníku v souběhu s trestným činem pohlavní zneužití dle §187 trestního zákoníku.⁴⁰

Pátý odstavec uvádí, že příprava je trestná. Jelikož trestný čin pohlavní zneužití je zvlášť závažným zločinem, trestá se příprava podle stejné trestní sazby jako zločin, ke kterému směřovala.⁴¹

³⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s.1859-1867. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

³⁸ Tamtéž, s.1859-1867.

³⁹ Tamtéž, s. 1849-1859.

⁴⁰ Tamtéž, s.1849-1859.

⁴¹ Tamtéž, s.1859-1867.

2.2 Trestné činy související s trestným činem pohlavního zneužití

Hlava třetí trestního zákoníku obsahuje další trestné činy, které s trestným činem pohlavního zneužití úzce souvisí. Jsou si podobné a můžou být veřejností zaměňované i přes to, že mají odlišnou objektivní stránku či objekt.

Tato podkapitola se zaměří a stručně popíše nejčastěji zaměňovaný trestný čin znásilnění a nastíní i problematiku trestných činů sexuální nátlak, soulož mezi příbuznými, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie, účast na pornografickém představení a navazování nedovolených kontaktů s dítětem. Přiblížen bude také trestný čin svádění k pohlavnímu styku z hlavy čtvrté trestního zákoníku.

2.2.1 Trestný čin znásilnění dle §185 TZ

Trestný čin znásilnění je v hlavě třetí trestního zákoníku řazen na první místo, jelikož se jedná o nejzávažnější trestný čin, který zasahuje do nejcitlivější oblasti lidského života a zanechává na obětech nejvýraznější negativní následky.⁴² Trestný čin znásilnění je upraven v §185 trestního zákoníku, jehož znění je následující:

(1) Kdo jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,

b) na dítěti, nebo

c) se zbraní.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,

⁴² *Epravo.cz: Trestné činy proti lidské důstojnosti* [online]. [cit. 2022-07-05]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/trestne-ciny-proti-lidske-dustojnosti-16976.html>

- b) spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo
- c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.⁴³

Chráněným objektem tohoto trestného činu je právo jakéhokoli člověka na svobodné rozhodování o svém sexuálním životě a dané usnesení chrání před útokem osoby bez rozdílu pohlaví. Nezáleží v tomto případě ani na věku znásilňované osoby, což znamená, že oběti tohoto trestného činu mohou být dle odst. 2, písm. b) děti, resp. osoby mladší 18 let, a dle odst. 3, písm. a) i děti mladší 15 let. Právě v odstavci 3 písm. a) můžeme naleznout znaky shodné s ustanovením §187 odst. 1 TZ, které popisuje trestný čin pohlavního zneužití jako soulož s dítětem mladším patnácti let nebo jiný způsob zneužití. Základní rozdíl mezi těmito trestnými činy dle komentáře k trestnímu zákoníku spočívá u trestného činu pohlavního zneužití v absenci prvků násilí, pohrůžky násilím nebo pohrůžky jiné těžké újmy a donucení, které z toho vyplývá. O trestný čin pohlavního zneužití se tak jedná pouze tehdy, kdy je pohlavní styk mezi pachatelem a obětí dobrovolný či nevynucený násilím nebo pohrůžkou, případně nezneužije-li pachatel bezbrannosti oběti. U trestného činu znásilnění dle §185 TZ musí být překonán nesouhlas s pohlavním stykem, a to právě pomocí násilí či pohrůžky.^{44,45}

Důležitým prvkem ve vztahu k trestnému činu pohlavního zneužití je také zneužití bezbrannosti, které je součástí objektivní stránky trestného činu znásilnění. Za bezbrannost je brán takový stav oběti, ve kterém není schopná projevit vlastní vůli ohledně pohlavního styku. Může se jednat o situace, kdy je oběť např.

⁴³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění.

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s.1859-1867. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁴⁵ ŠVANDOVÁ, Nicola. *Trestněprávní aspekty sexuálního zneužívání*. Praha, 2013, s. 106-115. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

v bezvědomí, pod silným vlivem alkoholu nebo drog, tedy ve stavu, kdy nevnímá situaci kolem sebe. O stav bezbrannosti se jedná i v případě, kdy oběť sice vnímá okolní svět, ale její duševní a rozumové schopnosti ji neumožňují správně vyhodnotit danou situaci. Právě zde se může jednat o osoby trpící duševní chorobou, mentálně zaostalé a děti. Naopak za bezbrannost se nedá považovat stav, kdy je osoba sice nezletilá, ale dostatečně fyzicky a duševně vyspělá, aby pochopila jednání pachatele a mohla mu dát najevo nesouhlas.⁴⁶

2.2.2 Ostatní trestné činy související s pohlavním zneužíváním

S trestným činem pohlavního zneužití souvisí také trestný čin sexuálního nátlaku dle §186 TZ. Stejně jako u trestného činu znásilnění je chráněným objektem trestného činu sexuálního nátlaku dle §186 TZ právo člověka svobodně rozhodovat o svém pohlavním životě. Dané ustanovení obsahuje v odstavci 1 a 2 tři samostatné základní skutkové podstaty, ve kterých jde o donucení oběti pachatelem k tomu, aby se pohlavně *ukájela, obnažovala nebo činila jiné srovnatelné chování*. Druhý odstavec je navíc rozšířen o pohlavní styk, a právě tento odstavec doplňuje ochranu dětí proti dalším formám sexuálního zneužívání i přes to, že není vázáno pouze na děti (obětí může být i dospělá osoba). Toto ustanovení je zároveň provedením rámcového rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii [srov. čl. 2 písm. c) i) a iii) a čl. 5 odst. 1, 2 písm. a), c)]. Tento trestný čin rovněž naplňuje požadavky Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním ze dne 25. října 2007. Tato Úmluva žádá o zavedení trestního postihu i u „*méně závažných forem sexuálního zneužívání dětí (mladších 18 let) v případě, že pachatel zneužije závislosti dítěte, jeho bezbrannosti (zvláštní zranitelnosti, zejména fyzického či mentálního postižení) nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.*“⁴⁷

K sexuálnímu zneužívání dětí dochází poměrně často v rodinách a z tohoto důvodu se trestného činu pohlavní zneužití týká také trestný čin soulož mezi

⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s.1834-1849. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁴⁷ Tamtéž, s.1849-1859.

příbuznými dle §188 tr. zákoníku. Objektem tohoto trestného činu je *morální zásada nedovolující pohlavní styky mezi nejbližšími příbuznými*, která plyne ze zkušenosti, že potomci pokrevních příbuzných jsou ohroženi degenerativními změnami. Trestné dle §188 je pouze vykonání soulože. U tohoto trestného činu je možný jednočinný souběh s trestným činem pohlavního zneužití dle §187 TZ, např. v případě, kdy k souloži dochází mezi otcem a dcerou mladší 15 let.^{48,49}

Se sexuálním zneužíváním dětí nepochybně souvisí také trestné činy výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií dle §192 tr. zákoníku a trestný čin zneužití dítěte k výrobě pornografie dle §193 tr. zákoníku. Objektem trestného činu dle §192 TZ je zájem společnosti na *ochraně mravního vývoje dětí a ochraně před jejich sexuálním zneužíváním*. Podobně tomu je i u ustanovení §193 TZ, které chrání zároveň i svobodu rozhodování. Za dětskou pornografii je považováno takové dílo, které *zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem*. Takové dílo může mít podobu díla *fotografického, filmového, počítačového, elektronického nebo jiného*. Ustanovení §192 TZ trestá výrobu dětské pornografie, její přechovávání, šíření a kořistění z takového díla. Objektivní stránka trestného činu zneužití dítěte k výrobě pornografie dle §193 TZ se pak zakládá na přiměnění, zjednání, najmutí, zlákáání, svedení nebo zneužití dítěte k výrobě pornografického díla, případně na kořistění z účasti dítěte na takovém díle. U trestného činu zneužití dítěte k výrobě pornografie je možný jednočinný souběh s trestným činem pohlavního zneužití.⁵⁰

K trestným činům týkajícím se dětské pornografie patří také trestný čin účasti na pornografickém představení dle §193a, jehož objektem je zájem na nerušeném mravním vývoji dětí před důsledky, které plynou z jejich zneužití k tvorbě pornografie.⁵¹ Objektivní stránka je založena na účasti na pornografickém

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s.1867-1869. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

Tamtéž, s. 1867-1869.

⁴⁹ ŠVANDOVÁ, Nicola. *Trestněprávní aspekty sexuálního zneužívání*. Praha, 2013, s. 122. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s.1889-1897. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁵¹ DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. I. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 1041. ISBN 978-807478-790-4.

představení nebo jiném obdobném vystoupení, ve kterém vystupuje dítě. Tímto jsou děti chráněny před pornografickými představeními, odehrávajícími se naživo před obecnstvem, přičemž obecnstvo může představení sledovat buď na místě, kde se odehrává, nebo prostřednictvím např. internetového vysílání.⁵²

S pohlavním zneužitím může už podle názvu bezprostředně souviset také trestný čin svádění k pohlavnímu styku dle §202 tr. zákoníku. Tento trestný čin se nachází v hlavě čtvrté trestního zákoníku a řadí se mezi trestné činy proti rodině a dětem. Objektivní stránka trestného činu svádění k pohlavnímu styku záleží v jednání pachatele, který *nabídne, slíbí nebo poskytne dítěti nebo jinému za pohlavní styk s dítětem, pohlavní sebeukájení dítěte, jeho obnažování nebo jiné srovnatelné chování za účelem pohlavního uspokojení úplatu, výhodu nebo prospěch*. Chráněným objektem je v tomto případě zájem na řádné výchově dětí a jejich řádnému rozumovému, citovému a mravnímu vývoji. U tohoto trestného činu je možný jednočinný souběh s trestným činem pohlavního zneužití dle §187 TZ.⁵³

S téměř všemi výše uvedenými trestnými činy souvisí trestný čin navazování nedovolených kontaktů s dítětem dle §193b, jehož znění je následující:

*Kdo navrhne setkání dítěti mladšímu patnácti let v úmyslu spáchat trestný čin podle § 187 odst. 1, § 192, 193, § 202 odst. 3 nebo jiný sexuálně motivovaný trestný čin, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*⁵⁴

Objektem je v tomto případě zájem na ochraně dětí mladších patnácti let před navazováním sexuálních kontaktů, které by mohly mít nepříznivý vliv na jejich tělesný a mravní vývoj.⁵⁵ Objektivní stránka se zde zakládá na navržení setkání dítěti mladšímu patnácti let s úmyslem spáchat na něm trestný čin pohlavního zneužití, výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie, svádění k pohlavnímu styku či jiný sexuálně motivovaný trestný čin.⁵⁶

⁵² FRYŠTÁK, M a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2015, s. 39. ISBN 978-80-7418-225-9.

⁵³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s.1963-1967. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁵⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění.

⁵⁵ DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní zákoník: Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 1042. ISBN 978-807478-790-4.

⁵⁶ FRYŠTÁK, M a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2015, s. 40. ISBN 978-80-7418-225-9.

I přes to, že trestní zákoník postihuje navazování nedovolených kontaktů s dítětem jakoukoli formou (tedy i ústně při osobním setkání), je tento trestný čin v posledních letech spojován hlavně s informačními a komunikačními technologiemi a je známý pod pojmem „kybergrooming“.⁵⁷ Pachatelé kybergroomingu (prostřednictvím zpravidla sociálních sítí) používají na své oběti různé strategie jako je zrcadlení, vábení aj., čímž dítě zmanipulují a přimějí k osobní schůzce, výsledkem které může dojít právě ke spáchání trestných činů uvedených v této podkapitole.⁵⁸

⁵⁷ VÁVRA, Libor, JUDr. *Právní prostor* [online]. 2019 [cit. 2022-07-06]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/planujete-rande-s-ditetem>

⁵⁸ *E-Bezpečí: Co je kybergrooming?* [online]. [cit. 2022-07-06]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/71-trivium/1421-co-je-kybergrooming>

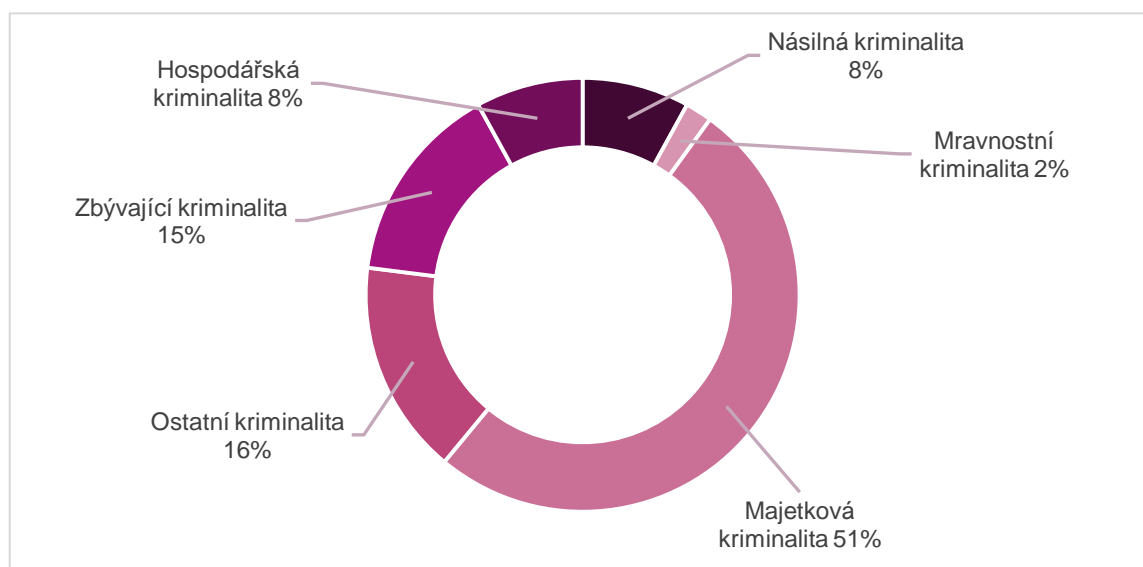
3 Fenomenologie pohlavního zneužívání

Fenomenologie kriminality se zaměřuje na jevovou stránku kriminality a zkoumá její stav, strukturu a dynamiku. Získávání informací o kriminalitě na určitém území, vývoj kriminality v průběhu času a popsání struktury kriminality jsou pak pomocné jak při objasňování příčin vzniku kriminality, tak i při ověřování kriminologických teorií. Společně to přispívá k vytváření a následnému hodnocení efektivity forem trestní politiky.⁵⁹

3.1 Stav kriminality

Při popisu stavu kriminality se vychází z rozsahu kriminality, neboli údaje o počtu trestných činů na určitém území za určité období. Může se jednat jak o území celého státu (např. České republiky) nebo jen o obec či kraj. Rozsah se vyjadřuje v absolutních číslech, tedy např. v roce 2021 bylo v České republice spácháno 153 233 trestných činů, z nichž mravnostních trestných činů bylo 3 049.^{60,61}

Graf č.1: Rozdělení registrovaných trestných činů v ČR v roce 2021.

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

⁵⁹ *Stav, struktura a dynamika kriminality* [online]. [cit. 2022-07-08]. Dostupné z: <https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/stav>

⁶⁰ Policie.cz: Statistické přehledy kriminality Policie ČR [online]. [cit.2022-07-07]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

⁶¹ DRÁPAL, Jakub a Tomáš GŘIVNA. Stav, struktura a dynamika kriminality. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 32-50. ISBN 978-80-7598-554-5.

Z grafu vyplývá, že největší zastoupení v roce 2021 má majetková kriminalita se 77 562 skutky, které tvoří 51 % celkové kriminality. Naopak nejméně zastoupená je mravnostní kriminalita, u které je ovšem nutné podotknout, že je vysoce latentní. Statistické přehledy kriminality zpracováváné Policií ČR nám poskytují pohled pouze na kriminalitu registrovanou, udávaná čísla jsou tak nejspíše pouhým zlomkem oproti rozsahu skutečné mravnostní kriminality, která bohužel ve velkém počtu případu zůstává neohlášená a skrytá.

Následující tabulka ukazuje stav mravnostní kriminality v České republice v roce 2021 dle počtu spáchaných trestných činů. Terminologie v tomto případě vychází z takticko-statistické klasifikace (TSK) PČR a neshoduje se úplně přesně s terminologií trestního zákoníku.

Tabulka č.1: Mravnostní trestné činy evidované PČR v roce 2021 dle TSK

Trestný čin	Počet skutků (2021)
Znásilnění (§185)	773
Dětská pornografie a zneužití dítěte k ní (§192,193)	627
Pohlavní zneužití ostatní (§187/1,3,4)	623
Ostatní pohlavní úchytky (§358)	352
Úmyslné ublížení na zdraví nakažlivou lidskou nemocí (§145,146,152)	140
Šíření pornografie (§191)	124
Pohlavní zneužití v závislosti (§187/2)	95
Sexuální nátlak (§186)	82
Ublížení na zdraví nakažlivou lidskou nemocí z nedbalosti (§143,147,148,153)	52
Navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§193b)	48
Kuplířství (§189)	34
Svádění k pohlavnímu styku (§202/2,3)	31
Svádění k pohlavnímu styku dítěte (§202/1)	25
Obchodování s lidmi (§168)	14
Komerční forma pohlavního zneužití v závislosti (§187/2)	10
Komerční forma pohlavního zneužití (§187/1,3,4)	10
Soulož mezi příbuznými (§188)	6
Ohrožování pohlavní nemocí (§155)	3
Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§190)	0
Účast na pornografickém představení (§193a)	0
Dvojí manželství (§194)	0

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Největší zastoupení má v roce 2021 trestný čin znásilnění a tvoří 25 % všech spáchaných mravnostních trestných činů. Druhá příčka patří v roce 2021 trestným činům výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§192 TZ) a zneužití dítěte k výrobě pornografie (§193 TZ). Třetím nejčastěji páchaným trestným činem je pohlavní zneužití ostatní. Kriminální statistiky Policie ČR rozdělují trestný čin pohlavní zneužití dle různých forem na 4 samostatné řádky:

- pohlavní zneužití v závislosti (§187/2 TZ);
- pohlavní zneužití ostatní (§187/1,3,4 TZ);
- komerční forma pohlavního zneužití v závislosti (§187/2 TZ);
- komerční forma pohlavního zneužití (§187/1,3,4 TZ).

Nejčastěji se eviduje pohlavní zneužití ostatní, které tvoří přes 20 % všech mravnostních trestných činů. Pohlavní zneužití v závislosti se vyskytuje podstatně méně a tvoří pouze 3 %. Obě kategorie komerční formy pohlavního zneužití se v roce 2021 objevují ojediněle, v obou případech šlo o 10 spáchaných skutků, což dohromady činí 0,6 % z celkové mravnostní trestné činnosti.

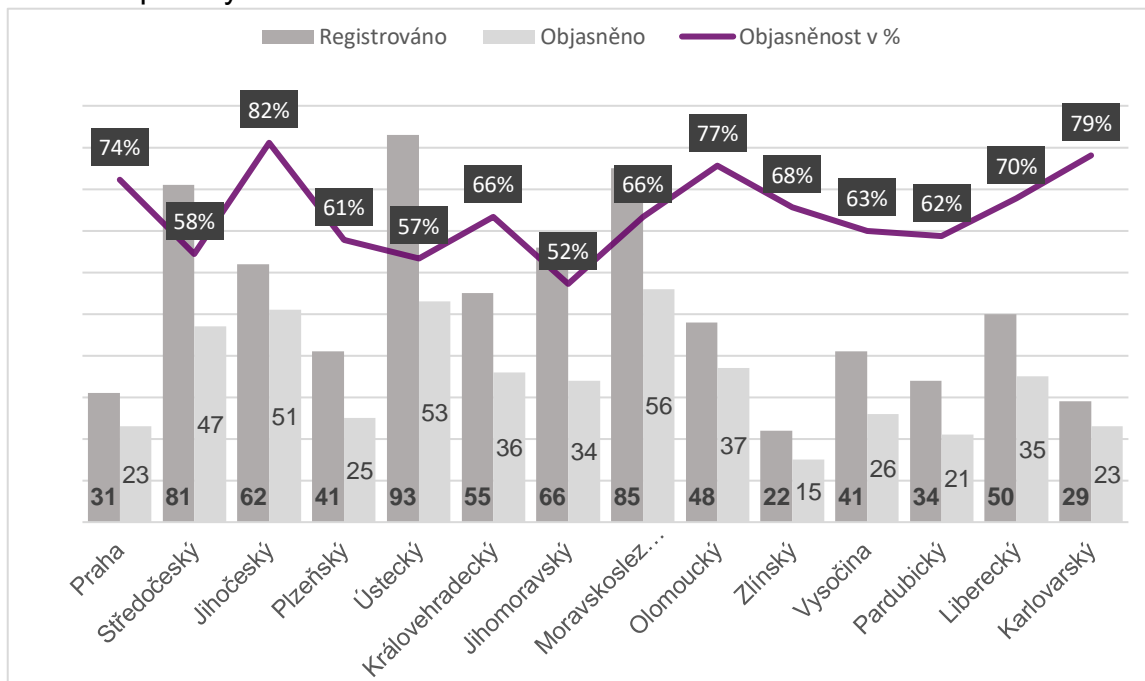
Objasněnost mravnostní kriminality v roce 2021 činila 59 %, což je vyšší, než celková objasněnost kriminality, která ve stejném roce dosáhla pouze 47 %. Objasněnost trestného činu pohlavní zneužití ve všech čtyřech formách, které uvádí policejní statistiky, činí v průměru necelých 60 %. Nejvíce případů se vyřešilo u komerční formy pohlavního zneužití, kde mluvíme o 80 %, hned poté následuje pohlavní zneužití ostatní s 68 % vyřešených případů, o téměř 20 % méně případů se vyřešilo u pohlavního zneužití v závislosti a pouze 40 % vyřešených případů vykazuje komerční forma pohlavního zneužití v závislosti.⁶²

Následující graf zobrazuje počty spáchaných a objasněných skutků pohlavního zneužití dle 14 krajů České republiky. Zároveň znázorňuje i procentuální objasněnost případů. Pro účely tohoto grafu byly všechny 4 formy pohlavního zneužití dle statistik kriminality PČR spojeny. Graf tedy udává součet spáchaných skutků pohlavního zneužití, pohlavního zneužití v závislosti, komerční formy

⁶² Policie.cz: Statistické přehledy kriminality Policie ČR [online]. [cit.2022-07-08]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

pohlavního zneužití a komerční formy pohlavního zneužití v závislosti dle jednotlivých krajů.

Graf č. 2: Stav trestného činu pohlavní zneužití za rok 2021 dle jednotlivých krajů České republiky

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Dle grafu je zřejmé, že největší podíl na spáchaných trestných činech pohlavního zneužití má Ústecký kraj, který má zároveň i druhou nejnižší objasněnost. Další nejvyšší počty spáchaných skutků náleží Moravskoslezskému kraji a Středočeskému kraji. Naopak nejméně spáchaných skutků je ve Zlínském kraji a v Praze. Nejvyšší procento objasněnosti je zaznamenáno v Jihočeském kraji, který je následován krajem Karlovarským a Prahou.

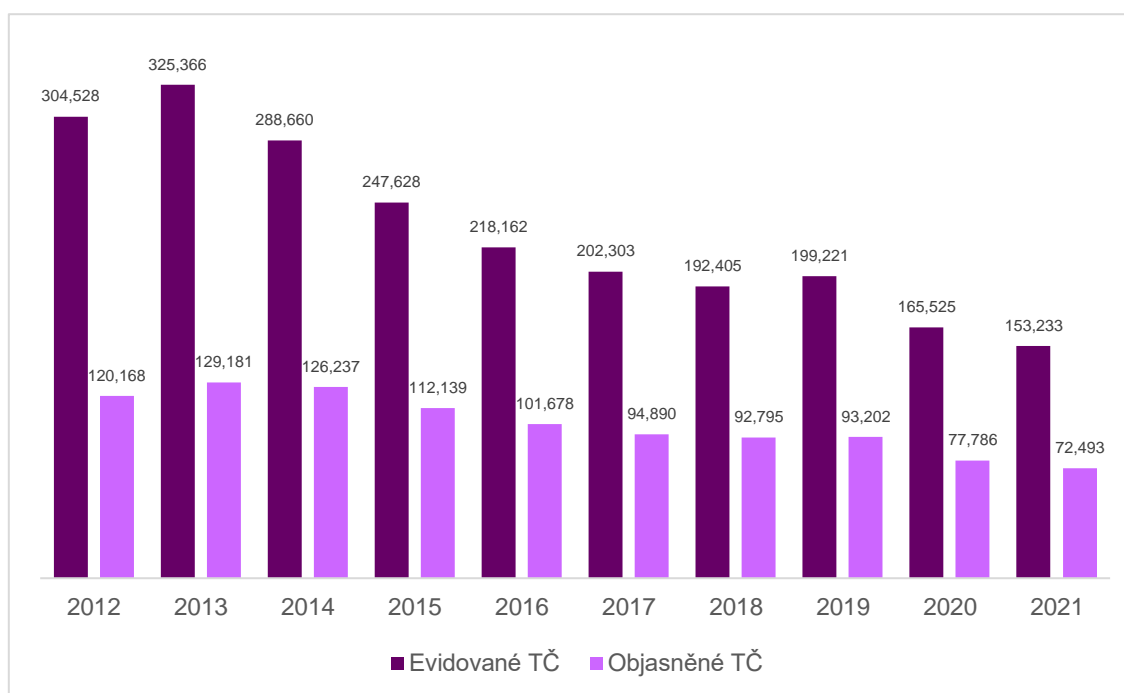
3.2 Dynamika kriminality

Celková evidovaná kriminalita má až na nevýrazné výkyvy poměrně dlouhodobě klesající trend. K poslednímu takovému výkyvu došlo v roce 2019, kdy se meziroční nárůst registrované kriminality zvýšil o 3,5 %, tedy o 6816 skutků registrovaných Policií ČR. V následujících letech 2020 a 2021, které byly výrazně ovlivněny epidemií COVID-19, se ovšem klesající trend opět vrátil. V roce 2020

tak zaznamenáváme pokles evidovaných trestných činů o necelých 17 % oproti roku 2019, a v roce 2021 pak o 7,5 % oproti roku 2020.⁶³

V grafu č. 3 je znázorněna dynamika evidovaných a objasněných trestných činů Policíí ČR. Z grafu můžeme také vidět, že od roku 2012 došlo k velkému, téměř polovičnímu poklesu v počtu registrovaných trestných činů. K výjimkám došlo v roce 2013, kdy proběhla prezidentská amnestie a počet evidovaných trestných činů stoupl oproti roku 2012 o necelých 7 %, a v roce 2019, kdy se počet evidovaných spáchaných skutků zvýšil oproti roku 2018 o 3,5%.⁶⁴

Graf č.3: Trestné činy evidované a objasněné Policíí ČR v letech 2012-2021

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

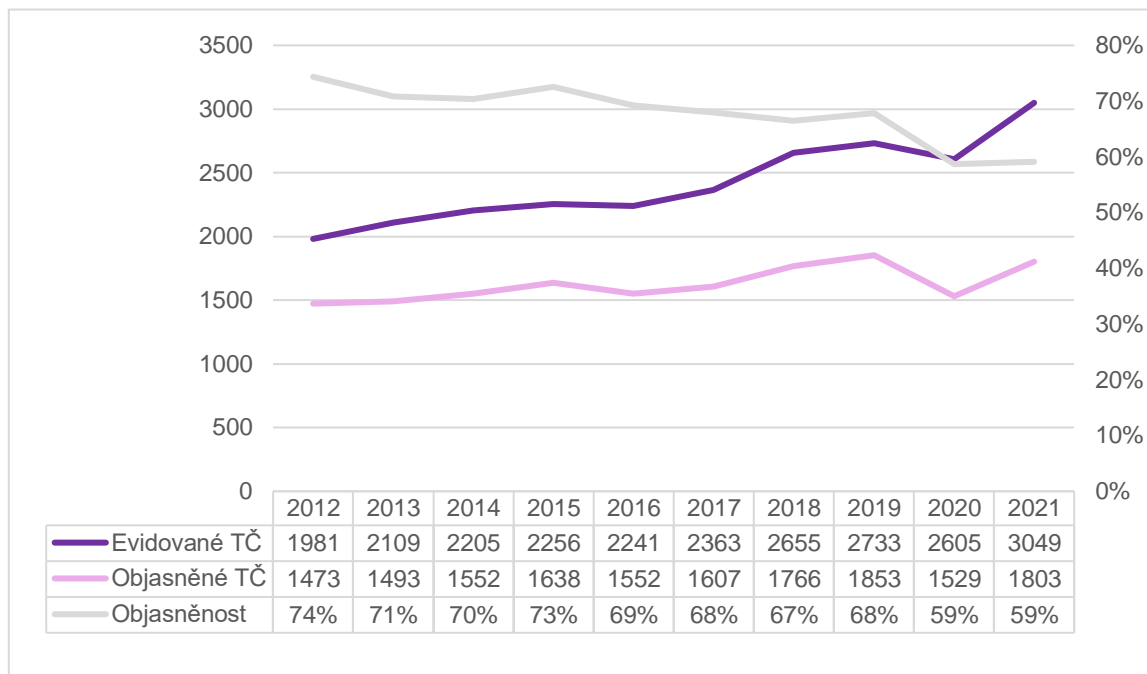
I přes to, že celková registrovaná kriminalita vykazuje klesající trend, křivka mravnostní kriminality jako jediná stále stoupá. V roce 2021 se počet registrovaných mravnostních trestných činů zvýšil o 17 % oproti roku 2020, celkem tedy bylo v roce 2021 zaznamenáno 3049 případů, což je o 444 případů více, než

⁶³ Policie.cz: Statistické přehledy kriminality Policie ČR [online]. [cit.2022-07-08]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

⁶⁴ SCHEINOST, Miroslav a kol. Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019 [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2020. [cit. 2022-07-08]. ISBN 978-80-7338-187-5, str. 13. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/462.pdf>

v předchozím roce. Podíl mravnostní kriminality na celkové kriminalitě činí v roce 2021 necelá 2 % a objasněnost se v letech 2020 a 2021 drží na zhruba 59 %, což je výrazný propad oproti roku 2019, kdy činila objasněnost téměř 68 %.⁶⁵

Graf č. 4: Mravnostní trestná činnost evidovaná a objasněná v letech 2012-2021

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

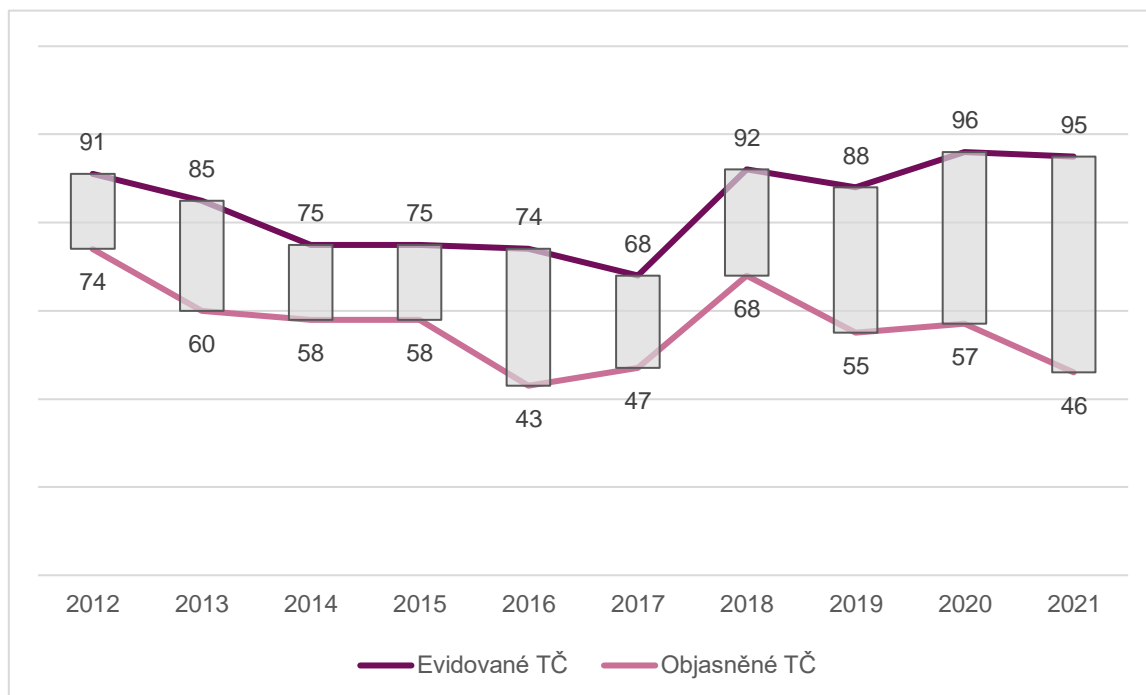
Z grafu můžeme jasně vidět, že až na výjimku v roce 2020, kdy došlo oproti roku 2019 k poklesu evidovaných mravnostních trestných činů o téměř 5 %, křivka konstantně stoupá. Naopak křivka objasněnosti registrovaných mravnostních trestných činů až na rok 2015 a 2019, kdy došlo k mírnému zlepšení oproti předchozím rokům, pomalu klesá.

Další graf znázorňuje dynamický vývoj trestného činu pohlavní zneužití v závislosti (§187/2 tr. zákoníku) v České republice v letech 2012-2021. Od roku 2012 do roku 2017 se počet registrovaných trestných činů pohlavní zneužití v závislosti postupně snižoval, než v roce 2018 došlo k meziročnímu nárůstu o 35 %. Policejní statistiky tak zaznamenali o 24 spáchaných skutků více než v předchozím roce. V roce 2019 sice došlo opět k poklesu a evidovalo se o 4 skutky méně než v roce 2018, ale rok 2020 přinesl další zvýšení počtu registrovaných skutků o 9 %. Téměř

⁶⁵ Policie.cz: Statistické přehledy kriminality Policie ČR [online]. [cit.2022-07-08]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

stejný počet se evidoval i v následujícím roce 2021, kdy šlo o 95 spáchaných skutků, tedy o 1 méně, než v roce 2020.

Graf č. 5: Vývoj trestného činu pohlavní zneužití v závislosti (§187/2) a jeho objasněnost v letech 2012-2021.

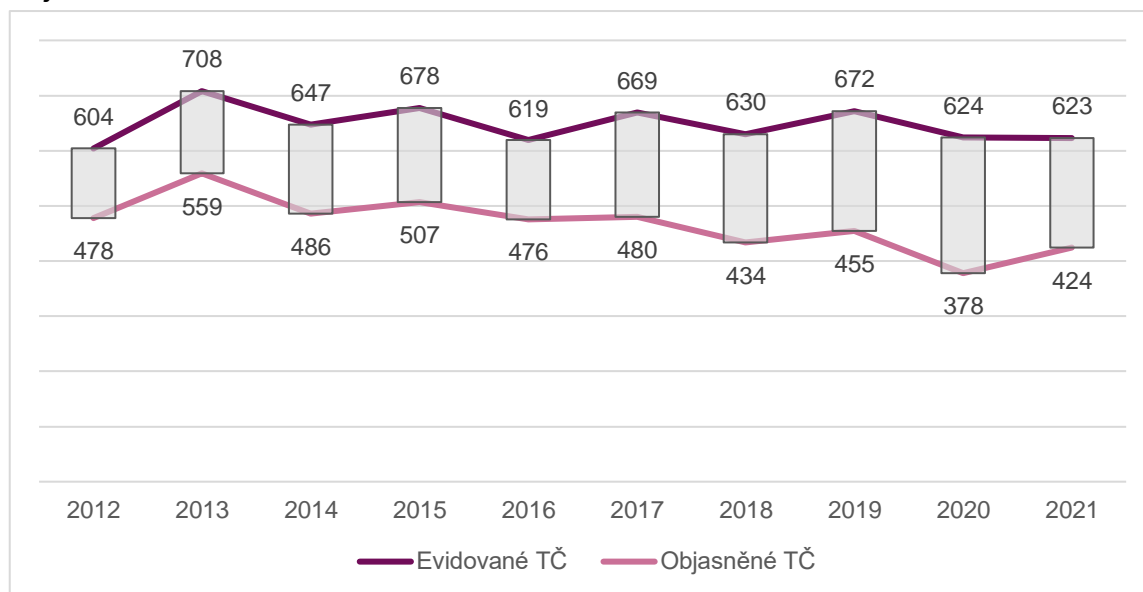

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Stejně, jako kolísá křivka registrovaných skutků, kolísá i objasněnost tohoto trestného činu. Nejlépe si v tomto ohledu vedl rok 2012, kdy se podařilo objasnit přes 81 % evidovaných případů. Ke shodě v počtu registrovaných i objasněných případů došlo v letech 2014 a 2015, objasněnost v těchto letech činila přes 77 % a jedná se tak o druhé nejvyšší číslo. Naopak nejhůř jsou na tom rok 2020, kdy se vyřešilo pouze 59 % případů, a rok 2021, kdy došlo k poklesu objasněnosti na pouhých 48 %.

Podstatně více zastoupený v celkové registrované mravnostní kriminalitě je trestný čin pohlavní zneužití ostatní dle §187/1,3,4 tr. zákoníku, jehož vývoj je znázorněn v následujícím grafu. Jak již bylo výše zmíněno, má tento trestný čin značný podíl na celkové evidované mravnostní kriminalitě, a to přes 20 %.

Graf č. 6: Vývoj trestného činu pohlavní zneužití ostatní (§187/1,3,4) a jeho objasněnost v letech 2012-2021

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Z grafu lze vyčíst zajímavý trend, kdy počet spáchaných skutků klesá a stoupá ob jeden rok. Desetileté období nám ovšem ukazuje, že dynamika daného trestného činu je poměrně stálá, a až na rok 2013, kdy počet skutků prudce stoupl o 17 % (o 104 skutků), se množství mění pouze o desítky případů.⁶⁶

To stejné se bohužel ale nedá tvrdit o objasněnosti, která má dlouhodobě spíše klesající trend. V roce 2012 se podařilo objasnit přes 79 % případů a téměř stejné vysoké procento se udrželo i v roce 2013. V následujících třech letech se objasněnost pohybovala mezi 75 a 77 % a od roku 2017 do roku 2020 mezi 69 až 72 %. K nejvýraznějšímu poklesu došlo v roce 2020, kdy se vyřešilo pouze 60 % případů. Rok 2021 přinesl zlepšení, kdy se objasněnost vyšplhala na 68 %, v desetiletém měřítku jde ale i přesto o poměrně výrazný procentuální pokles.⁶⁷

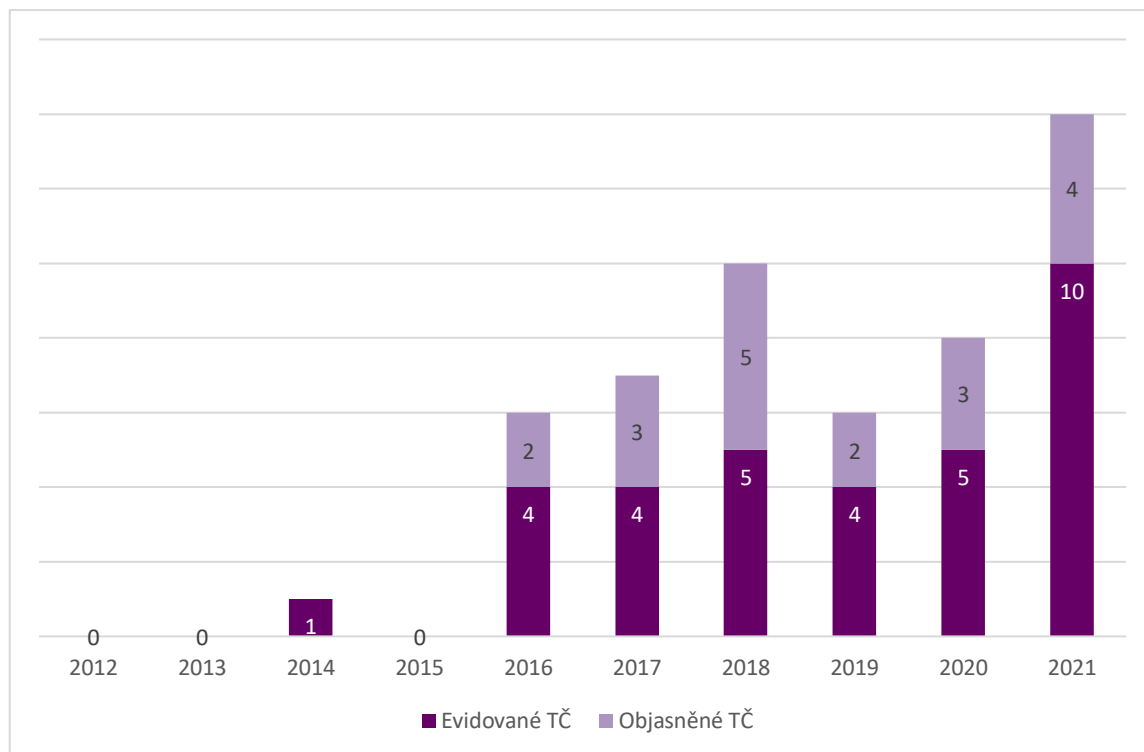
První případy komerční formy pohlavního zneužívání v závislosti (§187/2) za dané období byly Policií ČR zaznamenány až v roce 2014, kdy se eviduje jeden skutek, který nebyl objasněn. V roce 2015 žádné nové skutky zaregistrovány nebyly. Od roku 2016 začalo těchto trestných činů přibývat, šlo ale jen o jednotky skutků.

⁶⁶ Policie.cz: Statistické přehledy kriminality Policie ČR [online]. [cit.2022-07-08]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

⁶⁷ Tamtéž.

Nejvíce skutků se objevuje v roce 2021, kdy Policie ČR zaregistrovala 10 trestných činů, z nichž se podařilo vyřešit jen 4.⁶⁸

Graf č.7: Vývoj trestného činu komerční forma pohlavního zneužití v závislosti (§187/2) a jeho objasněnost v letech 2012-2021

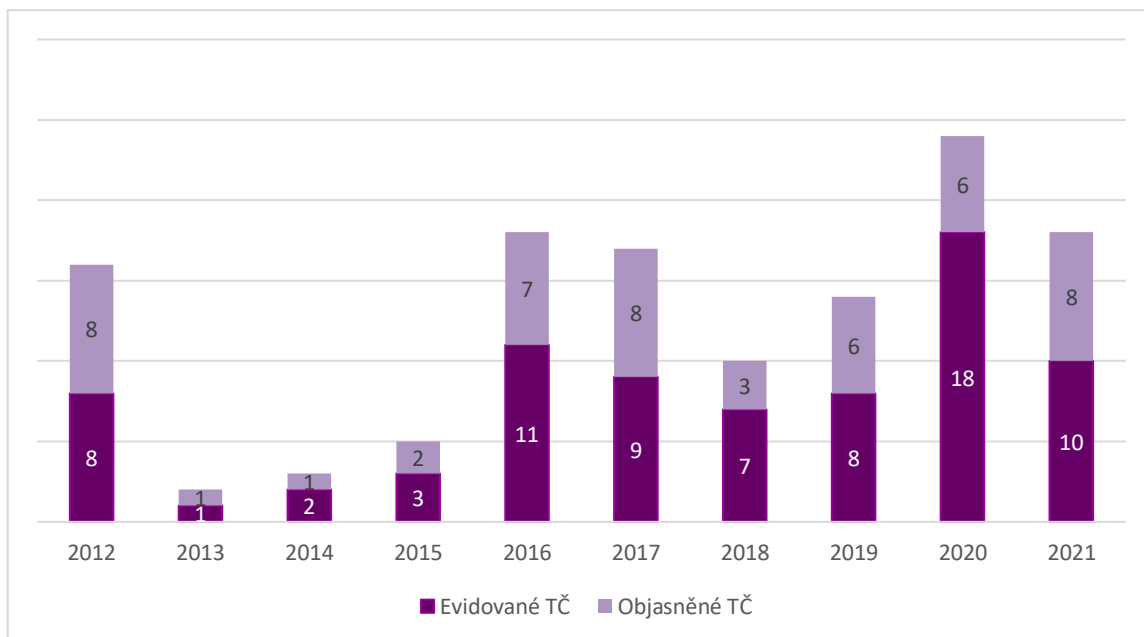

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Následující graf znázorňuje vývoj trestného činu pohlavní zneužití v komerční formě (§187/1,3,4), který se na rozdíl od komerční formy sexuálního zneužívání v závislosti objevuje už od prvního roku sledovaného období. V roce 2012 šlo o 8 evidovaných případů, které se podařilo objasnit. Rok 2013 pak eviduje 1 případ, který byl také vyřešen. Od roku 2014 začíná evidovaných skutků přibývat, a v roce 2016 dochází k poměrně vysokému nárustu, kdy se evidovalo 11 spáchaných trestných činů, z nichž bylo 7 vyřešených. Nejvíce skutků zaregistrovala Policie ČR v roce 2020 a jednalo se o 18 trestných činů, z nichž byla objasněna pouze třetina.

⁶⁸ Policie.cz: Statistické přehledy kriminality Policie ČR [online]. [cit.2022-07-09]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Graf č. 8: Vývoj trestného činu komerční forma pohlavního zneužití (§187/1,3,5) a jeho objasňenost v letech 2012-2021

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

3.3 Struktura kriminality

Struktura kriminality je dalším ukazatelem, který napomáhá popisu kriminality. Určuje ji celá řada charakteristik, které vypovídají o kvalitě kriminality na určitém území. Jedná se o druhy a formy kriminality, územní hlediska, osoby pachatele či oběti a jejich věková struktura, pohlaví, ale i třeba profese nebo vzdělání.^{69,70}

Pro účely této práce se následující podkapitola zaměří na již trestané osoby (i za jiný trestný čin), dále na pachatele pod vlivem alkoholu, pachatele pod vlivem jiných látek a pachatele cizí státní příslušnosti.

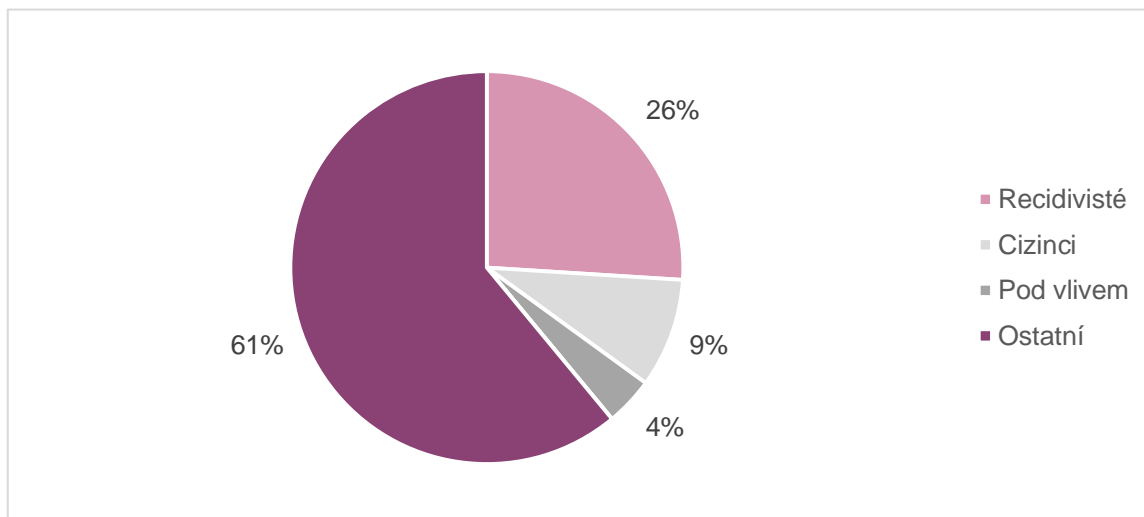
Následující grafy znázorňují strukturu jednotlivých čtyř forem trestného činu pohlavní zneužití, jak jej udávají statistické přehledy kriminality dle pachatelů, kteří se tohoto trestného činu dopustili. V následujících grafech je vyobrazena skupina

⁶⁹ DRÁPAL, Jakub a Tomáš GŘIVNA. Stav, struktura a dynamika kriminality. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 32-50. ISBN 978-80-7598-554-5.

⁷⁰ HOFERKOVÁ, Stanislava. *Úvod do kriminologie* [online]. S. 1-66 [cit. 2022-07-10]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-patologie-a-prevence/uvod-do-kriminologie.pdf>

„ostatní“, do které spadají pachatelé, jež jsou ve zdrojových statistikách uvedeni jako nezletilí, mladiství a děti. Zároveň tam patří i osoby, které nejsou zahrnuty v žádné specifické skupině dle statistických přehledů kriminality Policie ČR.

Graf č. 9: Struktura trestného činu pohlavní zneužití v závislosti (§187/2) v roce 2021 dle vybraných kategorií pachatelů

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

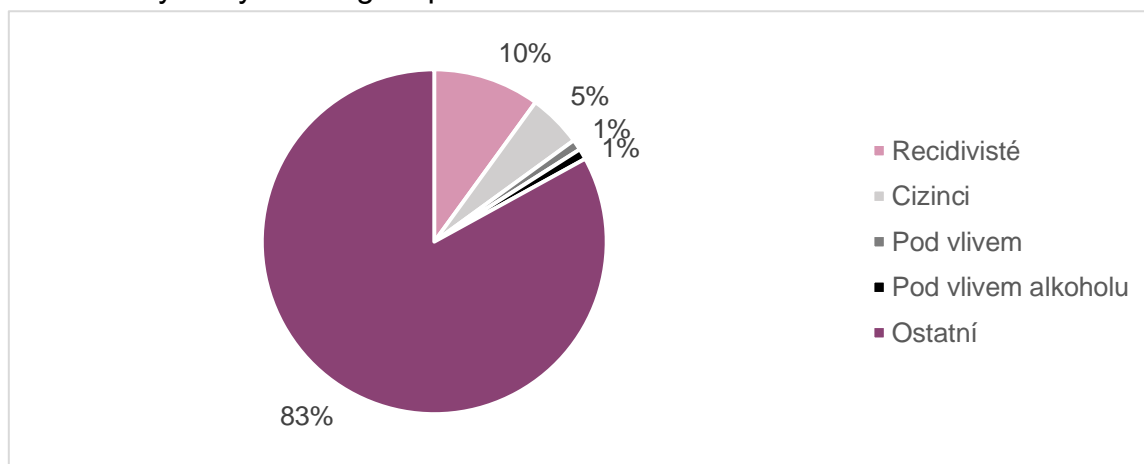
Tento graf nám názorně ukazuje, že trestného činu pohlavní zneužití v závislosti se z vybraných kategorií pachatelů nejvíce dopouštěli recidivisté, tedy osoby, které již byly v minulosti trestně stíhány. Takové osoby tvoří skoro třetinu všech pachatelů. Druhou nejvíce početnou skupinou jsou pak cizinci a následují je ti, kteří spáchali daný trestný čin pod vlivem jiných látek. V absolutních číslech se jednalo o 46 objasněných případů, z nichž se 12 dopustili recidivisté, 4 cizinci a 2 osoby pod vlivem jiných látek. Zbytek pachatelů spadá do kategorie ostatní.⁷¹

Podobná situace je i u trestného činu ostatního pohlavního zneužití, která je znázorněna v dalším grafu. Pokud se nebude brát v potaz kategorie ostatních pachatelů, která je v tomto případě o 22 % větší, než u předešlé formy pohlavního zneužívání, tak nejvyšší zastoupení zde tvoří opět recidivisté, dále cizinci a osoby pod vlivem jiných látek. Navíc se zde objevují i pachatelé pod vlivem alkoholu.

⁷¹ Policie.cz: Statistické přehledy kriminality Policie ČR [online]. [cit.2022-07-11]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Celkem se v roce 2021 objasnilo 424 případů ostatního pohlavního zneužití, což dělá tuto formu pohlavního zneužití nejpočetnější. Z vyřešených případů tohoto trestného činu eviduje Policie ČR 42 pachatelů recidivistů, 19 cizinců, 5 osob pod vlivem jiných látek a 4 osoby pod vlivem alkoholu.⁷²

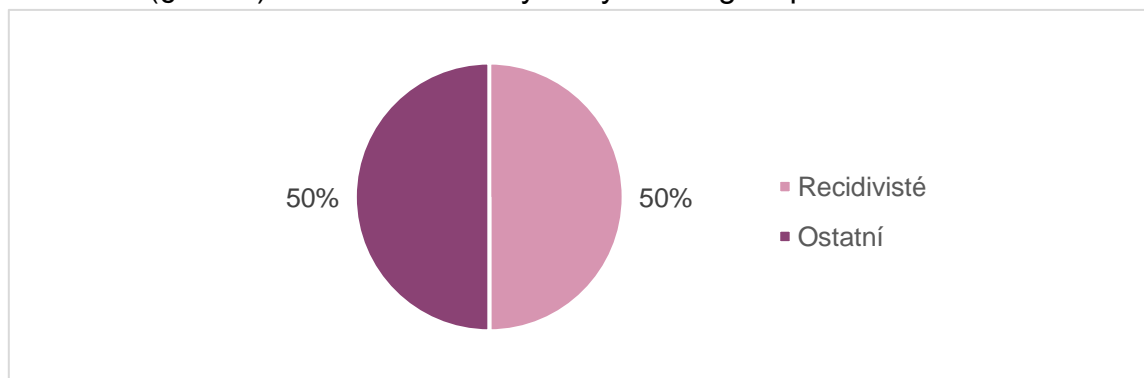
Graf č. 10: Struktura trestného činu pohlavní zneužití ostatní (§187/1,3,4) v roce 2021 dle vybraných kategorií pachatelů

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Jak z předchozích kapitol vyplývá, komerční forma trestného činu pohlavní zneužití v závislosti není příliš často páchaným skutkem. V roce 2021 byly objasněny 4 případy tohoto trestného činu, jehož se dopustili 2 recidivisté. Zbylí 2 pachatelé jsou zařazeni do kategorie „ostatní“.⁷³

Graf č. 11: Struktura trestného činu komerční forma pohlavního zneužití v závislosti (§187/2) v roce 2021 dle vybraných kategorií pachatelů

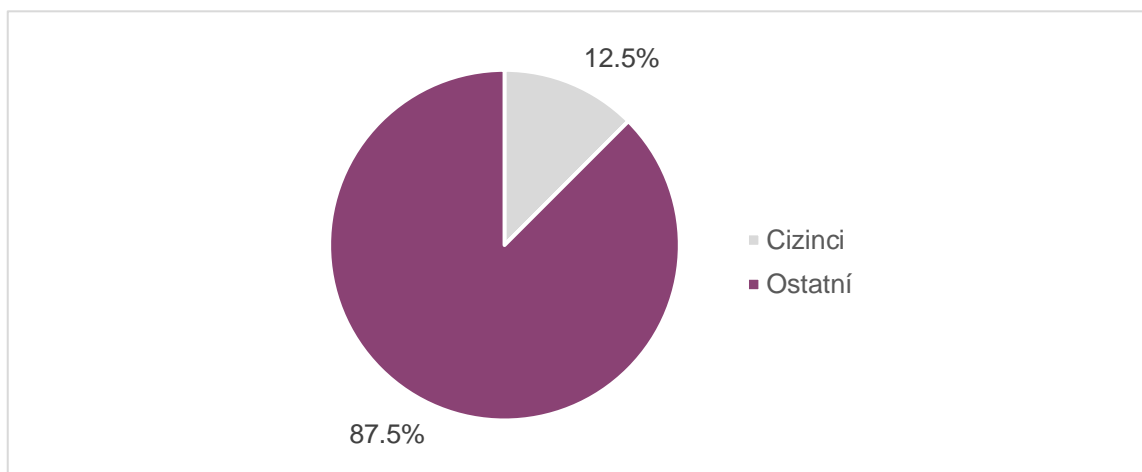
Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

⁷² Policie.cz: Statistické přehledy kriminality Policie ČR [online]. [cit.2022-07-11]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

⁷³ Tamtéž.

O něco častěji páchaným trestným činem je ostatní pohlavní zneužití v komerční formě (§187/1,3,4). V roce 2021 bylo objasněno 8 skutků, přičemž 7 z nich bylo spácháno osobami, řazenými do kategorie „ostatní“. Jeden pachatel pak patří do skupiny pachatelů s cizí státní příslušností.⁷⁴

Graf č. 12: Struktura trestného činu komerční forma pohlavního zneužití (§187/1,3,5) v roce 2021 dle vybraných kategorií pachatelů

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

⁷⁴ Policie.cz: Statistické přehledy kriminality Policie ČR [online]. [cit.2022-07-11]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

4 Etiologie trestného činu pohlavní zneužití

Kriminální etiologie se zabývá poznáváním příčin kriminality, jež jsou odvozovány především z osobnostních rysů pachatele, ale i z rizikových činitelů (neboli kriminogenních faktorů), které ovlivňují, podporují nebo usnadňují páchaní trestné činnosti.^{75,76} Příčiny sexuální kriminality jsou velice pestré, což může mít souvislost s tím, že sexuálních trestných činů se dopouštějí jak deviantní, tak i nedevariantní pachatelé.⁷⁷

Za sexuálně deviantní chování lze považovat takové jednání, které „*nevyjadřuje primární účel sexuální aktivity, tedy vzrušení vedoucí k nenásilnému a oboustranně dobrovolnému sexuálnímu styku s věkově přiměřeným partnerem*“.⁷⁸ Novějším výrazem pro sexuální deviace jsou parafilie (dále v práci bude ovšem využíván výraz sexuální deviace), které Mezinárodní klasifikace nemocí vymezuje jako „*sexuální impulzy, fantazie nebo praktiky, které jsou neobvyklé, deviantní nebo bizarní*“.⁷⁹ Celkem se rozlišují dvě základní formy sexuálních deviací, a to deviace v aktivitě a deviace v objektu. Dále se kromě těchto dvou základních druhů rozlišují další, kombinované deviace, kdy se mluví o výskytu dvou či více druhů deviantních preferencí.⁸⁰

⁷⁵ JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.

⁷⁶ ŘEHOŘ, Jiří. *Základy kriminologie* [online]. České Budějovice, 2007 [cit. 2022-07-11]. Dostupné z: <https://www.zsf.jcu.cz/images/ZSF/fakulta/ustavy/urt/pro-studenty/ochrana-obyvatelestva/zaklady-kriminologie.pdf>. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

⁷⁷ GRIVNA, Tomáš a Lukáš BOHUSLAV. Mravnostní kriminalita. In: GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 298-314. ISBN 978-80-7598-554-5.

⁷⁸ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, str. 12. ISBN 978-80-7338-143-1.

⁷⁹ GRIVNA, Tomáš a Lukáš BOHUSLAV. Mravnostní kriminalita. In: GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 298-314. ISBN 978-80-7598-554-5.

⁸⁰ ZVĚŘINA, Jaroslav a Petr WEISS. *Doporučené postupy v terapii parafilních sexuálních delikventů* [online], s. 1-56 [cit. 2022-07-12]. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/12999/28544/Doporu%C4%8Den%C3%A9_postupy_v_terapii_parafiln%C3%ADch_sexu%C3%A1ln%C3%ADch_delikvent%C5%AF.pdf

4.1 Deviace v aktivitě

Deviace v aktivitě značí poruchu ve způsobu dosahování sexuálního vzrušení a uspokojování a jde především o následující formy:

- a) Voyerismus – dosahování vzrušení tajným sledováním intimního nebo sexuálního chování anonymních objektů, většinou doprovázené masturbací.
- b) Exhibicionismus – dosahování vzrušení odhalováním genitálu před neznámými osobami ženského pohlaví, přičemž může být toto odhalení spojeno i s erekcí a masturbací. Exhibicionismus patří k nejčastěji se vyskytujícím deviacím.
- c) Erotografománie – k dosažení vzrušení dochází psaním dopisů s erotickým obsahem neznámým objektům, přičemž mívají takové dopisy často sadistický charakter.
- d) Telefonní skatofilie – dosahování vzrušení anonymními telefonáty s erotickým obsahem, během nichž se pachatelé často sebeuspokojují. Pro nedevariantní formy obscénního telefonování se alternativně používají pojmy erotofonie či skatologie.
- e) Frotérismus – dosahování vzrušení při tření se o anonymní ženské objekty v tlačenicích (frontách, MHD).
- f) Tušérství – kontaktní deviantní aktivita, při které je dosahováno vzrušení doteky anonymních ženských objektů na intimních místech.
- g) Patologická sexuální agresivita – k sexuálnímu vzrušení zde dochází při překonání odporu anonymního ženského objektu. Zároveň se sexuální agresori snaží o maximální snížení kooperace své oběti. Jedná se o jednu z nejnebezpečnějších sexuálních deviací, do které patří i tzv. agresivní sadismus.
- h) Sadismus a masochismus – v případě prvním je dosahováno vzrušení díky totální kontrole nad objektem, plnou dominancí. Sadistu sexuálně vzrušuje fyzické i duševní utrpení jeho oběti a pocit nadvlády nad ní. V případě druhém jde o dosažení vzrušení plným odevzdáním se, ponížením,

submisivitou. Sadismus a masochismus se velice často vyskytují společně, pak mluvíme o tzv. sadomasochismu.⁸¹

4.2 Deviace v objektu

O deviaci v objektu mluvíme tehdy, kdy má jedinec poruchu v zaměření sexuální touhy na neadekvátní objekty. Jedná se o následující deviace:

- a) Pedofilie – erotické zaměření na objekty v prepubertálním věku, tedy na osoby bez znaků dospívání, fyzicky nezralé. Pedofilie může být jak heterosexuální, tak homosexuální i bisexuální. Pojmově se rozlišuje i zaměření mužů na dospívající dívky (hebefilie) a na dospívající chlapce (efebofilie). Nejčastěji se pedofilové zaměřují na děti ve věku 5 až 12 let, jelikož preferují jak fyzickou nevyzrálou, tak i dětské chování.
- b) Fetišismus – erotické zaměření na části těla, neživé prodloužení těla (oblečení, boty) nebo specifické látky (latex, kůže). Je nutné dodat, že zaměření na části těla může být naprosto normální, fetišistický charakter toto zaměření dostává až tehdy, kdy zájem o konkrétní části plně převažuje nad zájmem o celek (partnera).
- c) Transvestitismus – vzrušení je v tomto případě založeno na převlékání se do oblečení opačného pohlaví, případně na vystupování v roli opačného pohlaví, přičemž ale není narušen pocit příslušnosti k vlastnímu pohlaví.
- d) Jiné deviace v objektů – mezi další deviace v objektu se řadí nekrofilie (touha být v přítomnosti mrtvého těla, fascinace pohřby, sexuální aktivity s mrtvým tělem), zoofilie (objektem sexuální touhy jsou zvířata), pyrofilie (sexuální vzrušení, které je vyvoláno ohněm) aj.⁸²

4.3 Příčiny u sexuálně nedevariantních pachatelů

Sexuální trestné činy jsou páčány převážně lidmi, kteří nemají kvalitativně narušenou sexuální motivaci a výzkumy ukazují, že pouze malá část pachatelů

⁸¹ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s.140-166. ISBN 8071787396.

⁸² Tamtéž, s. 166-188.

sexuálních trestných činů trpí vážnějším duševním onemocněním, a to jak ve smyslu sexuální deviace, tak i ve smyslu nějakého psychotického onemocnění.⁸³

Nedeviantní pachatele lze v obecné rovině rozdělit do několika skupin:

- sociosexuálně a psychosexuálně nezralí pachatelé;
- pachatelé s psychopatickou strukturou osobnosti;
- pachatelé s diagnózou smíšené či disociální poruchy osobnosti.⁸⁴

Dalšími nedeviantními pachateli sexuálních deliktů mohou být osoby, u nichž jsou takové delikty podmíněny situačně. Zde se jedná především o jedince se sníženou schopností racionální kontroly sexuálního chování, která je podmíněná vrozeným nebo získaným defektem ve sféře rozumových schopností, jedince s hypersexualitou nebo např. psychotiky v relapsu. Typickými nedeviantními pachateli sexuální kriminality můžou být i jedinci, kteří mají potíže s přizpůsobováním se sociálnímu prostředí (např. partnerské a profesionální vztahy) a jedinci s problémy v oblasti jednotlivých rysů či struktury osobnosti.⁸⁵

Psychosexuální nevyzrálost je považována za sexuální anomálii a projevuje se nevyhraněností v sexuální orientaci i aktivitě. Nejedná se ovšem o poruchu sexuální preference, jelikož tito jedinci neprokazují preferenci daných abnormálních jevů. Tato varianta nedeviantního pachatele se při znaleckém posuzování objevuje poměrně často a jde o stav, který se běžně vyskytuje při dospívání v sexuální sféře. Během této doby mohou u některých jedinců vzniknout disproporce, vedoucí ke vzniku deviantního chování, a až v průběhu dalšího života lze určit, zda šlo u mladého delikventa právě o nezralost nebo o začátek sexuálně deviantní kariéry. Pro psychosexuálně nevyzrálé jedince je často charakteristické nedostatečné přijetí společenských norem sexuálního chování či vysoká hladina sexuální tenze. Také mohou mít potíže se schopností odlišit věk či pohlaví

⁸³ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s. 137. ISBN 978-80-7338-143-1.

⁸⁴ Tamtéž, s. 137.

⁸⁵ Tamtéž, s. 137.

sexuálního objektu a dopouští se tak deliktů různého charakteru – od sexuální agrese, po sexuální zneužívání.⁸⁶

Mezi další část nedevidantních pachatelů sexuálních trestných činů, které jsou motivovány nesexuálními faktory, patří osoby s disociální strukturou osobnosti, impulzivitou či jinou psychopatií. Zde se jedná především o pachatele, jejichž jednání nese rysy sexuální agresivity, která ovšem nemusí být důsledkem sexuální deviace. Tito jedinci jednají egocentricky, s cílem uspokojit vlastní potřeby, přičemž neberou ohled na emoce a potřeby druhé osoby. Nejčastěji se takové osoby dopouští násilných sexuálních trestných činů.⁸⁷

Situační pachatelé pedofilních deliktů jsou osoby, které jsou primárně sexuálně orientovány na objekty odpovídajícího věku. Nejsou tedy zaměřené na děti a trestné činy páchají převážně pod vlivem stresu. Jedná se o následující typy:

- Regresivní typ – tento typ pachatele je zpravidla primárně sexuálně orientovaný na své vrstevníky a sexuální trestné činnosti na dětech se dopouští vlivem stresové situace, např. rozvodu, úmrtí v rodině aj. Trpí pocitem nedostatečnosti, svůj sexuální výkon i sebe sama vnímá negativně. Své oběti většinou zná, převážně se jedná o dívky a starší děti, sloužící jako náhrada za zralého partnera.
- Morálně nevybíravý typ – takový pachatel zneužívá náhodně, nevybírá si, a tak může být dětská oběť jednou z možností.
- Sexuálně nevybíravý typ – jedná se o pachatele, který není primárně zaměřen na děti, pouze experimentuje se sexem i různými praktikami.
- Inadekvátní či naivní typ – zpravidla sociálně problémová osoba s případným deficitem intelektu, která si nemusí uvědomovat nevhodnost svého jednání.^{88,89}

⁸⁶ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s.137-138. ISBN 978-80-7338-143-1

⁸⁷ Tamtéž, s. 137

⁸⁸ KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 418. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 8071798134.

⁸⁹ MILFAIT, René. Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání. *Šance dětem* [online]. [cit. 2022-07-13]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/pachatele-komercniho-sexualniho-zneuzivani>

Se sexuální násilím je spojován životní styl pachatele. Udávají se 3 vzájemně propojené životní styly, do nichž jsou pachatelé sexuálního násilí do určité míry zapojeni. Jedná se o životní styly kriminální, sexuální a interpersonální, dle charakteru sexuálního trestného činu lze ovšem najít jeden životní styl, který u konkrétního pachatele převládá. U pachatelů znásilnění, kteří přisuzují své sexuální vzrušení vnějším, stabilním a regulovatelným vlivům, převažuje životní styl kriminální. Sexuální životní styl je typický pro pachatele, jejichž potřebou je zabezpečení si bezprostředního sexuálního uspokojení, aniž by brali ohled na dlouhodobější negativní následky. Třetím životním stylem je vztahový, interpersonální. Pramení ze vzorce mezilidských vztahů a je typický pro pachatele, kteří se dopustili sexuálních trestných činů na dětech. Tito pachatelé často trpí sociální izolací, která může pramenit z negativního sebehodnocení, slabých interpersonálních vazeb, ale i ze strachu z dospělých žen.⁹⁰

4.4 Příčiny u sexuálně deviantních pachatelů

Pachatelé sexuálního zneužívání dětí, kteří trpí sexuální deviací, jsou pedofilové. Jedná se o osoby, jejichž preferovaným sexuálním objektem je dítě, tedy osoba bez vyvinutých sekundárních pohlavních znaků. Ač je veřejnost často přesvědčena o opaku, studie ukazují, že pedofilní pachatelé tvoří menšinu mezi pachateli pohlavního zneužívání.⁹¹ Část vědců považuje za jednu z příčin sexuálního zneužívání vlastní zkušenost pachatele se sexuálním zneužíváním v dětství. Tedy u osob, které mají v anamnéze nějaký sexuálně traumatizující zážitek z dětství, je více pravděpodobné, že se v dospělém životě sami stanou pachatelem sexuálních deliktů. Výsledky výzkumů ovšem nejsou v tomto případě zcela jednoznačné.⁹²

Další teorie pracuje s dysfunkčním výchovným prostředím pedofilních pachatelů. Výzkumy ukazují, že mnozí pedofilové byli v dětství ze strany rodičů zanedbáváni

⁹⁰ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s.146. ISBN 978-80-7338-143-1.

⁹¹ KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 418. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 8071798134.

⁹² WEISS, Petr. *Sexuální zneužití v dětství – pachatelé a oběti*. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 11-26. ISBN 80-247-0929-5.

a měli s rodiči disharmonický vztah, což mohlo v budoucnu vést k nedůvěře v romantických vztazích s vrstevníky a poté i k vyhledávání dětí, jako lehce ovlivnitelných, kontrolovatelných a neohrožujících objektů. Tato teorie vychází z předpokladu, že většina sociálních dovedností, kterým se člověk učí v dětství, se zakládá právě na citových vztazích s rodiči. Pokud jsou tyto vztahy nefunkční, dítě tyto dovednosti nezíská, což může výrazně poznamenat jak sebedůvěru, tak důvěru k dalším lidem, případně narušit budování vztahů v dospělosti.⁹³

Pedofilové jsou považováni za sociosexuálně nezralé jedince, kteří vnímají sexuální kontakt se stejně starou osobou jako ohrožení. Kromě výše uvedených teorií se někdy také předpokládá, že neschopnost navázat neohrožující vztah s dospělou osobou pramení z příliš úzkého kontaktu s matkou. Další teorie předpokládá, že pedofilové opakují určité vzorce chování, které byly v dětství úspěšné, a místo navazování zralých vztahů vyhledávají v dětech stejný typ partnera, s nimž měli v minulosti zkušenost.⁹⁴

Burgessová, Groth a Holmstrom uvádí, že typem pachatele pohlavního zneužití, pro nějž je dítě primárním zdrojem sexuálního uspokojení může být:

- Sadistický typ – tento pachatel dosahuje sexuálního uspokojení týráním a následně i usmrcením oběti, kterou napadá bleskově, nesvádí ji. Oběť unáší na vhodné místo, kde ji týrá a usmrcuje, přičemž jsou činy pachatele důkladně promyšlené a naplánované.
- Svádivý typ – v tomto případě si pachatel svou oběť získává sváděním, jeho chování je podobné chování normálního muže vůči sobě přiměřeně staré partnerce. Tento typ pachatele se s dítětem ztotožňuje, dokáže se přiblížit jeho prožívání a myšlení.
- Fixovaný typ – takový pachatel je trvale sexuálně zaměřen na děti určitého věku a pohlaví. Trpí pocity méněcennosti a nedostatečnosti, kvůli nimž se vyhýbá partnerům přiměřeného věku. Má nezralou osobnost a fixace na děti probíhá u takového pachatele v raném stádiu psychosexuálního

⁹³ WEISS, Petr. Sexuální zneužití v dětství – pachatelé a oběti. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 11-26. ISBN 80-247-0929-5.

⁹⁴ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 167. ISBN 8071787396.

vývoje, svou orientaci tak vnímá už od puberty. Fixovaný typ často volí povolání, ve kterém má přístup k dětem.^{95,96}

Jan Chmelík vysvětluje pedofilní chování v širším smyslu demonstrací čtyřfaktorového modelu, charakterizujícího dané jednání. Pro pedofilní chování musí tak být splněna některá z těchto podmínek:

- Sexuální vzrušení – sexuálnímu vzrušení dospělého jedince dítětem musí předcházet buď kulturní či rodinné podmínky, umožňující sexuální aktivity s dítětem, viktimizace v dětství nebo fantazie posílené masturbací.
- Emocionální shoda – zde je důležitá míra uspokojení ve vztahu k dítěti a souzvuk emocionálních potřeb. Emocionální shoda je často podmíněná mentální retardací, nezralostí či nízkým sebevědomím pachatele.
- Blokování – blokování zralého sexuálního uspokojování může být způsobeno traumatickou zkušeností s dospělým partnerem, dlouhodobou sexuální dysfunkcí, sociální neobratností či nesouladem v manželství.
- Dezinhibice – ztráta kontroly nad jednáním z charakterologických důvodů (neadekvátní impulzy), chronicky (vlivem např. psychózy) nebo akutně (vlivem působení drog, alkoholu, stresu).⁹⁷

Vodítkem při zjišťování pedofilie je tzv. pedagogicko-estetický komplex. Jedná se o pojem, který vyjadřuje fakt, že osobnost pedofila je strukturována velice podobně, jako osobnost dítěte. Pedofilové se tak ve světě dětí cítí bezpečně a přirozeně, dětem dokáží porozumět a kolektiv dětí, ve kterém hrají roli staršího kamaráda, je naopak dobře přijímá. Pro prožívání iluze dětského světa si pedofilové často hledají uplatnění v profesích, které jsou spojovány s kontaktem s dětmi, a v případě, že nepodlehnu svým sexuálním touhám, dokáží být v takových profesích velice úspěšní, aniž by vyvolávali podezření.⁹⁸

⁹⁵ KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 418-419. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 8071798134.

⁹⁶ MILFAIT, René. Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání. *Šance dětem* [online]. [cit. 2022-07-14]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/pachatele-komercniho-sexualniho-zneuzivani>

⁹⁷ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 168. ISBN 8071787396.

⁹⁸ WEISS, Petr. Sexuální zneužití v dětství – pachatelé a oběti. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 11-26. ISBN 80-247-0929-5.

Praví pedofilové obvykle nebývají příliš nebezpeční pro tělesné zdraví svých obětí, jelikož jen výjimečně dochází na koitální formy kontaktu s dítětem. Sexuální zneužívání pedofilním pachatelem vypadá ve většině případů spíše jako hra či škádlení, přičemž mezi nejzávažnější formy zneužití patří orální či manuální kontakt s genitálem dítěte, případně se může jednat o vyžadování masturbace či orálního dráždění. Chování pedofilních pachatelů tak negativně ovlivňuje spíše psychosexuální vývoj obětí, případně vývoj interpersonálních a budoucích partnerských vztahů.⁹⁹

⁹⁹ WEISS, Petr. Sexuální zneužití v dětství – pachatelé a oběti. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 11-26. ISBN 80-247-0929-5.

5 Pachatelé pohlavního zneužití

Jelikož se trestného činu pohlavní zneužití dopouští velmi rozmanitá skupina pachatelů, neexistuje jednotný profil, který by mohl přesně určit jejich vlastnosti či charakteristiku.¹⁰⁰ Mezi lidmi ovšem koluje zažitý stereotyp, že pachatel, který sexuálně zneužívá děti, se pohybuje v blízkosti míst, kde se vyskytuje velké množství dětí (např. dětská hřiště). Na takových místech děti vábí a nutí s ním odejít z dosahu veřejných míst, kde následně dojde k pohlavnímu zneužití. Tato představa je ovšem mylná, jelikož mezi typické pachatele pohlavního zneužívání se řadí osoby dítěti blízké, často z rodiny nebo okruhu přátel.¹⁰¹

Mezi pachateli, kteří se na dětech dopouští sexuálního násilí, jsou osoby z různých okruhů a různého věku. Za své oběti si vybírají různé děti a mají i odlišná sexuální zaměření. Mezi takovými pachateli můžeme nalézt jak starší senilní muže, tak i mladé, mentálně narušené osoby, psychotické pedofily, dobrodružné útočníky nebo agresivní opilce. Jedním z nemnoha zobecňujících faktů v tomto případě je, že většinu pachatelů trestného činu pohlavní zneužití tvoří muži. Zároveň, jak již bylo zmíněno dříve, se jedná převážně o osoby bez zjištěné sexuální deviace, a osoby, které netrpí ani žádnou psychickou poruchou.¹⁰²

Následující graf znázorňuje procentuální podíl trestně stíhaných žen a mužů v roce 2021, kdy bylo za trestný čin pohlavní zneužití dle §187 trestního zákoníku stíháno celkem 568 osob. Z toho se jednalo o 510 pachatelů mužského pohlaví a 58 osob ženského pohlaví.¹⁰³

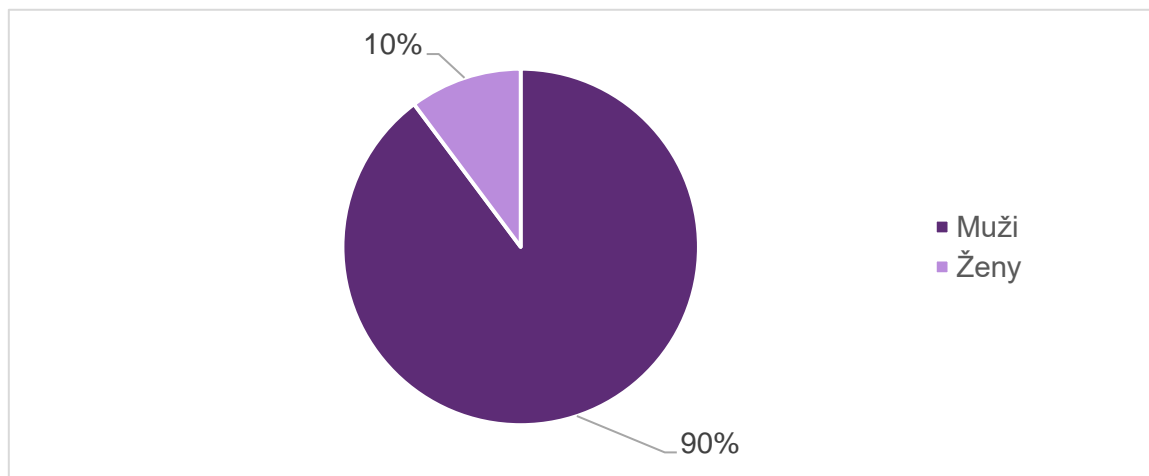
¹⁰⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 168. ISBN 978-80-7380-461-9.

¹⁰¹ GŘIVNA, Tomáš a Lukáš BOHUSLAV. Mravnostní kriminalita. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 298-314. ISBN 978-80-7598-554-5.

¹⁰² Tamtéž, s. 306.

¹⁰³ Statistiky Policejního prezidia PČR, Odbor věcných gescí a statistik ÚSKPV

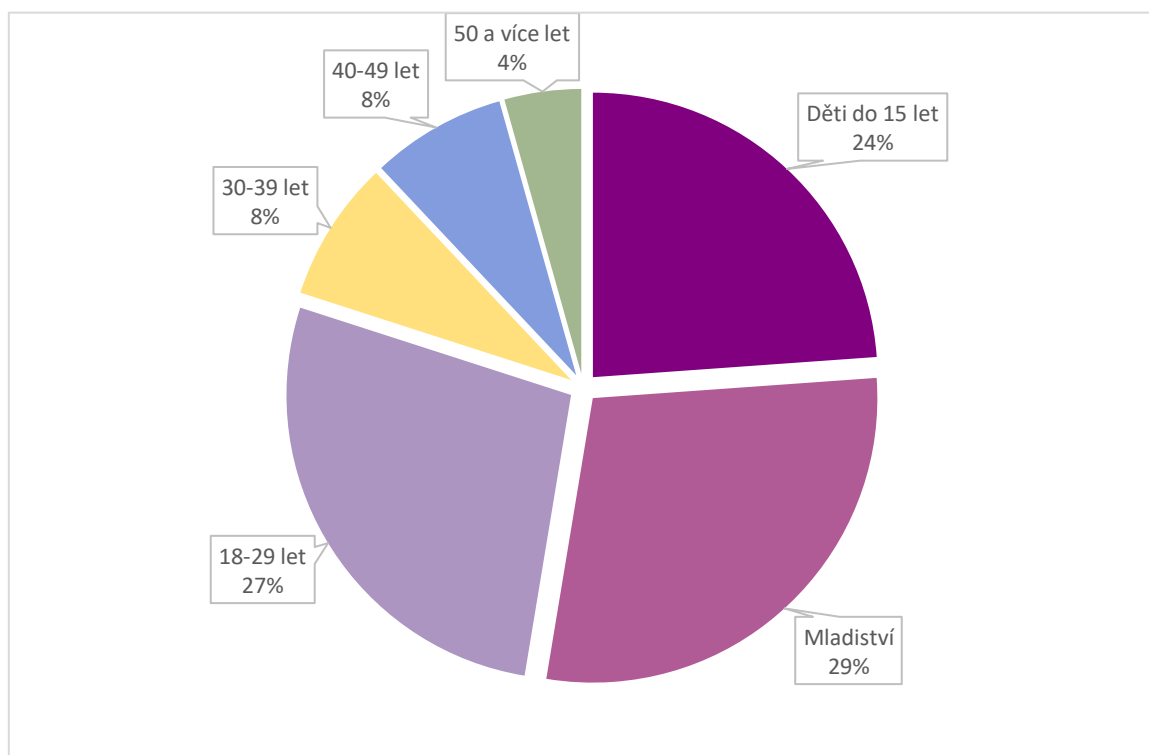
Graf č. 13: Procentuální podíl trestně stíhaných mužů a žen za trestný čin pohlavní zneužití v roce 2021

Zdroj: Policejní prezidium PČR (Odbor věcných gescí a statistik ÚSKPV)

V dalším grafu je znázorněna věková struktura trestně stíhaných pachatelů trestného činu pohlavní zneužití. Z grafu lze vyčíst, že největší zastoupení na trestném činu pohlavní zneužití v roce 2021 mají mladiství pachatelé, o něco méně pachatelů je z věkové kategorie 18-29 let a na třetím místě jsou děti do 15 let.

Graf č. 14: Věková struktura trestně stíhaných pachatelů pohlavního zneužití v roce 2021

Zdroj: Policejní prezidium PČR (Odbor věcných gescí a statistik ÚSKPV)

5.1 Typologie pachatelů pohlavního zneužití

Odborná literatura poskytuje informace o různých typologiích pachatelů, čímž se snaží o určitou diferenciaci této široké skupiny. Jedno z rozdělení poskytl na konci 60. let Charles Henry McCaghy, který uvedl 6 následujících kategorií pachatelů pohlavního zneužití:

- 1) vysoce sociální pachatel – takový pachatel svou dětskou oběť zná a při svém jednání proti dítěti nepoužívá sílu a nevyhrožuje mu;
- 2) incestní pachatel – takový pachatel je se svou obětí v příbuzenském vztahu, často spolu sdílí domácnost;
- 3) asociální pachatel – zde se jedná o pachatele, který se dopouští i další trestné činnosti a pohlavní zneužívání je tak jen jedním z jeho dalších spáchaných skutků;
- 4) senilní pachatel – jedná se o pachatele, který se od ostatních typů liší věkem a nižším vzděláním;
- 5) kariérní pachatel – jedná se o pachatele, který se trestného činu pohlavní zneužití dopouští opakovaně;
- 6) spontánně agresivní pachatel – tento typ pachatele je přímým opakem pachatele vysoce sociálního, své oběti tedy většinou nezná, dopouští se na nich násilí a používá výhrůžky.¹⁰⁴

Další rozdělení poskytli Cohen, Seghorn a Calmas, kteří pachatele pohlavního zneužití rozdělili do tří skupin na fixovaný, regredovaný a agresivní typ. Fixovaný typ pachatele společnost dětí preferuje a děti přímo vyhledává, většinou je tedy osobou, kterou dítě zná. Regredovaný pachatel má pocity osobní nepřiměřenosti a reaguje na dítě jako na sexuálního partnera. Sám v minulosti měl vztah s věkově přiměřenou osobou, zažil ovšem z takového spojení pocity frustrace a vrátil se ke svému zájmu o děti. Pro agresivní typ pachatele je pak charakteristické sadistické jednání, směřující k oběti. Takový pachatel má disharmonickou strukturu

¹⁰⁴ GŘIVNA, Tomáš a Lukáš BOHUSLAV. Mravnostní kriminalita. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 298-314. ISBN 978-80-7598-554-5.

osobnosti, jejíž projevy jsou znatelné už v raném věku. Bolest, kterou způsobuje někomu jinému mu přináší uspokojení a v dospělosti se stává agresorem.¹⁰⁵

S pojmy „fixovaný“ a „regredovaný“ pracovali i další autoři, kteří odlišují fixovaného pachatele, výhradně preferujícího děti jako sociální společníky i jako sexuální partnery, od regredovaného pachatele, zaměřujícího se na děti jakožto na „náhradu“ za věkově přiměřeného partnera. Fixovaný typ je tak v tomto případě vnímán jako skutečný sexuální deviant, tedy „pravý pedofil“. Emoční a kognitivní stránka psychiky fixovaných pachatelů není jinak narušená a dětský svět je takovým osobám velmi blízký. Jsou fascinováni hravostí a spontánností dětí natolik, že se pro ně děti stávají preferovanými partnery v sociální i sexuální sféře života. K dětem jsou něžní, nedopouští se nich násilí a své aktivity považují za nevinné. Často si tito jedinci volí práci s dětmi v rámci povolání nebo se dětem věnují ve volném čase. Regredovaný typ je pak brán jako pachatel situační, a představuje jedince nedevariantního, orientovaného primárně na osoby sobě odpovídajícího věku. Často bývá ženatý a útoky na děti jsou u něj způsobeny stresovou situací. V důsledku negativních událostí, které zasahují sebedůvěru a sebepojetí jedince, dochází u regredovaného typu pachatele k návratu na nižší úroveň jeho psychosexuálního vývoje. Tyto události mohou být také doprovázeny potížemi v profesním i osobním životě, zneužíváním návykových látek či alkoholu. K sexuálnímu kontaktu s dětmi se následně uchyluje z důvodu nedostatku jiných příležitostí.¹⁰⁶

Z výše napsaného vyplývá, že pachateli pohlavního zneužívání bývají osoby, které se této trestné činnosti dopouští pouze situačně (nejsou sexuálně deviantní), a osoby, pro které jsou děti primárním zdrojem sexuálního uspokojení (pedofilové). Odborná literatura tyto typy pachatelů pojmenovává jako situační a preferenční, a nabízí k nim další, rozšiřující subtypy. Mezi situační typy pachatelů tedy patří výše zmíněný regredovaný typ, ale i další, jako:

¹⁰⁵ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, s. 35-37. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073380915.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 35-37.

- morálně nevybíravý typ, pro který je dítě jen jednou z možností, jelikož zneužívá nevýběrově; někdy bývá tento pachatel označován za primitivního či vykořisťovatelského a jeho jednání směřuje k okamžitému uspokojení svých sexuálních potřeb;
- sexuálně nevybíravý typ, který často experimentuje v oblasti sexu, zkouší různé sexuální praktiky a není primárně zaměřen na děti;
- inadekvátní či naivní typ, který je sociálně problematický a má nedostatečný intelekt, aby rozpoznal případnou nevhodnost svých činů.¹⁰⁷

Mezi preferenční typy pachatelů pak řadí odborná literatura již zmíněný fixovaný a agresivní či sadistický typ pachatele. K nim patří i další, tzv. svádívý typ, který má ve zvyku své dětské oběti svádět a chovat se k nim jako k věkově přiměřeným partnerům, přičemž je schopen se s nimi identifikovat a přiblížit se jejich prožívání a myšlení.¹⁰⁸

5.2 Sexuálně deviantní pachatelé

Pachatelům se sexuální deviací, jejichž oběťmi se stávají prepubertální děti, se říká pedofilové, a rozlišujeme pedofilii heterosexuální, homosexuální a bisexuální. Nejčastějším preferovaným věkem u heterosexuálních pedofilů jsou dívky ve věku od 6 do 11 let, homosexuální pedofilové preferují objekty o něco starší, nejčastěji chlapce ve věku kolem 12 let. Dalším rozdílem mezi heterosexuálními a homosexuálními jedinci je v tomto případě citová vazba k objektu. Kdežto pedofilové, preferující dívky, si ke svému objektu utváří užší vazbu, homosexuální jedinci sledují spíše osobní zájem, kterým je sexuální uspokojení, a dopouští se agresivnějšího jednání, směřujícího k orgasmu. Nejčastěji zastoupenou skupinou jsou mezi pedofily osoby orientované heterosexuálně, méně zastoupená je homosexuální orientace a nejmenší skupinu tvoří pedofilové bisexuální. Je nutné dodat, že pouze malá část pedofilních jedinců preferuje dětské objekty před

¹⁰⁷ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, s. 35-36. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073380915

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 35-37.

dospělými zcela jednoznačně, většina z nich tedy dokáže eroticky reagovat i na dospělou osobu.^{109,110}

V průběhu života může u pedofilně zaměřených osob docházet ke změnám v projevu sexuální deviace. Někteří jedinci jsou schopni pedofilii vnitřně potlačit a pedofilní sklony přeměnit do uměleckých děl nebo do skvělých výsledků v pedagogické práci s dětmi. Jiní své deviantní sklony potlačit nedokážou a pokouší se o jejich realizaci. Někteří jedinci projevují zájem o děti už v průběhu adolescence, jiní až v pozdějším věku či stáří, nicméně ze všech skupin sexuálních delikventů právě u pachatelů pohlavního zneužití bývá zjištěn nejvyšší průměrný věk. Nejčastěji jde o muže ve středním věku, s vrcholem mezi 35. až 40. rokem života. Stejně trestné činnosti se ale dopouští i adolescenti a senioři s vrcholem mezi 55. a 65. rokem života. U starších, v partnerských vztazích méně sexuálně aktivních pachatelů, by se dalo říci, že se jedná o převahu pedofilních sklonů nad realizací sexuálních aktivit s nepreferovaným, věkově přiměřeným objektem.^{111,112}

Pedofilní pachatelé většinou zneužívají děti bez větší agresivity, a jak již bylo dříve zmíněno, sexuální aktivity, kterých se s dětmi dopouští, mají spíše nekoitální povahu. Mezi pedofily se ovšem vyskytují i osoby, jež se dopouštějí vzácných, ale ne výjimečných sadistických deliktů či deliktů agresivní povahy. Tito pachatelé představují pochopitelně i větší hrozbu. K násilí v případě pohlavního zneužívání dětí svádí rozdílnost věku pachatele a oběti a snadná manipulovatelnost oběti příkazy nebo pohrůzkami. V případě, že mezi dítětem a pedofilem nedochází k agresii, může zůstat případný sexuální kontakt dlouho neodhalen. Pedofilní jedinci se dokážou velice schopně dostat do světa dětí a vcítit se do jejich

¹⁰⁹ ZVĚŘINA, Jaroslav. Forenzní posuzování pachatelů pohlavního zneužívání. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 138-145. ISBN 80-7169-795-8.

¹¹⁰ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s.167. ISBN 8071787396.

¹¹¹ ZVĚŘINA, Jaroslav a Petr WEISS. *Doporučené postupy v terapii parafilních sexuálních delikventů* [online], s. 5. [cit. 2022-07-19]. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/12999/28544/Doporu%C4%8Den%C3%A9_postupy_v_terapii_parafiln%C3%ADch_sexu%C3%A1ln%C3%ADch_delikvent%C5%AF.pdf

¹¹² ZVĚŘINA, Jaroslav. Forenzní posuzování pachatelů pohlavního zneužívání. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 138-145. ISBN 80-7169-795-8.

psychiky. Sexuální aktivity pak probíhají formou jakési hry nebo mají podobu „sexuální výchovy“. K sexuálnímu uspokojení pedofilního jedince dochází zpravidla formou masturbace, často se ale lze setkat i s napodobením koitu mezi stehna či hýždě dítěte. Ke spojení pohlavních orgánů dochází mezi pachatelem a obětí poměrně vzácně.¹¹³

Pedofilní zaměření nemusí většině jedinců činit během života větší potíže, z tohoto důvodu velké procento pedofilů nevyhledává lékaře ani sexuální poradce. Pouze malá část pedofilně zaměřených jedinců je celoživotně odkázána na deviantní uspokojování sexuálních potřeb, často jsou takové osoby schopny kompenzace v manželství, a výzkumy ukazují, že právě mezi pedofily je nejvíce osob v manželském svazku. Velké procento z nich se ovšem ožení účelově se ženami, které samostatně vychovávají dítě ve věku spadajícím do pachatelovy preference. Motivace tohoto jednání nemusí být uvědomělá, praxe ale ukazuje, že právě v takových rodinách často dochází k sexuálnímu zneužívání, zvláště pak u homosexuálních pedofilů.^{114,115}

Obecně se sexuální devianti projevují netypicky už od dětství, což lze zjistit i z jejich osobní anamnézy. Během dospívání má mnoho sexuálně deviantních osob masturbační představy a erotické sny vybočující z normy. Často se lze také setkat s celoživotně vyšší frekvencí masturbace, která sexuálně deviantním jedincům umožňuje alespoň částečné uspokojení sexuálních potřeb prostřednictvím fantazií. Sexuální dysfunkce, jako je např. erektilní selhávání při zahájení sexuálního života s partnerem, ale také výrazně opožděný nebo předčasný začátek sexuálních styků, jsou dalším netypickým projevem, signalizujícím možný výskyt parafilie. Případně může být jedním ze znaků sexuální deviace i slabá motivace k běžným sexuálním aktivitám a velký časový odstup mezi první a dalšími zkušenostmi se sexem. Sexuálně deviantní jedinci, oproti běžným mužům, nemají tendenci opakovat styk v co nejkratší době, a sexuálním aktivitám

¹¹³ ZVĚŘINA, Jaroslav. Forezní posuzování pachatelů pohlavního zneužívání. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 138-145. ISBN 80-7169-795-8.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 140

¹¹⁵ WEISS, Petr. Sexuální zneužití v dětství – pachatelé a oběti. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 11-26. ISBN 80-247-0929-5.

s adekvátním partnerem se spíše vyhýbají. Sexuální devianti mívají nedostatek sexuální empatie a sníženou schopnost porozumět sexuálním potřebám své partnerky. V partnerských vztazích také často selhávají, nemívají zkušenost s prvním platonickým zamilováním ani s prožitkem tzv. „velké lásky“.¹¹⁶

V sexuologických poradnách se lze setkat primárně s těmi muži, kteří selhali a dopustili se pedofilního deliktu. Vyšetření pedofilních jedinců spočívá v rozboru anamnestických údajů, zaměřených na sexuální život vyšetřovaného, ale také v diagnostice falopletyzmografem a v provedení psychologických projekčních testů. Poměrně spolehlivou metodou pro stanovení diagnózy pedofilie jsou údaje o citové preferenci jedince. Taková vyšetření mají ukázat, do jaké míry může být jedinec schopný adaptace na sexuální kontakt s dospělou osobou a případné sebeukájení. Při rozhodování o vhodném druhu terapie, ale i pro predikci možné budoucí recidivy, je také důležité určení možných poruch osobnosti jedince. Například antisociální porucha osobnosti, která bývá diagnostikována 20–40 % pachatelů, může výrazně zvyšovat pravděpodobnost kriminální recidivy.^{117,118}

5.3 Nedevariantní pachatelé

Většinu pachatelů pohlavního zneužívání tvoří jedinci, kteří zjištěnou sexuální deviaci nemají. Obecně lze takové osoby rozdělit do několika následujících skupin:

- sociosexuálně a psychosexuálně nezralí jedinci, kteří se dopouští sexuálních deliktů různého charakteru – od sexuálního zneužívání po sexuální agresi;
- jedinci s psychopatickou strukturou osobnosti, kteří se na základě své nezdrženlivosti a potřeby okamžitě vyhovět pudovým impulzům dopouští sexuálních trestných činů převážně agresivního charakteru;

¹¹⁶ ZVĚŘINA, Jaroslav a Petr WEISS. *Doporučené postupy v terapii parafilních sexuálních delikventů* [online], s. 1-56 [cit. 2022-07-13]. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/12999/28544/Doporu%C4%8Den%C3%A9_postupy_v_terapii_parafiln%C3%ADch_sexu%C3%A1ln%C3%ADch_delikvent%C5%AF.pdf

¹¹⁷ Tamtéž, s.1-56.

¹¹⁸ ZVĚŘINA, Jaroslav. Forenzní posuzování pachatelů pohlavního zneužívání. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 138-145. ISBN 80-7169-795-8.

- jedinci, kteří se sexuální trestné činnosti dopouští situačně, pod vlivem alkoholu či drog, případně z důvodu nedostatku příležitostí k uspokojení sexuálních potřeb;
- hypersexuální jedinci se sníženou volní kontrolou, kteří se dopouští sexuálně agresivních deliktů z důvodu převahy pudové složky;
- osoby se sníženou schopností racionální kontroly sexuálního chování, která plyne z vrozené či získané poruchy rozumových schopností; tito jedinci se nejčastěji dopouští právě pedofilních deliktů;
- psychotici v relapsu duševní choroby, kteří se mezi všemi pachateli vyskytují nejméně, ale dopouští se nejrůznějších sexuálních trestných činů.¹¹⁹

Pro nedevidantní jedince představují dětské oběti jakousi formu náhrady za věkově odpovídajícího partnera. Chování sexuálně nedevidantních pachatelů ve většině případů směřuje k souloži, přičemž s dítětem jednají jako s dospělým objektem a neberou v potaz jeho fyziologii. Takové jednání velmi často vede ke zranění pohlavních orgánů dítěte. Pachatele pohlavního zneužití, u kterých nebyla diagnostikována sexuální deviace, nejčastěji tvoří osoby s poruchou osobnosti, jedinci s mentálním defektem nebo osoby zneužívající alkohol či jiné návykové látky. Podíl pachatelů sexuálního zneužívání dětí, kteří jednali pod vlivem alkoholu, se pohybuje mezi 14 % a 50 %. U sexuálně nedevidantních pachatelů daného trestného činu je zjišťována také nižší úroveň odborné kvalifikace nebo vysoká kriminalita nesexuálního charakteru.^{120,121}

¹¹⁹ WEISS, Petr. Sexuální zneužívání v dětství – pachatelé a oběti. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 8-16. ISBN 80-7169-795-8.

¹²⁰ ZVĚŘINA, Jaroslav. Forenzní posuzování pachatelů pohlavního zneužívání. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 138-145. ISBN 80-7169-795-8.

¹²¹ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s.124. ISBN 978-80-7338-143-1.

5.4 Pachatelé zneužívání pubescentů

Ke zvýšenému riziku spáchání pohlavního zneužití může docházet i u osob nepedofilních, avšak sexuálně preferujících jedince dospívající. V tomto případě se může jednat o hebefilii či efebofilii, tedy orientaci na nedospělé osoby ženského či mužského pohlaví, které nemají plně vyvinutou sexualitu.¹²² Jedinec s hebefilií je sexuálně zaměřen na dívky s určitými znaky pohlavního dospívání, tedy s náznakem prsů či pubického ochlupení, přitahován ovšem může být i dospělou ženou. Efebofilní jedinci pak preferují chlapce, kteří taktéž mají náznaky pubického ochlupení, případně jsou už schopni ejakulovat. Sexuální aktivita těchto dospívajících osob se nachází v různém stupni vývoje a některé muže mohou takové osoby stimulovat k sexuálním projevům. V případě sexuálního zájmu o jedince s přítomnými druhotnými pohlavními znaky se ovšem už nedá vždy mluvit o pedofilní orientaci. Sexuální orientace takových pachatelů tedy nemusí být deviantní a může se jednat spíše o jakési sexuální zalíbení. U jedinců, jejichž motivace je sexuálně deviantní, se užívá označení pedohebefil a pedoefebofil. Dospívající osoby jsou pachateli přitahovány z důvodu tělesné nedozrálosti, nezkušenosti a sexuální pasivity.^{123,124}

Pubescentní jedinci jsou ovšem stále chráněni zákonem a i přes to, že je vývoj každého jedince zcela individuální, období pubescence se udává mezi 11. a 15. rokem života.¹²⁵ Pachatelé pohlavního zneužívání dospívajících osob obvykle bývají ze sexuologického hlediska nenápadní a mají dobrou sociosexuální adaptaci. Vztah mezi pachatelem a dospívající obětí se může velmi podobat běžnému partnerskému vztahu, kde probíhá manipulování dary a penězi. Setkat se lze i s dlouhotrvajícími partnerstvími. Se svou obětí jedná pachatel jako

¹²² *Psychiatrická nemocnice Havlíčkův Brod: Sexuální deviace* [online]. [cit. 2022-07-21].

Dostupné z: <https://www.pnhb.cz/psychiatricke-texty/sexualni-deviace>

¹²³ ZVĚŘINA, Jaroslav. Forezní posuzování pachatelů pohlavního zneužívání. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 138-145. ISBN 80-7169-795-8.

¹²⁴ ZVĚŘINA, Jaroslav a Petr WEISS. *Doporučené postupy v terapii parafilních sexuálních delikventů* [online], str. 1-56 [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/12999/28544/Doporu%C4%8Den%C3%A9_postupy_v_terapii_parafiln%C3%ADch_sexu%C3%A1ln%C3%ADch_delikvent%C5%AF.pdf

¹²⁵ *Studium psychologie: Etapy psychického vývoje: pubescence, adolescence. Psychologická charakteristika těchto období, jejich význam pro další vývoj* [online]. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: <https://www.studium-psychologie.cz/vyvojova-psychologie/6-pubescence-adolescence.html>

s dospělou osobou, mluví s ní o dospělých záležitostech a na rozdíl od pedofilních pachatelů nezaujímá tzv. „učitelskou roli“.^{126,127}

5.5 Pachatelé incestu

Různé výzkumy ukazují, že k pohlavnímu zneužívání dětí dochází poměrně často v rodinách, a že pachateli jsou převážně otcové. V tomto případě mluvíme o incestním pohlavním zneužívání, samotný pojem incest ovšem může být v různých kulturách chápán odlišně. Právní systém České republiky definuje incest jako „*soulož s příbuzným v pokolení přímém nebo se sourozencem*“.¹²⁸ Soulož s příbuzným je v tomto případě trestným činem, při kterém se nerozlišuje mezi geneticky vlastním a nevlastním příbuzným. Příbuznost ovšem berou v potaz některé kriminologické studie, které rozlišují příbuzenství přímé a nepřímé, a např. sexuální zneužívání dcery nevlastním otcem označují jako pseudoincest.¹²⁹

V nejužším smyslu je pojem incest tedy chápán jako pohlavní styk mezi příbuznými, v širším smyslu se ovšem může jednat o jakékoli sexuální chování, ale i uzavírání sňatku mezi příbuznými osobami. Psychologická a psychiatrická praxe se s incestem setkávají nejčastěji právě v rámci sexuálního zneužívání dětí, které nejčastěji zahrnuje doteky přes oblečení na intimních partiích dítěte, mazlení, ale i vystavení intimních partií pachatele, aniž by došlo k penetraci. Česká studie, která byla postavena na reprezentativním vzorku, ukázala, že z celkového počtu sexuálně zneužitých jedinců bylo 40 % žen a 30 % mužů zneužito právě příbuznou osobou. Častěji se tedy oběťmi incestního sexuálního zneužívání stávají dívky a nejohroženější skupinou jsou dívky ve věku mezi 9 a 15 lety. Větší riziko se pak udává u dívek, které vyrůstaly s nevlastním otcem.¹³⁰

¹²⁶ ZVĚŘINA, Jaroslav. Forenzní posuzování pachatelů pohlavního zneužívání. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 138-145. ISBN 80-7169-795-8.

¹²⁷ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, s. 34. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073380915.

¹²⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění.

¹²⁹ *Prevalence incestu a faktory, které ji ovlivňují* [online]. 2021, s. 1-8 [cit. 2022-07-22]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/349883435_Prevalence_incestu_a_faktory_ktere_ji_ovlivnuji_Incest_prevalence_and_its_influencing_factors

¹³⁰ Tamtéž, s. 1-8.

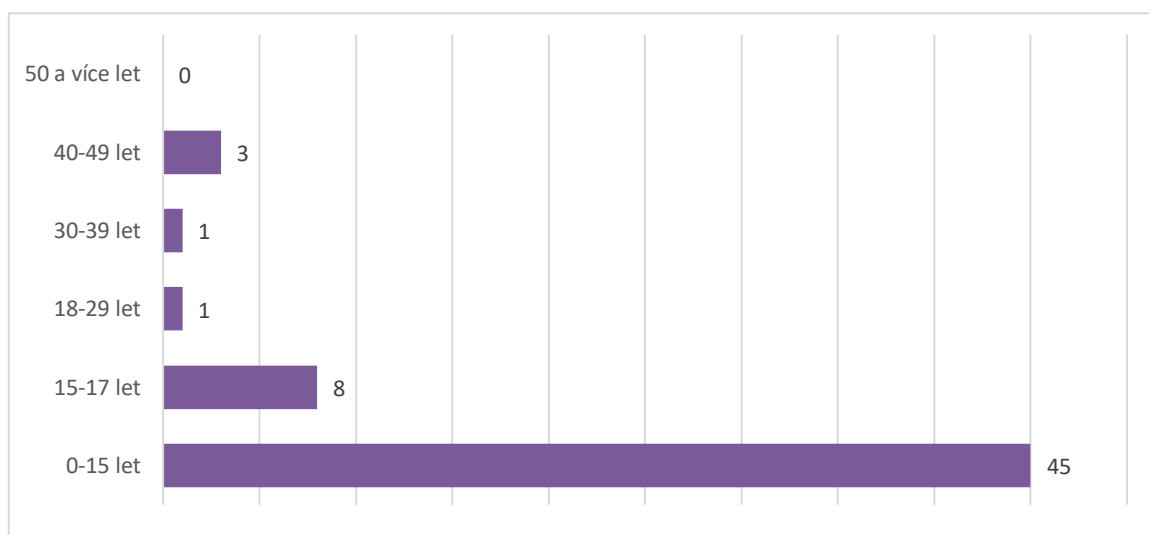
Největší hrozbu v problematice možného pohlavního zneužívání tedy představují nevlastní otcové. Opakovaně byli vyšetřováni muži, kteří cíleně navazovali vztahy a uzavírali manželství s osamělými matkami, samostatně vychovávajícími malé děti. Deviantní zájmy hrály v takových případech značnou roli. Mnoho případů pohlavního zneužívání v rodině bylo ovšem projevem i jiné než sexuální patologie, mohlo tedy jít o poruchy osobnosti nebo patologie rodinných vztahů. Obecně lze říci, že v případě, kdy obětí incestního sexuálního zneužívání je sexuálně dospívající osoba, je pachatel jen vzácně motivován sexuální deviací. Většina případů sexuálního zneužití v rodinách je páchána regredovanými jedinci, pro které jsou děti náhradou za jejich primární sexuální objekty (dospělé osoby). K sexuálnímu zneužívání zpravidla dochází po traumatické události v rodině, po dlouhodobém onemocnění či nepřítomnosti matky, případně v životní krizi, přičemž zneužití dítěte slouží pachateli jako způsob odvedení nahromaděného napětí. Výskyt pedofilie je naopak čtenější u pachatelů, kteří zneužívají prepubertální děti a častěji u pedofilních pachatelů dochází ke zneužívání chlapců. Výjimečně se vyskytuje také sexuální zneužívání dětí matkou, takové případy jsou převážně spojovány s psychickou či sociální patologií pachatelky. Zvláštním druhem jsou incestní vztahy mezi sourozenci, kde se nejčastěji vyskytuje pohlavní styk mezi staršími bratry a mladšími sestrami. U incestních styků otců s dcerami a bratrů se sestrami jde jen málokdy o jednorázovou zkušenost, styky mezi těmito osobami většinou trvají po nějakou dobu a mnoho případů zůstává neodhaleno. Některé odborné zdroje udávají, že se incestní vztahy vyskytují v sociálně slabších, nestabilních či narušených rodinách. Takové rodiny bývají popisovány jako izolované a uzavřené, případně takové, ve kterých bývá otec autoritářský a matka finančně či jinak závislá na otci. Otcí jsou tedy mocní a dominantní a matky slabé a submisivní. Mezi rodiči nebo partnery v incestních rodinách pak bývá údajně nízká míra intimity a zvýšený výskyt problémů, jako je např. týrání. Mnohé výzkumy, zabývající se osobami rodičů v rodinách s incestem, takovou charakteristiku ovšem nepotvrzují a nenacházejí v rámci těchto párů nerovnováhu ve smyslu dominance a submise. Udávají spíše osobnostní rysy, jako je zvýšená

úzkostnost a nízká emocionální vřelost u obou rodičů, či přítomnost sociálních a vztahových problémů.^{131,132,133}

5.6 Ženy jako pachatelky

Podíl ženských pachatelek na trestném činu pohlavního zneužívání je menšinový, v roce 2021 se jednalo o 58 osob, což tvoří 10 % z celkového počtu stíhaných pachatelů. Nejvíce pachatelek bylo ve věku do 15 let, v této věkové skupině šlo o 45 stíhaných osob. Druhou nejpočetnější skupinou, ve které bylo 8 osob, tvoří pachatelky mladistvé, tedy ve věku od 15 do nedovršených 18 let. Po jedné stíhané osobě mají věkové kategorie 18-29 let a 30-39 let. Tři stíhané pachatelky spadají do věkové skupiny 40-49 let a ve věku 50 let a více nebyla za tento trestný čin v roce 2021 stíhána žádná pachatelka.

Graf č. 15: Věková struktura stíhaných pachatelek za trestný čin pohlavní zneužití v roce 2021

Zdroj: Policejní prezidium PČR (Odbor věcných gescí a statistik ÚSKPV)

Věk obětí ženských pachatelek často závisí na jejich vlastním věku a udává se, že pachatelky pod 26 let si zpravidla vybírají chlapce i dívky okolo věku 7 let,

¹³¹ PÖTHE, Petr. Sexuální zneužívání dítěte v rodině. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 82-113. ISBN 80-7169-795-8.

¹³² *Prevalence incestu a faktory, které ji ovlivňují* [online]. 2021, 1-8 [cit. 2022-07-22]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/349883435_Prevalence_incestu_a_faktory_ktere_ji_ovlivnuji_Incest_prevalence_and_its_influencing_factors

¹³³ VANÍČKOVÁ, Eva, Kamil PROVAZNÍK a Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ. *Sexuální zneužívání dětí. II. díl*. Praha: Karolinum, 1999, s. 44-45. ISBN 8071848786.

pachatelky mezi 30 a 36 lety preferují chlapce ve věku okolo 11 až 13 let, a pachatelky starší 36 let obecně preferují dívky, na kterých se během svého útoku často dopouští také násilí. Co se týče vztahu pachatelky a oběti, srovnatelně je tato trestná činnost páchána osobami, které oběti znají, a osobami, které jsou oběti cizí.^{134,135}

Typologie ženských pachatelek se výrazně liší od pachatelů mužského pohlaví. Nejznámější je typologie dle Atkinsonové, která vznikla v roce 1991 a rozlišuje tři typy ženských pachatelek:

- 1) Milenka / učitelka – taková pachatelka vnímá svou dětskou oběť jako rovnocenného partnera a nemá v úmyslu jí ublížit, často považuje vztah se svou obětí za opravdovou lásku. Je poznamenána vlastní zkušeností se zneužíváním v minulosti a o svou dospívající oběť usiluje z důvodu navázání opravdového vztahu. Své činy zpravidla nevnímá jako trestné. Většinou se jedná o pachatelky ve věku okolo 30 let, jejichž oběťmi jsou chlapci ve věku okolo 12 let.
- 2) Predisponovaná – oběťmi pachatelky tohoto typu jsou děti z vlastní rodiny nebo děti, ke kterým má běžně přístup. V dětství byla predisponovaná pachatelka sama obětí sexuálního zneužívání a to hlavně intrafamiliárně, přičemž ji mohlo sexuálně zneužívat i více osob, včetně jedinců mimo okruh rodiny. Během dospívání (adolescence) bývají takové pachatelky vysoce promiskuitní a v dospělosti jsou spíše sociálně izolované. Tvrdí, že si sexuální kontakt neužívají.
- 3) Spolupachatelka – v doslovném překladu se jedná o pachatelku přinucenou mužem, v osobních vztazích se prezentuje jako submisivní, pasivní a bezmocná, se sklony podporovat tradiční patriarchální genderové představy o rolích ve vztahu. Mimo vztah vnímá sama sebe zcela odlišně a

¹³⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073380915.

¹³⁵ *Patterns of Sexual Abuse among Children: Victims' and Perpetrators' Characteristics* [online]. 2015 [cit. 2022-07-26]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/279160416_Patterns_of_Sexual_Abuse_among_Children_Victims_and_Perpetrators_Characteristics

tvrdí, že se zamilovala do jiného člověka, než je její zneužívající partner. Taková pachatelka je alespoň zpočátku přinucena svým partnerem, aby se účastnila jeho sexuálních aktivit s dítětem.^{136,137,138}

Společnost obecně reaguje na neobvyklé sexuální projevy žen mnohem tolerantněji, než na podobné chování u mužů. Také zmínky o sexuálně deviantním chování žen jsou v odborné literatuře zastoupeny výrazně méně. Poměr mezi muži a ženy v počtu spáchaných sexuálních deliktů se odhaduje na 10:1 až 20:1, nicméně je jisté, že sexuální delikventky existují. Odborníci se shodují, že většina sexuálních deliktů, kterých se dopustily ženy, má formu právě sexuálního zneužívání dětí, a převážně jde o incestní sexuální vztahy. Oběti ženských pachatelek jsou narozdíl od mužských pachatelů méně specifické podle pohlaví a výzkumy udávají, že až třetina pachatelek zneužívá děti obou pohlaví. U pedofilních deliktů, páchaných ženami, nejde většinou o jednorázovou záležitost, ale o opakované zneužívání. Výzkum Mathewsové a spol. ukazuje, že nadpoloviční většina z 67 zkoumaných pachatelek pohlavního zneužití měla více než jednu oběť, přičemž pětina všech pachatelek se dopustila při sexuálním zneužití násilí. Narozdíl od mužů však uvádí jen málo pachatelek jako motivaci ke spáchání trestného činu sexuální vzrušení. Obdobně jako u mužů, je i u ženských pachatelek často vykazována osobnostní a rodinná patologie. Mnohé z pachatelek také uváděly, že trpěly depresemi či posttraumatickou stresovou poruchou. V anamnéze měly pachatelky pokusy o sebevraždu, antisociální projevy nesexuálního charakteru a útěky z domova v dětství. Velká část z nich byla v dětství týrána či sexuálně zneužívána. Je nutné dodat, že v případě sexuálního zneužívání dětí je ženská latentní kriminalita velmi vysoká, což dokazují i výzkumy sexuálních zkušeností obyvatelstva. Studenti uvedli, že ženy jsou odpovědné až za 43-60 % sexuálních zneužití, a k podobnému číslu došlo i

¹³⁶ MCLEOD, David. *Female Offenders in Child Sexual Abuse* [online]. 03.06.2021, 1-19 [cit. 2022-07-22]. Dostupné z: <https://www.intechopen.com/chapters/77037>

¹³⁷ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073380915.

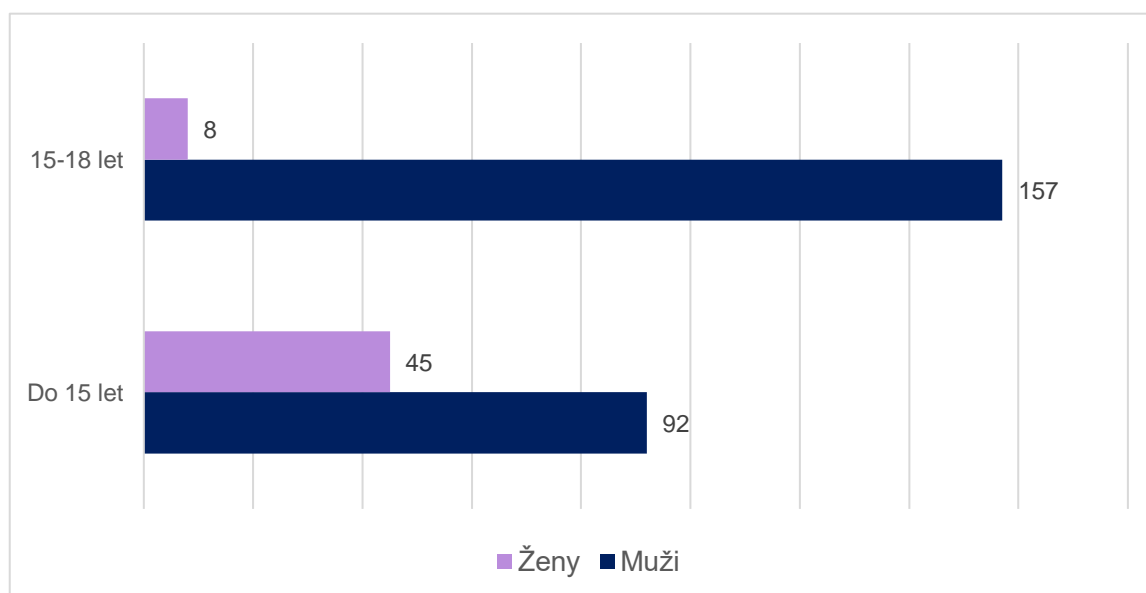
¹³⁸ *Women also sexually abuse children, but their reasons often differ from men's* [online]. 2017 [cit. 2022-07-22]. Dostupné z: <https://theconversation.com/women-also-sexually-abuse-children-but-their-reasons-often-differ-from-mens-72572>

při výzkumu trestaných sexuálních delikventů, kteří byli zneužiti ženami ve 40-45 %.¹³⁹

5.7 Děti jako pachatelé

Velké zastoupení mezi všemi pachateli pohlavního zneužívání mají děti do 15 let a dospívající lidé. Dle statistik trestně stíhaných osob se v roce 2021 za trestný čin pohlavního zneužití stíhalo celkem 568 osob, z nichž 302 bylo ve věku do 18 let. Toto číslo tvoří přes 53 % všech pachatelů trestného činu pohlavní zneužití. Větší část mezi všemi nezletilými pachateli tvoří pachatelé mladiství, tedy ve věku od 15 do 18 let, jejichž podíl mezi všemi pachateli je téměř 30% (165 osob), děti do 15 let jsou pak mezi všemi pachateli zastoupeny ve více než 24 % (137 osob). Stejně jako tomu je u pachatelů dospělých, větší zastoupení zde mají pachatelé mužského pohlaví. Za zmínku ovšem stojí zajímavý fakt, že mezi dětmi mladšími 15 let je dívek – pachatelek v roce 2021 skoro polovina, kdežto mezi mladistvými pachateli je zastoupení žen pouze 5%.¹⁴⁰

Graf č. 16: Počet stíhaných nezletilých pachatelů za trestný čin pohlavní zneužití v roce 2021

Zdroj: Policejní prezidium PČR (Odbor věcných gescí a statistik ÚSKPV)

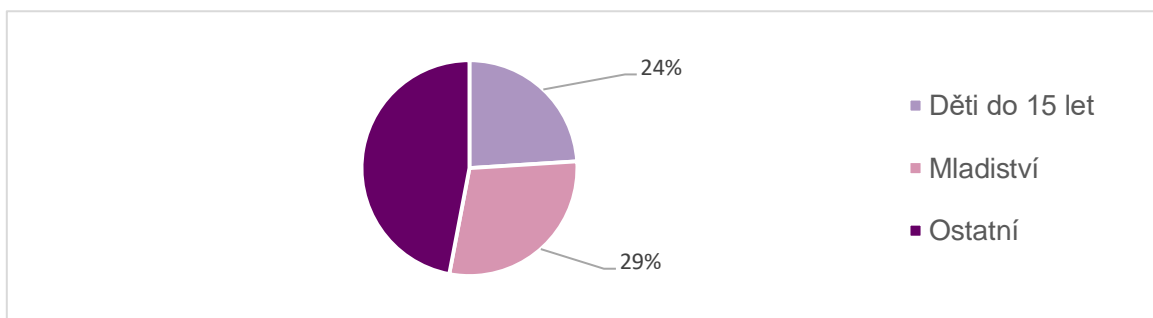
¹³⁹ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 191. ISBN 8071787396.

¹⁴⁰ Statistiky Policejního prezidia PČR, Odbor věcných gescí a statistik ÚSKPV

Mladí pachatelé se dopouští sexuálního zneužívání jak na osobách stejně starých, tak i na mladších dětech. V případě zneužívání vrstevníků se udává, že se mladí pachatelé dopouštějí většího násilí a agresivity, přičemž jejich oběti jsou většinou osoby ženského pohlaví. Mezi oběti mladšího věku se téměř stejně často vyskytují chlapani i dívky a pachatelé s nimi jednají méně agresivně. Také se udává, že si mladí pachatelé své oběti vybírají spíše podle dostupnosti a stupně bezbrannosti, než podle sexuálního zájmu. ¹⁴¹

V rámci výzkumů mladých pachatelů docházelo k pokusům o sestavení jejich psychologického profilu, a to na základě konkrétních charakteristik zneužívajících jedinců. I přes to, že se nepodařilo vytvořit žádný univerzální profil, došlo k vymezení společných znaků, které jsou pro mladé pachatele sexuálního zneužívání typické. Jedním z takových znaků je častý výskyt společných zájmů nezletilých pachatelů sexuálního zneužívání s jinými mladými lidmi, kteří se dopouští kriminálního jednání nesexuálního charakteru. Dále výzkumy ukázaly, že v porovnání s běžnou populací, není u mladých pachatelů sexuálního zneužívání vykazován větší výskyt psychických poruch, ovšem jako způsob vysvětlení jejich činů jim bývá po spáchání skutku diagnostikována porucha chování. Také se udává, že jedním z faktorů, ovlivňujících jednání mladého pachatele, je špatná kontrola impulzů. Obecně se pak o mladých pachatelích sexuálního zneužívání dá říci, že mají horší sociální dovednosti a jsou více sociálně izolovaní. ¹⁴²

Graf č. 17: Zastoupení trestně stíhaných nezletilých pachatelů na trestném činu pohlavního zneužití v roce 2021

Zdroj: Policejní prezidium PČR (Odbor věcných gescí a statistik ÚSKPV)

¹⁴¹ BOYD, Cameron. *Young people who sexually abuse: Key issues* [online]. [cit. 2022-07-23]. Dostupné z: https://aifs.gov.au/sites/default/files/publication-documents/pb1_0.pdf

¹⁴² Tamtéž.

6 Oběti pohlavního zneužití

Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů vymezuje oběť jako fyzickou osobu, „*které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit*“. Vyplývá z toho, že obětí trestného činu tak může být jakákoliv fyzická osoba bez rozdílu v pohlaví, věku, vzdělání či prostředí, ve kterém žije. V případě trestného činu pohlavní zneužití však mluvíme vzhledem ke skutkové podstatě o užším okruhu osob. Oběťmi pohlavního zneužívání se mohou stát dívky a chlapci mladší 15 let, přičemž není významná jejich fyzická, psychická ani pohlavní zralost. Takové oběti označuje zákon č. 45/2013 Sb. v §2 odst. 4 jako „zvlášť zranitelné“. Kromě dětí do 18 let spadají do této skupiny i další osoby, jako např. jedinci ve vysokém věku, hendikepované osoby, oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti aj. Jedná se tedy o oběti, které jsou zranitelnější a náchylnější k sekundární viktimizaci, jejímž zdrojem může být jak pachatel (zastašující oběť) a sociální prostředí (např. média, která zveřejní podrobnosti o oběti trestného činu), tak i orgány činné v trestním řízení (např. při opakovaném výslechu zneužitého dítěte). Zákon se takovým obětem pokouší poskytnout zvláštní, citlivou péči a ohleduplné jednání ze strany policie, státního zástupce, soudce, ale i lékařů a pomocných organizací. Kromě běžných práv, které obětem náleží, mají zvlášť zranitelné oběti např. nárok na bezplatnou odbornou pomoc a pomoc zmocněnce, právo na úplný výslech tak, aby nemusel být znovu opakován a právo na zabránění kontaktu s pachatelem. Obecně pak platí, že všichni, kdo jednají s obětí, musí brát v potaz její věk, zdravotní stav a rozumovou vyspělost tak, aby nedocházelo k prohlubování způsobené újmy. Zvlášť citlivý přístup je pak naplňován osobami speciálně proškolenými a zkušenými.^{143,144,145}

¹⁴³ Zákon č. 40/2013 Sb., o obětech trestných činů

¹⁴⁴ MUSIL, Jan. Oběť trestného činu. In: GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 120-149. ISBN 978-80-7598-554-5.

¹⁴⁵ *Epravo.cz: Úprava obětí a zvlášť zranitelných obětí v právním řádu ČR a jejich ochrana během trestního řízení* [online]. 2019 [cit. 2022-07-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-obeti-a-zvlast-zranitelnych-obeti-v-pravnim-radu-cr-a-jejich-ochrana-behem-trestniho-rizeni-110433.html>

6.1 Charakteristika obětí pohlavního zneužití

V případě obětí, stejně jako v případě pachatelů, nelze zcela jistě mluvit o vymezení univerzálních charakteristických vlastností. Obětí se může stát jakékoliv dítě, a to bez ohledu na pohlaví, inteligenci, společenskou vrstvu, ze které pochází či finanční situaci v rodině. Mezi dětské oběti sexuálního zneužívání patří i děti různého rasového původu, děti s různými postiženími, ale i děti z různých sociálních zařízení. Do rizikové skupiny spadají hlavně takové děti, které nemají dostatek informací a znalostí o vlastním těle a sexuálním chování a obecně také děti, jejichž výchova je obtížněji zvladatelná. Jedná se převážně o děti ze špatně fungujících či zcela nefunkčních rodin, ale i z rodin běžných, kde rodiče na dítě nemají dostatek času. Takové děti mají zvýšenou potřebu pozornosti a mají tendenci se upínat na první osobu, která jim pozornost a čas věnuje. Rizikovým může být i koketní chování malých dětí, kterým se snaží získat přízeň dospělých osob, a méně odolné vůči lákání pachatele mohou být i takové děti, které nedokážou odložit splnění aktuálního přání. Zvýšená pravděpodobnost sexuálního zneužití pak hrozí i dětem s nízkým sebehodnocením, které spoléhají na důvěryhodnost svého okolí. Velice rizikovou skupinou jsou také děti s mentální retardací, jelikož zde pachatelé mohou jednoduše zneužít toho, že jejich oběti nechápou, co se s nimi děje, a v případě, že by se chtěli někomu svěřit, nejsou věrohodným svědkem. Podobně jsou na tom i děti, které mají potíže s komunikací z důvodu určité poruchy, jako je např. hluchoněmost.^{146,147,148}

Do jistého věku nemají děti tušení, co je v rámci sexuálního chování správné a co ne. Za správné tak přijímají chování dospělého jedince a nevhodnému chování zneuživatelé se často ani nebrání. Obzvláště to platí v případě zneužívání v rámci rodiny, kde je pachatelem člověk, na kterém je dítě zcela závislé. V rámci intrafamiliárního zneužívání je nejčastějším věkem prvního zneužití předškolní a mladší školní věk dětí. V tomto věku dítě ještě nemá dostatečné vazby se svými

¹⁴⁶ MACHKOVÁ, Alexandra, PhDr. Mýty a fakta o sexuálním zneužívání dětí. *Šance dětem* [online]. 2012 [cit. 2022-07-26]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/myty-fakta-o-sexualnim-zneuzivani-deti>

¹⁴⁷ HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s.15-16. ISBN 80-86991-64-4.

¹⁴⁸ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997, s. 17-18. ISBN 8071844799.

vrstevníky, aby mohlo dojít ke konfrontaci situace se situací u jiných dětí. Zneužívané dítě tak může chování pachatele přijmout za jakousi normu i přes to, že jeho jednání v něm vyvolává zmatek a pocity, se kterými si nedokáže poradit samo. U zneužívání mimo rodinu se jedná o děti trochu starší, převážně mladšího a středního školního věku. Rozdíl mezi věkem prvního sexuálního zneužití je i v rámci pohlaví obětí. K sexuálnímu zneužití v rodině dochází v případě chlapců dříve, než u dívek, a to už od druhého či třetího roku života dítěte. Na druhou stranu se chlapci stávají oběťmi intrafamiliárního sexuálního zneužívání méně často, sexuální násilí tak probíhá spíše mimo rodinu a výjimkou není ani výskyt více pachatelů. U dívek jsou případy sexuálního zneužívání v rámci rodiny běžnější a jedná se převážně o opakované, pravidelné a dlouhodobé zneužívání, které dle odhadů může trvat mezi 3 až 8 lety.^{149,150}

6.2 Rizikové rodiny

Rodina dítěte může hrát ve výskytu sexuálního zneužívání značnou roli, jelikož jde o přirozené prostředí, kde dítě hledá náklonnost a přátelství. V případě odmítavého a chladného chování ze strany rodičů dítě citově strádá a může tak být snadným terčem manipulativního jednání ze strany pachatele. Disharmonická rodina neposkytuje dítěti dostatečné zázemí k tomu, aby se mohlo svěřit, jelikož v takové rodině chybí to nejdůležitější – důvěra. Příčinou sexuálního zneužívání dětí může být také nedostatečný dohled ze strany rodiny, čehož mohou pachatelé taktéž zneužívat. Rizikovou je ovšem i tzv. hyperprotektivní rodina, kde je dítě chráněno před jakýmkoli negativním zážitkem či zkušeností. Děti z takových rodin nejsou na neznámé situace připravené a nedokážou si během nich sami poradit, jelikož jsou plně závislé na svých rodičích. Pachatelé v takových případech zneužívají nezkušenosti dětí a dokážou svou oběť snadno zmanipulovat. O zvýšené riziko sexuálního zneužití jde i u dětí, jejichž původní rodina se rozpadla

¹⁴⁹ VANÍČKOVÁ, Eva, Kamil PROVAZNÍK, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Jana SPILKOVÁ. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999, s. 23. ISBN 8071782866.

¹⁵⁰ MACHKOVÁ, Alexandra, PhDr. Mýty a fakta o sexuálním zneužívání dětí. *Šance dětem* [online]. 2012 [cit. 2022-07-26]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/myty-fakta-o-sexualnim-zneuzivani-deti>

a děti tak žijí pouze s jedním rodičem, případně s rodičem a jeho partnerem. Obzvláště rizikovou skupinou jsou v tomto případě dívky, které žijí s vlastní matkou a nevlastním otcem.¹⁵¹

6.3 Projevy sexuálního zneužívání u dětí

Sexuální zneužívání je silným, traumatizujícím zásahem do života každého dítěte a zanechává na oběti jak okamžité, tak i pozdější následky psychického i fyzického charakteru. Každé dítě je ovšem jedinečné a projevy sexuálního zneužívání mohou být také velice individuální. Společným jmenovatelem všech zneužitých dětí je ovšem strach se svěřit o prožité, traumatizující události jiné osobě. Čím je zneužité dítě mladší, tím více je odkázáno na všímavost a pomoc ze strany jeho okolí, jelikož je na dospělých osobách zcela závislé a nedokáže samo odlišit správnost či nesprávnost jednání jednotlivců. S věkem a postupujícím vývojem dítěte pak může docházet k pochopení, že něco není zcela v pořádku, a to především díky navazování vztahů s vrstevníky a porovnávání své situace s jinými dětmi. Pocity, které v dětské oběti ovšem neustále přetrvávají, jsou strach, stud a také vina.¹⁵²

Dětské oběti sexuálního zneužívání mají sklony k vytěsňování negativních zážitků a na okolí tak mohou působit zcela nenápadně. Častěji však lze na dětech pozorovat pasivitu, apatii či podráždění. Zneužité děti často ztrácí sebeúctu, odmítají komunikovat, vyhýbají se lidem, zhoršuje se jim koncentrace a následně i prospěch ve škole. Zneužité děti mohou utíkat z domova, mají sklony k sebepoškozování a v nejhorších případech se mohou pokusit i o sebevraždu. Malé děti, které se staly oběťmi sexuálního zneužívání, mohou předvádět prožité sexuální aktivity na hračkách, setkat se lze i se zvýšeným zájmem o genitál jiných dětí a sexuální atakování jiných dětí. Častý je také výskyt psychosomatických potíží, jako je např. bolest hlavy, břicha, zvracení, poruchy příjmu potravy, poruchy

¹⁵¹ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997, s.18. ISBN 8071844799.

¹⁵² MACHKOVÁ, Alexandra, PhDr. Mýty a fakta o sexuální zneužívání dětí. *Šance dětem* [online]. 2012 [cit. 2022-07-26]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/myty-fakta-o-sexualnim-zneuzivani-deti>

spánku a děsivé sny. Takové změny chování a zdravotní potíže, které jsou zpravidla náhlé a dlouhodobější, by měly signalizovat, že s dítětem něco není v pořádku a vést okolí dítěte k hledání příčin.^{153,154}

Zvláště těžké psychické následky zanechává na dětské oběti nedůvěra ze strany matky. Matka, které se dítě svěřilo, se může postavit na stranu pachatele, jehož výmluvám uvěří. Zpravidla jde o případy, kdy je pachatelem otec nebo otčím dítěte. Děti v takovém případě zažívají pocit bezmoci a zrady, ztrácí důvěru v dospělé. Z důvodu tlaku ze strany pachatele svá obvinění odvolávají a jsou odkázáni na snášení sexuálního zneužívání, které vnímají jako nezbytnou nutnost, normalitu či společné tajemství, o čemž je přesvědčují samotní pachatelé. Udává se, že k falešnému obvinění dochází v 50 % případů, studie ovšem prokazují, že jde o pouhých 5 až 10 %. V ostatních případech se jedná o falešná odvolání obvinění.¹⁵⁵

6.4 Následky sexuálního zneužívání dětí

Není pochyb o tom, že následky sexuálního zneužívání jsou velice vážné, a že si je dítě s sebou nese do dalšího života. Prožitá negativní zkušenost může ovlivnit nejen budoucí mezilidské, rodinné a intimní vztahy dětské oběti, ale také vzdělání a pracovní kariéru. U sexuálního zneužívání pak platí, že čím je dítě v době zahájení zneužívání mladší, čím déle sexuální zneužívání trvalo a čím těsnější vazba mezi pachatelem a obětí byla, tím jsou následky těžší. U dětí, které byly poprvé sexuálně zneužity v předškolním věku, a u nichž trvalo zneužívání delší dobu, lze mluvit o závažnějších dopadech na celkový vývoj a rozvoj osobnosti nežli u dětí, které byly zneužity pouze jednou neznámým pachatelem. V případě

¹⁵³ ČIHÁK, František, MUDr. *Psychické reakce dětských obětí sexuálního zneužívání a znásilnění* [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z:

<https://www.pediatriepropraxi.cz/pdfs/ped/2011/05/08.pdf>

¹⁵⁴ MACHKOVÁ, Alexandra, PhDr. *Mýty a fakta o sexuálním zneužívání dětí. Šance dětem* [online]. 2012 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/myty-fakta-o-sexualnim-zneuzivani-deti>

¹⁵⁵ ČIHÁK, František, MUDr. *Psychické reakce dětských obětí sexuálního zneužívání a znásilnění* [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z:

<https://www.pediatriepropraxi.cz/pdfs/ped/2011/05/08.pdf>

porovnání důsledků sexuálního zneužívání u chlapců a u dívek se ukázalo, že reakce chlapců jsou krátkodobě výraznější, u dívek pak přetrvávají spíše následky dlouhodobé. Velice závažným následkem sexuálního zneužívání dětí je možné opakování osobní zkušenosti zneužívání v dospělém životě.^{156,157,158}

Sexuálně zneužívané dítě je v první řadě poškozeno samotným aktem, který na něm může zanechat fyzické následky, jako je např. poranění genitálií či modřiny, a to obzvláště v případě, kdy ke zneužití došlo násilnou formou. Krátce po prožití události se u dětí dostávají i následky psychické, jako je akutní úzkost, strach, deprese či afektivní chování. U dětí v předškolním věku se může jednat o poruchy chování a agresivní chování, nápadnou masturbaci a sexuální hry neodpovídající věku dítěte. Výjimkou není ani sebepoškozování, poruchy spánku a příjmu potravy. Děti mladšího školního věku mívají kromě jiného potíže s učením, antisociálním chováním, mají problémy ve vztahu k okolí a k ostatním dětem. Vyskytovat se může neovladatelné sexualizované chování, promiskuita, delikvence a útky z domova. U dětí ve středním školním věku se poruchy chování projevují nápadnými sexualizovanými hrami, úzkostmi, depresemi, zhoršením prospěchu ve škole. Následkem zneužívání mohou být i sklony k sebepoškozování a sebevraždám. Obecně pak lze říci, že u dětí a mladistvých, kteří se stali oběťmi sexuálního zneužívání, dochází k dřívějšímu zahájení sexuálního života, a charakteristický je také výskyt většího počtu náhodných sexuálních partnerů.^{159,160}

Závažné psychické obtíže přetrvávají u obětí sexuálního zneužívání mnohdy až do dospělosti. Nejčastěji se jedná o obtíže s důvěrou, které jsou pak spojené s problémy v navazování a udržování partnerských i přátelských vztahů. Často

¹⁵⁶ MACHKOVÁ, Alexandra, PhDr. Mýty a fakta o sexuálním zneužívání dětí. *Šance dětem* [online]. 2012 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/myty-fakta-o-sexualnim-zneuzivani-deti>

¹⁵⁷ *Independent inquiry child sexual abuse: The nature and effects of child sexual abuse* [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.iicsa.org.uk/reports-recommendations/publications/inquiry/interim/nature-effects-child-sexual-abuse>

¹⁵⁸ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997, s. 20-21. ISBN 8071844799.

¹⁵⁹ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997, s. 19. ISBN 8071844799.

¹⁶⁰ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000, s. 76-77. Psyché (Grada). ISBN 8071697958.

mají oběti sexuálního zneužívání také problémy se sebehodnocením, mohou trpět pocity méněcennosti, což může v důsledku vést i k potížím s dosahováním úspěchů a stanovených cílů. V dětství zneužití jedinci nevěří ve vlastní úspěch a ani se ho nepokouší dosáhnout, jelikož jsou přesvědčení o tom, že když nebyli dobří v dětství, tak úspěchu nemohou dosáhnout ani v dospělosti. S problémy se oběti sexuálního zneužívání potýkají i během společenských styků. Sexuálně zneužití jedinci mají tendenci se uzavírat sami do sebe a sociálně se izolovat, což vnímají jako svůj „životní styl“. Bolestivá zkušenost z dětství vede také k potížím v intimním životě a v rovině prožívání sexu. Oběti sexuálního zneužívání mají nízkou sexuální akceptaci sebe sama a potýkají se i se sexuálními dysfunkcemi. V některých případech dochází k častému střídání sexuálních partnerů nebo naopak k úplnému vyhýbání se sexuálními aktivitám. Mezi dlouhodobými potížemi během života se u obětí sexuálního zneužívání zpravidla objevují smutek, deprese, poruchy příjmu potravy, případně i autodestruktivní chování. Setkat se lze i se zneužíváním alkoholu a návykových látek.^{161,162}

Po zkušenosti se sexuálním zneužitím prožívají děti akutní traumatický stres, cítí zmatek a bezmoc, nerozumí, co se s nimi děje. Jednou z možných reakcí na stresující událost může být vytěsnění traumatických vzpomínek z paměti (disociace), k jejichž návratu, zároveň s pochopením prožitého, dochází v pozdějším věku (zpravidla pak v pubertě). Dítěti se mohou vybavit všechny vzpomínky, jež byly dlouhou dobu zapomenuty, např. když o podobném zážitku slyší od jiných lidí, vidí ho ve filmu nebo když se o daném tématu učí ve škole. V takovém případě se dítě může odhodlat a svěřit se o prožité skutečnosti jiné osobě, což následně může vést k policejnímu vyšetřování, během kterého se traumatické vzpomínky ožívují ještě více. Takové oživení vzpomínek může být pro oběť silně stresující a může potažmo vést až k rozvinutí příznaků posttraumatické stresové poruchy, o které pojednává následující podkapitola.¹⁶³

¹⁶¹ VANÍČKOVÁ, Eva, Kamil PROVAZNÍK a Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1999, s. 54-55. ISBN 8071848786.

¹⁶² *Independent inquiry child sexual abuse: The nature and effects of child sexual abuse* [online]. [cit. 2022-07-28]. Dostupné z: <https://www.iicsa.org.uk/reports-recommendations/publications/inquiry/interim/nature-effects-child-sexual-abuse>

¹⁶³ ČIHÁK, František, MUDr. *Psychické reakce dětských obětí sexuálního zneužívání a znásilnění* [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.pediatriepropraxi.cz/pdfs/ped/2011/05/08.pdf>

6.5 Posttraumatická stresová porucha a disociativní poruchy

Příznaky posttraumatické stresové poruchy se často projevují u sexuálně zneužitých dětí s tzv. neodžitým traumatem. Jedná se úzkostnou poruchu, která vzniká jako reakce na emočně náročnou a stresující událost, jež svou závažností přesahuje běžnou lidskou zkušenost. Takovou traumatickou událostí může být přírodní katastrofa, válečné události, autohavárie, ale také trauma způsobené člověkem – znásilnění nebo sexuální zneužívání.¹⁶⁴

Posttraumatická stresová porucha (*posttraumatic stress disorder, PTSD*) má velice širokou škálu příznaků a projevů chování. Udávají se tři základní soubory symptomů, a to znovuprožívání traumatu (vzpomínky, děsivé sny, flashbacky), vyhýbání se vnitřním a vnějším podnětům, které připomínají traumatickou událost, a také zvýšený arousal (projevuje se podrážděností, nespavostí, zhoršenou koncentrací a zvýšenou bdělostí). Rozvoj příznaků PTSD může po traumatické události trvat týdny až měsíce, není ovšem pravidlem, že se PTSD rozvine u každého, kdo zažije traumatickou událost. K rozvoji PTSD přispívá zážitek intenzivního strachu, bezmoci nebo děsu, ale také např. přítomnost tělesného zranění. Průběh PTSD bývá kolísavý, ve většině případů lze ovšem u většiny postižených po nějakém čase očekávat uzdravení. U malé části postižených osob může trvat porucha i řadu let, přičemž se mohou objevit i trvalé změny osobnosti.¹⁶⁵

Následkem sexuálního zneužívání dětí může být i disociativní porucha osobnosti, která vzniká v případě opakovaného disociování prožívaných událostí. Disociace je obranným mechanismem lidské psychiky, který se používá nevědomě, v případech, kdy se psychika jedince nedokáže vyrovnat s určitým, zpravidla traumatickým obsahem. Dle Vaníčkové se disociací rozumí „úplná nebo částečná ztráta integrace mezi vzpomínkami na minulost, vědomím vlastní identity,

¹⁶⁴ VANÍČKOVÁ, Eva, Kamil PROVAZNÍK, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Jana SPILKOVÁ. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999, s. 77. ISBN 8071782866.

¹⁶⁵ PRAŠKO, Ján, CSc. Posttraumatické stresové poruchy - I. díl: Klinický obraz a etiologie. *Psychiatrie pro praxi* [online]. 2001 [cit. 2022-08-01]. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2001/04/04.pdf>

aktuálními pocity a kontrolou tělesných pohybů“, a dochází k ní převážně v případech sexuálního zneužívání v rámci rodiny, kde ke zneužívání dochází po delší dobu. Vytěsněním vzpomínek na traumatické události se dětská psychika nemusí s daným traumatem vyrovnávat, trauma se tak dočasně nebo i trvale neprožívá. V některých případech může docházet dokonce i na tzv. disociativní amnézii, tedy úplný výpadek vzpomínek na prožité skutečnosti. Sexuálně zneužívané dítě tak každý den funguje jako několik současně žijících osobností, které nejsou kognitivně ani emočně propojené, čímž dochází k oddělení traumatických událostí od aktuálního prožívání. Disociace má značné dopady na stabilitu psychiky jedince a existuje značné nebezpečí, že v dětství naučený mechanismus, kterým se dítě vyrovnává s traumatem, bude používán k vyrovnávání se s negativními zážitky i v dospělosti.^{166,167}

6.6 Terapie dětské oběti

Prvním krokem v případě terapie dětské oběti sexuálního zneužívání by mělo být odborné lékařské ošetření. Při takovém ošetření by měl mít ošetřující pracovník obzvláště citlivý a vnímavý přístup jak k případným tělesným poraněním dítěte, tak i k jeho psychickému stavu, aby se maximálně předešlo sekundární viktimizaci. Na lékařské ošetření by pak měla navazovat psychologická krizová intervence, jejímž základním pravidlem je zajištění bezpečnosti dítěte a zamezení případnému opakovanému zneužití. Terapeut se v rámci individuální terapie zaměřuje hlavně na podporu sebehodnocení dítěte a s přihlédnutím k věku také na získání nezávislosti. Nezbytné je i vysvětlení významu sexuality. Léčba dětské oběti by měla být velice komplexní a interdisciplinární, je důležité řešit jak otázky lékařské, tak psychologické, výchovné, trestněprávní i civilněprávní. Velice důležitou roli v procesu terapie dětské oběti hraje také jeho okolí a rodina. To, jak se k situaci postaví rodina dítěte, se přímo odráží na pozitivním nebo negativním průběhu terapie. Práce s rodinou je důležitá obzvláště v případě, kdy sexuální zneužívání

¹⁶⁶ VANÍČKOVÁ, Eva, Kamil PROVAZNÍK, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Jana SPILKOVÁ. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999, s. 78. ISBN 8071782866

¹⁶⁷ MUDr. HERMAN, Erik. Disociativní poruchy v praxi. *Psychiatrie pro praxi* [online]. 2008 [cit. 2022-08-01]. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2008/06/07.pdf>

bylo intrafamiliární a pachatel je tak osobou dítěti blízkou. Rodinná terapie se pak zaměřuje primárně na zlepšení komunikace mezi jedinci, učí se ale i pravidla sexuálního soužití v rodině a pracuje také na tvorbě spojení uvnitř rodiny, kdy dochází k terapii s různými dvojicemi z rodiny. Může jít o sourozenecké dvojice, ale i dvojice, jako je matka zneužitého dítěte a pachatel. V každém případě jde o zajištění fungování uvnitř rodiny tak, aby dítěti mohla být ze strany rodiny poskytnuta citová opora.^{168,169,170}

¹⁶⁸ VANÍČKOVÁ, Eva, Kamil PROVAZNÍK a Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1999, s. 57. ISBN 8071848786.

¹⁶⁹ VANÍČKOVÁ, Eva, Kamil PROVAZNÍK, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Jana SPILKOVÁ. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999, s.71-72. ISBN 8071782866.

¹⁷⁰ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997, s. 53. ISBN 8071844799.

7 Možnosti kontroly sexuálního zneužívání

Předmětem zájmu kriminologie je i kontrola kriminality, čímž se v tomto případě rozumí způsoby, jak kriminalitě předcházet a jak s ní bojovat. Kontrola kriminality spočívá v jejím ovlivňování, tedy ve snižování kvantity (zastavení růstu kriminality nebo její klesání) a snižování kvality (snižování závažnosti kriminality). K realizaci kontroly kriminality pak dochází prostřednictvím dvou vyvážených strategií – preventivní, která se soustředí na předcházení vzniku trestné činnosti tím, že na kriminogenní faktory působí v časovém předstihu, a represivní, která má zpravidla trestněprávní charakter a představuje reakci na již spáchaný trestný čin.^{171,172}

7.1 Preventivní strategie

Prevence kriminality je souborem různých společenských aktivit, které jsou vyvíjené státními, veřejnoprávními a soukromoprávními subjekty, a směřují k předcházení páchaní kriminality i snižování obav z ní. Jedná se o různá opatření, jejichž cílem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality i jejich následků, a to jak prostřednictvím omezování kriminogenních příležitostí, tak i působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. Objekty prevence kriminality jsou kriminogenní faktory, tedy sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality a potenciální i skuteční pachatelé a oběti trestných činů.¹⁷³

Prevenci lze dělit z několika hledisek. Dle obsahového zaměření se prevence dělí na sociální (orientovaná na sociálně-ekonomické faktory kriminality), situační (orientovaná na kriminogenní situace a na zvýšení pravděpodobnosti odhalení pachatele) a viktimologickou (orientovaná na ochranu potenciální oběti). Druhým zaměřením je okruh adresátů preventivních opatření, kde se prevence dělí na primární (zaměřená na celou společnost, příp. na konkrétní okruh osob),

¹⁷¹ TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019, s. 166. ISBN 9788073807467.

¹⁷² ZOUBKOVÁ, Ivana a Kazimír VEČERKA. Prevence kriminality. In: GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 151-175. ISBN 978-80-7598-554-5.

¹⁷³ *Prevencekriminality.cz: Prevence kriminality* [online]. [cit. 2022-08-05]. Dostupné z: <https://prevencekriminality.cz/prevence-kriminality/>

sekundární (zaměřená na rizikové objekty – potenciální pachatele, oběti, kriminogenní situace) a terciární (zaměřená na pachatele a oběti v zájmu předcházení viktimizace a recidivy). V praxi se pak jednotlivé složky prevence prolínají a kombinují.¹⁷⁴

7.1.1 Primární prevence

Podle definice Světové zdravotnické organizace je primární prevence zaměřena na předcházení negativních společenských jevů takovým způsobem, že jsou buď potlačeny přímo v zárodku nebo ani nemají podmínky pro svůj vznik.¹⁷⁵ Preventivní aktivity primární prevence jsou adresovány širokému okruhu lidí, ale i vymezeným skupinám obyvatel, jako je např. mládež, ženy nebo v případě prevence sexuálního zneužívání děti do 15 let, jejich rodiče a pedagogové. V rámci primární prevence sexuálního zneužívání je zcela klíčová řádná sexuální výchova, která by měla být součástí formování osobnosti dítěte už od raného dětství. K sexuální výchově by mělo docházet jak ve školských zařízeních, tak primárně v prostředí rodiny, jelikož právě to má zásadní roli v pohlavním vývoji dítěte. Nejúčinnější ochranou je dostatečná informovanost dítěte, jelikož dobře informované dítě dokáže lépe rozpoznat záměry pachatele a na případný sexuální útok přiměřeně zareagovat. Je tak úkolem rodičů s dítětem otevřeně komunikovat a poskytnout mu informace o sexualitě, vztazích mezi lidmi, sexuálním chování. Podstatným je také naučit dítě vnímat hranice vlastní intimity a obeznámit ho s právem rozhodovat samo o sobě. Nezbytná je i důvěra v rodině. Dítě musí vědět, že rodičům se může s čímkoliv svěřit.^{176,177}

¹⁷⁴ ZOUBKOVÁ, Ivana a Kazimír VEČERKA. Prevence kriminality. In: GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 151-175. ISBN 978-80-7598-554-5.

¹⁷⁵ TĀUBNER, Vladimír. Prevence sexuálního zneužívání dětí. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 42-71. ISBN 80-7169-795-8.

¹⁷⁶ VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997, s. 49. ISBN 8071844799.

¹⁷⁷ VANÍČKOVÁ, Eva, Kamil PROVAZNÍK a Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1999, s.61. ISBN 8071848786.

Cílem výchovně vzdělávacích procesů jak v rodině, tak i později ve škole, je záměrná práce na osobnosti dítěte tak, aby:

- dítě bylo přiměřeně svému věku harmonickou osobností, která zná sama sebe a svá práva;
- dítě dokázalo hodnotit chování jiných osob, a to i v takových situacích, které mohou nebo již ohrožují jeho bezpečí, zdraví a práva;
- dítě dokázalo aktivně i pasivně chránit svá práva, zdraví a bezpečí;
- dítě v případě potřeby umělo hledat pomoc.¹⁷⁸

I přes to, že je sexuální výchova v rodinách klíčovým prvkem prevence sexuálního zneužívání, existují situace, kdy rodina není schopna dítěti potřebné informace poskytnout a řádně dítě v této otázce vzdělat. Jedná se především o situace, kdy je jeden z rodičů pachatelem sexuálního zneužívání nebo kdy jsou rodiče dítěte nedostatečně vyzrálé a vyspělé, závislé na drogách či alkoholu, mají nějaké psychické onemocnění aj. Problémem může být i ostych rodičů nebo vnímání tématu sexuální výchovy jako tabu. V takových případech by náhradou za sexuální výchovu v rodině měla zajistit právě škola (ideálně i předškolní zařízení), kde by měl být obsah sexuální výchovy přizpůsoben věku dětí. Analýzy účinnosti programů sexuální výchovy ve školách ukazují, že je potřeba se k tématu vracet opakovaně, a to s přihlédnutím na věk dětí a aktuální problémy, které daný věk přináší. Nejúspěšnější programy sexuální výchovy jsou pak takové, které ve školních a předškolních zařízeních přednášejí speciálně vyškolení instruktoři. K lepším výsledkům pak přispívá spojení působení učitelů s instruktory a zapojení rodičů do programů, přičemž rodiče musí být nejen zapojeni, ale také dobře připraveni.^{179,180}

Ve smyslu koncepce primární prevence je důležité uvažovat také o pachatelích, a to jak o potencionálních (který daný trestný čin ještě nikdy nespáchal, ale je nositelem jistých uvědomovaných i neuvědomovaných schopností tento čin za určitých okolností spáchat), tak o tom, který se trestného činu sexuálního

¹⁷⁸ TÄUBNER, Vladimír. Prevence sexuálního zneužívání dětí. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 42-71. ISBN 80-7169-795-8.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 47

¹⁸⁰ VANÍČKOVÁ, Eva, Kamil PROVAZNÍK a Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1999, s.62-66. ISBN 8071848786

zneužívání již dopustil. Nejdůležitějším aspektem primární prevence směřované na pachatele je, že si potenciální pachatel uvědomuje své rizikosti, protiprávnosti a tabuizace chování vedoucího k sexuálnímu zneužívání. Tento předpoklad prevence je ovšem ohrožen u některých skupin lidí – u osob s demencí, mentální retardací, psychicky nemocných, ale i u skupin alkoholiků, toxikomanů aj.¹⁸¹

Z vědomí vlastní rizikosti plyne konstrukce dvou preventivních strategií – pozitivní a negativní. Pozitivní strategie tak spočívá:

- v široce koncipovaném osvětovém působení – podávání informací o protiprávnosti sexuálního zneužívání, vedení potencionálního pachatele k uvědomění si své rizikosti prostřednictvím médií nebo prostřednictvím specializovaných odborníků na specializovaných pracovištích;
- ve vybudování ambulantních odborných pracovišť – jako zdroj osvěty a edukace a zároveň jako poradenská a terapeutická zařízení pro potencionální pachatele.¹⁸²

Negativní strategii pak plní orgány činné v trestním řízení, média apod., a jedná se o:

- osvětové edukativní působení ve smyslu restrikce a zastrasování – zveřejňování jmen a trestů pachatelů za sexuální zneužívání v médiích, publikace reakcí společnosti, dostání potencionálního pachatele pod tlak veřejného mínění, což může vést ke snížení tendence k činu, případně vyhledání odborné pomoci;
- eliminaci pachatele ze společnosti – vězení, ústavní léčení, zbavení pachatele ohrožující potence.¹⁸³

Je nutné zmínit, že základním pedagogickým principem obou strategií, tedy pozitivní i negativní, je princip, že oběť nikdy nenese vinu za to, co se jí stalo, vinen

¹⁸¹ TÄUBNER, Vladimír. Prevence sexuálního zneužívání dětí. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 42-71. ISBN 80-7169-795-8.

¹⁸² Tamtéž, s. 62

¹⁸³ Tamtéž, s.62.

je vždy pachatel trestného činu. Tento princip pak platí pro veškerou prevenci sexuálního zneužívání dětí.¹⁸⁴

7.1.2 Sekundární prevence

Smyslem sekundární prevence je cílené působení na „*situace, podmínky či okolnosti, které nějakým způsobem zvyšují či podmiňují riziko zneužití dítěte, s cílem tyto fenomény minimalizovat nebo zcela eliminovat*“.¹⁸⁵ Sekundární prevence je tak narozdíl od prevence primární (orientované na širokou populaci) zaměřena na specifické, rizikové objekty, a cílí především na rizikové děti, rizikové dospělé, rizikové rodiny a rizikové situace. Sekundární preventivní strategie, které využívají typologie rizikových osob, jsou v kompetenci sociálních institucí, sociálních pracovníků v terénu, zdravotníků a orgánů činných v trestním řízení (hlavně Policie ČR). V tomto směru je velice důležitá také povinnost ohlášení sexuálního zneužívání nebo podezření na sexuální zneužívání dítěte. K detekci v takovém případě výrazně přispívají linky bezpečí a linky důvěry. Významnou roli hrají také pedagogicko-psychologické poradny, sexuologické poradny a psychiatrická pracoviště, která mohou včas diagnostikovat (potencionální) pachatele a postarat se o minimalizaci nebo odstranění jejich deviantní potence. Znalosti o pachatelích, které pochází z těchto institucí, jsou velmi užitečné také v rámci primární prevence, která se s prevencí sekundární v mnoha ohledech prolíná.^{186,187}

7.1.3 Terciární prevence

Terciární prevence sexuálního zneužívání spočívá v zamezení dalšího, opakovaného zneužívání a poškozování dítěte v případě, kdy k sexuálnímu zneužívání už došlo. Jedná se tedy o úroveň prevence, která už souvisí s řešením

¹⁸⁴ TÄUBNER, Vladimír. Prevence sexuálního zneužívání dětí. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 42-71. ISBN 80-7169-795-8.

¹⁸⁵ TÄUBNER, Vladimír. *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7071-029-2.

¹⁸⁶ TÄUBNER, Vladimír. Prevence sexuálního zneužívání dětí. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 42-71. ISBN 80-7169-795-8.

¹⁸⁷ ŠVANDOVÁ, Nicola. *Trestněprávní aspekty sexuálního zneužívání*. Praha, 2013, s. 37.

Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

dané problematiky v trestněprávní rovině a její funkce je tak zcela odlišná od ostatních typů prevence, a to jak v obsahu, tak i v metodice. Hlavním cílem terciární prevence je zabránit kriminální recidivě u pachatele a viktimologické recidivě u oběti, zabránit rozvoji nenávratných následků, komplikací a prohlubování traumatu u oběti.^{188,189}

Důležitou roli v terciární prevenci zaujímají nestátní neziskové organizace, které nabízejí okamžitou pomoc obětem sexuálního zneužívání. Jednou z takových organizací je např. občanské sdružení Dětské krizové centrum, které poskytuje službu krizové pomoci. Tato služba cílí na zajištění ochrany a bezpečí ohroženým dětem, poskytnutí psychické pomoci dětem i jejich rodičům a minimalizaci negativních dopadů nepříznivé situace na dítě. Problematika sexuálního zneužívání je mezi aktivními klienty Dětského krizového centra dlouhodobě dominující, dle výroční zprávy se v roce 2021 evidovalo 119 dětí ohrožených sexuálním zneužíváním, což tvoří 25 % všech aktivních klientů. Dětské krizové centrum se zaměřuje i na poskytování sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. Tyto služby navazují na krizovou pomoc a jedná se o dlouhodobou terapeutickou péči pro týrané, sexuálně zneužívané nebo jinak ohrožené děti.^{190,191}

Mezi další neziskové organizace, které se zabývají pomocí obětem (nejen) sexuálního zneužívání, patří občanské sdružení Bílý kruh bezpečí. Tato organizace provozuje pro oběti trestných činů nejen poradny po celé České republice, ale také nonstop linku bezpečí. Svým klientům poskytují právní informace, psychologické i sociální poradenství a organizační pomoc. Za zmínku zcela jistě stojí také občanské sdružení Élektra – Centrum pomoci ženám sexuálně zneužitým v dětství. Tato organizace se v dnešní době zaměřuje na pomoc ženám i mužům, kteří se v dětství setkali se sexuálním zneužíváním a

¹⁸⁸ ŠVANDOVÁ, Nicola. *Trestněprávní aspekty sexuálního zneužívání*. Praha, 2013, s. 37-43.

Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

¹⁸⁹ TĀUBNER, Vladimír. Prevence sexuálního zneužívání dětí. In: WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 42-71. ISBN 80-7169-795-8.

¹⁹⁰ ŠVANDOVÁ, Nicola. *Trestněprávní aspekty sexuálního zneužívání*. Praha, 2013, s. 38.

Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

¹⁹¹ *Dětské krizové centrum: Výroční zpráva 2021* [online]. [cit. 2022-08-09]. Dostupné z:

https://www.ditekrize.cz/app/uploads/2022/06/vyrocní_zprava2021.pdf

zajišťuje individuální, skupinovou i párovou odbornou pomoc, odborné poradenství i krizovou intervenci.^{192,193}

V případě pachatelů se přístupy prevence sexuálního zneužívání dětí liší v závislosti na tom, zda se jedná o pachatele deviantního nebo nedevariantního. U deviantních pachatelů se v rámci prevence uplatňují především zdravotnická opatření, ke kterým dochází zpravidla při uložení ochranného léčení či zabezpečovací detence, tedy ochranných opatření, představujících jednu z forem trestních sankcí. Preventivní přístupy, které se uplatňují na deviantní pachatele v rámci terciární prevence, jsou:

- medicínský – programy biologické léčby – podání léků na snížení sexuální odezvy, případně chirurgický zákrok – testikulární pulpektomie;
- psychoterapeutický – změna vzorců myšlení pachatele vztahující se k sexuální trestné činnosti, zvýšení empatie pachatele ve vztahu k oběti, převzetí odpovědnosti za spáchané trestné činy, upevnění společensky přijatelného sexuálního chování.¹⁹⁴

V případě diagnostikované sexuální deviace ve smyslu pedofilie je zcela zásadní zjistit, zda je pachatel schopný adaptace na sexuální aktivity s dospělými objekty a na autoerotiku, a pokud to možné není, volí se cesta biologické či chirurgické léčby. U nedevariantních pachatelů se uplatňují preventivní aktivity primárně represí, tedy uložením trestu přiměřeného povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Účelem trestu je zabránění pachateli v páchání další trestné činnosti a výchova pachatele k vedení řádného života. Zároveň by mělo potrestání pachatele sexuálního zneužívání působit výchovně i na další členy společnosti.^{195,196}

¹⁹² Bílý kruh bezpečí: Poslání a činnost. Bkb.cz [online]. [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>

¹⁹³ Centrum Élektra: Služby. *Centrumelektra.cz* [online]. [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: https://centrumelektra.cz/?page_id=31

¹⁹⁴ ŠVANDOVÁ, Nicola. *Trestněprávní aspekty sexuálního zneužívání*. Praha, 2013, s. 40.

Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 42

¹⁹⁶ GŘIVNA, Tomáš a Lukáš BOHUSLAV. Mravnostní kriminalita. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 298-314. ISBN 978-80-7598-554-5.

7.2 Represivní strategie

Represivní strategie kontroly kriminality spočívá v udělení trestu za spáchaný trestný čin, čímž se sleduje hned několik cílů. Trest je tak vnímán jako:

- odplata pachateli za spáchaný trestný čin;
- odstrašení pachatelů a potenciálních pachatelů od páchaní trestné činnosti;
- prostor k nápravě pachatele;
- izolace pachatele ze společnosti;
- náprava škod způsobených obětí.¹⁹⁷

Za trestný čin pohlavního zneužití dle §187 TZ lze pachateli uložit oba druhy trestních sankcí, tedy trestů i ochranných opatření i přes to, že trestní zákoník v §187 stanoví jako jediný druh trestu za pohlavní zneužití odnětí svobody. Při naplnění základní skutkové podstaty se jedná o odnětí svobody na 1 rok až 8 let, kvalifikované skutkové podstaty v odst. 2-4 umožňují odnětí svobody až na 18 let. Při stanovení druhu trestu a jeho výměry musí soud přistupovat ke každému případu jednotlivě a vzhledem k tomu, že způsobů pohlavního zneužívání je několik, přihlížet k závažnosti trestného činu a jeho společenské škodlivosti. Zkoumání závažnosti trestného činu je důležité zejména u pachatelů mladistvých, kde je nezbytné přihlídnout k tomu, zda si jsou pachatel a oběť věkově blízcí a zda mezi nimi existuje déletrvajícím citový vztah či náklonnost. Při ukládání trestní sankce je nutné brát ohled také na to, zda pachatel je či není sexuálně deviantní. Trest sám o sobě u sexuálně deviantních pachatelů nemusí být dostatečným prostředkem k převýchově a je zapotřebí ho zkombinovat i s ochranným léčením. Uložení sexuologického ochranného léčení je tak přípustné pouze u pachatelů, kteří se trestného činu pohlavní zneužití dopustili na základě poruchy sexuální preference, nejčastěji pak pedofilie. Jednání na základě sexuální deviace ovšem nevylučuje trestní odpovědnost pachatele, jelikož schopnost rozpoznat protiprávnost jednání u takových pachatelů může být sice výrazně snižena, ale ne zcela vymizelá.¹⁹⁸

¹⁹⁷ KARABEC, Zdeněk a Jana NAVRÁTILOVÁ. Penologie. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 178-204. ISBN 978-80-7598-554-5.

¹⁹⁸ ŠVANDOVÁ, Nicola. *Trestněprávní aspekty sexuálního zneužívání*. Praha, 2013, s. 104. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

Ochranné léčení může být sexuálně deviantním pachatelům uloženo buď ve formě ambulantní nebo ve formě ústavní. Ambulantní forma léčby spočívá v pravidelném docházení do zařízení, které poskytuje ambulantní sexuologickou péči, a je ukládána především těm pachatelům, kteří mají na svou sexuální deviaci náhled a během trestního řízení dobrovolně přistoupili k sexuologické léčbě. Ústavní forma ochranného léčení je vykonávána na sexuologických odděleních psychiatrických léčeben, během výkonu trestu odnětí svobody je však možná pouze na specializovaném oddělení ve Věznici Kuřim. Vzhledem k tomu, že porucha sexuální preference není okolností, která by pachatele zbavovala odpovědnosti za trestný čin, je většinou ochranná sexuologická léčba ukládána vedle trestu odnětí svobody. V případě, že se sexuálně deviantní pachatel i přes opakované uložení ochranného léčení znovu dopustil trestného činu pohlavní zneužití, je přípustné i uložení zabezpečovací detence, která je vykonávána v ústavech se zvláštní ostrahou a s různými léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy.¹⁹⁹

Vedle trestu odnětí svobody je pachatelům pohlavního zneužití ukládán také trest zákazu činnosti. Soud může tento trest uložit na 1 rok až 10 let v případě, že se pachatel dopustil trestného činu v souvislosti s výkonem takové činnosti. Vztahuje se to tak na učitele, vychovatele, trenéry, vedoucí zájmových kroužků aj., kteří sexuálně zneužili dítě při výkonu této činnosti. Daným trestem se pak plní ochranná funkce trestního práva, kdy je pachateli zakázáno vykonávat takovou činnost, při které se dopustil trestného jednání.²⁰⁰

¹⁹⁹ ŠVANDOVÁ, Nicola. *Trestněprávní aspekty sexuálního zneužívání*. Praha, 2013, s. 104-105. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D..

²⁰⁰ Tamtéž, s. 42, 105.

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Pachatelé sexuálního zneužívání očima obětí – výzkumné šetření

Praktická část této diplomové práce je tvořena výzkumným šetřením, které se zabývá pachateli pohlavního zneužití. V následujícím textu je pomocí dotazníkového šetření shromážděn a představen soubor informací, který byl pro účely této práce poskytnut samotnými oběťmi sexuálního zneužívání, tedy osobami, jež s pachateli sexuálního zneužívání měly v dětství osobní zkušenost. Výzkumné šetření je primárně zaměřeno na základní charakteristiku pachatele, na jeho vztah s obětí a na způsob, kterým k sexuálnímu zneužívání došlo.

8.1 Cíle a metoda výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je hlubší poznání osoby pachatele i způsobu, jakým k páčání sexuálního zneužívání dochází. Zároveň by výzkumné šetření mělo ověřit některé výzkumné předpoklady a východiska, představená v teoretické části práce.

K získání potřebných informací byla zvolena kvantitativní metoda retrospektivního výzkumu, a jak již bylo výše uvedeno, výzkumné šetření bylo provedeno formou dotazování obětí pohlavního zneužívání prostřednictvím dotazníku. Mezi respondenty dotazníku byly osoby rozličného věku i pohlaví, a dotazník, který byl šířen prostřednictvím internetu, vyplňovali respondenti zcela dobrovolně. Dotazník byl rozmístěn na několika veřejných diskusních fórech, rozebírajících problematiku sexuálního zneužívání dětí, a dále na portálu Československé pedofilní komunity (ČEPEK), sdružující pedofilně orientované osoby i oběti sexuálního zneužívání, a to za účelem osvěty, sebezpoznání a pomoci v prevenci sexuálního zneužívání. Dotazník vyplnilo celkem 125 respondentů, z důvodu záporné odpovědi na první, kontrolní otázku, byl ovšem 1 dotazník vyřazen. Výsledky byly vyhodnocovány z odpovědí celkem 124 dotazníků, nejedná se tak o reprezentativní vzorek respondentů.

Dotazník, který respondenti vyplňovali, byl zcela anonymní, a obsahoval celkem 28 otázek, ze kterých bylo 19 otázek uzavřených, 4 otázky otevřené a 5 otázek polootevřených, kde měli respondenti jak možnost výběru odpovědi, tak prostor pro uvedení případné vlastní odpovědi. Otázky byly rozděleny do několika částí, ve kterých se postupně zjišťovaly informace o oběti, o pachateli a o způsobu spáchání trestného činu pohlavní zneužití. Mimo tyto části byla otázka první, která byla v rámci problematiky kontrolní, a otázka závěrečná, která zjišťovala latenci trestného činu pohlavní zneužití.

8.2 Výzkumné předpoklady

Výzkumné předpoklady odráží poznatky z teoretické části práce a cíle výzkumu. Zaměřují se tak na osobu pachatele z hlediska věku, vztahu k oběti a způsobu spáchání trestného činu.

- Výzkumný předpoklad č. 1:

Ve více než 50 % případů jsou pachateli pohlavního zneužívání osoby mužského pohlaví ve věku od 15 do 40 let. Oběťmi pachatelů pohlavního zneužívání jsou převážně dívky mladšího a středního školního věku.

- Výzkumný předpoklad č. 2:

Pachatelem pohlavního zneužívání je ve více než 70 % případů osoba, kterou oběť zná, a ve více než 40 % případů se jedná o příbuznou osobu. Pokud jde o pohlavní zneužívání příbuznou osobou, dopouští se pachatelé spíše opakovaného zneužívání než jednorázového skutku.

- Výzkumný předpoklad č. 3:

Ve většině případů se pohlavní zneužívání odehrává v prostředí bydliště oběti nebo pachatele. Na svých obětech se pachatelé pohlavního zneužívání dopouští spíše citového vydírání než fyzického násilí či vyhrožování.

8.3 Analýza získaných dat

Otázka č. 1: „Za sexuální zneužívání dětí jsou považovány jakékoliv sexuální aktivity mezi dospělou osobou a dítětem mladším 15 let. Může jít o tělesné dotyky, pohlavní styk či jiné aktivity, které slouží k uspokojení pachatele. Měl(a) jste v dětství takovou zkušenost?“

První otázka je v rámci dotazníku považována za kontrolní a sloužila k ověření, zda se respondent se sexuálním zneužíváním osobně setkal. V případě, že takovou zkušenost neměl, byl vyzván k ukončení vyplňování dotazníku. Záporná odpověď se v tomto případě objevila jen jednou, tento dotazník byl při vyhodnocování výsledků vyřazen.

Otázka č. 2: „Uvedte, prosím, Vaše pohlaví.“

Jak se předpokládalo, majoritní část respondentů tvořily ženy. Z celkem 124 respondentů se ve 120 případech jednalo o osoby ženského pohlaví a ve 4 případech o osoby mužského pohlaví. Výsledky tak odpovídají předpokladu, že oběťmi sexuálního zneužívání se ve většině případů stávají ženy.

Graf č. 18

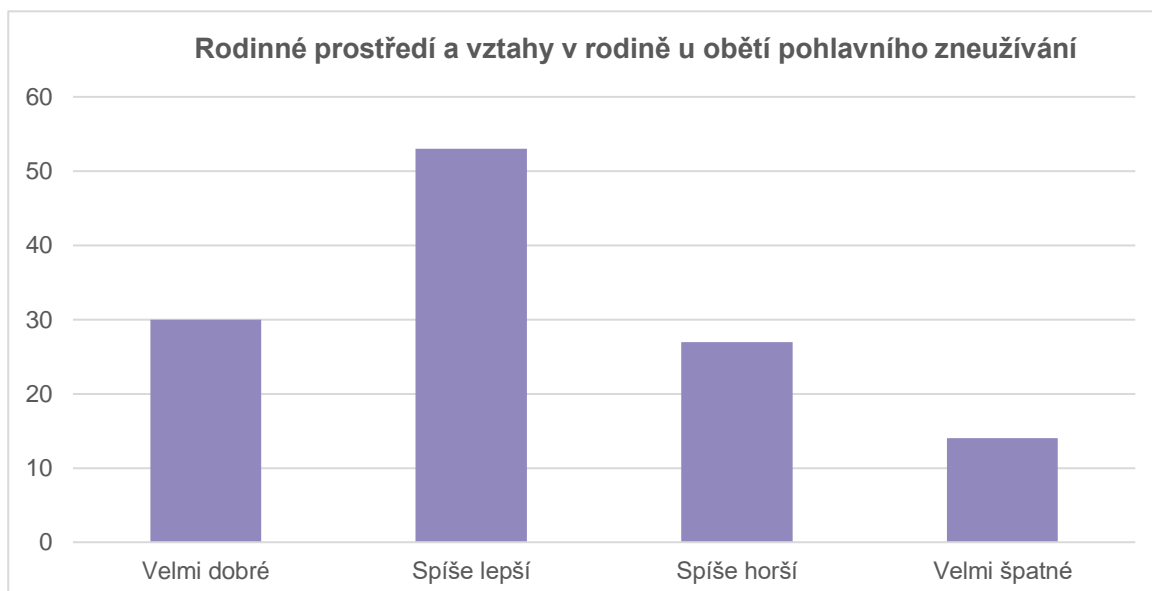
Otázka č. 3: „Uvedte, prosím, Váš věk.“

Třetí otázka má v rámci výzkumného šetření pouze doplňující charakter a výsledky ukazují, že se věk respondentů pohyboval mezi 23 až 47 lety u mužů a 17 až 63 lety u žen. Pět respondentů se rozhodlo svůj věk neuvádět.

Otázka č. 4: „*Jak byste popsál(a) Vaše rodinné prostředí a vztahy v rodině během dětství?*“

Tato otázka je zaměřena na mezilidské vztahy v rodině a na rodinné prostředí, ve kterém oběti pohlavního zneužívání vyrůstaly. Nejčastěji se vyskytovala odpověď „*spíše lepší*“, zvolilo ji 53 respondentů a tvoří tak 43 % ze všech odpovědí. Variantu „*velmi dobré*“ zvolilo 30 respondentů (24 %), jednalo se tak o druhou nejčastější odpověď. O 3 respondenty méně má varianta „*spíše horší*“, kterou zvolilo 27 respondentů (22 %), a nejméně se objevovala odpověď „*velmi špatné*“, která byla zvolena ve 14 případech (11 %). Z výsledků tak vyplývá, že v 67 % případů hodnotí respondenti rodinné prostředí a vztahy v rodině během dětství spíše kladně a 33 % respondentů spíše záporně.

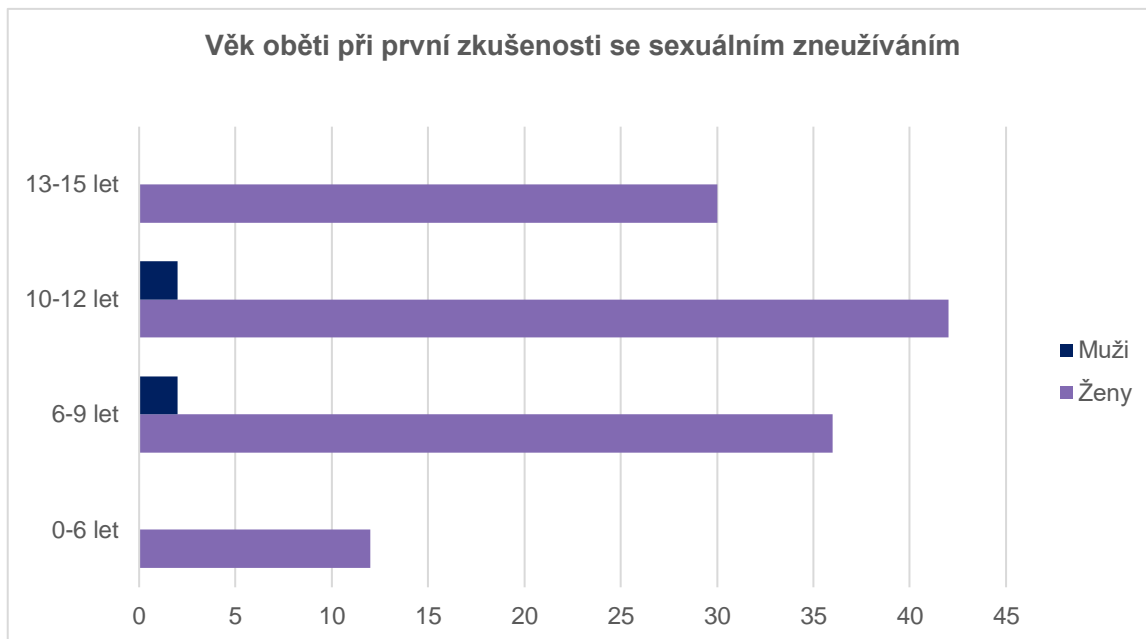
Graf č. 19

Otázka č. 5: „*Kolik Vám bylo let, když k sexuálnímu zneužívání poprvé došlo?*“

Pátá otázka je zaměřena na věk, kdy měla oběť první zkušenost se sexuálním zneužíváním. V nejvíce případech docházelo dle respondentů k první zkušenosti se sexuálním zneužíváním ve věku 10-12 let. Tato možnost byla zvolena 42 ženami a 2 muži, a jedná se tak o 35 % všech respondentů. Druhou nejpočetnější skupinou byla věková kategorie 6-9 let, kdy šlo o první zkušenost se sexuálním zneužíváním u 36 žen a 2 mužů (31 %). Ve věku 13 až 15 let bylo poprvé sexuálně zneužito 30 žen (24 %) a ve věku 0-6 let 12 žen (10 %).

Graf č.20

Otázka č. 6: „Jakého pohlaví byl pachatel?“

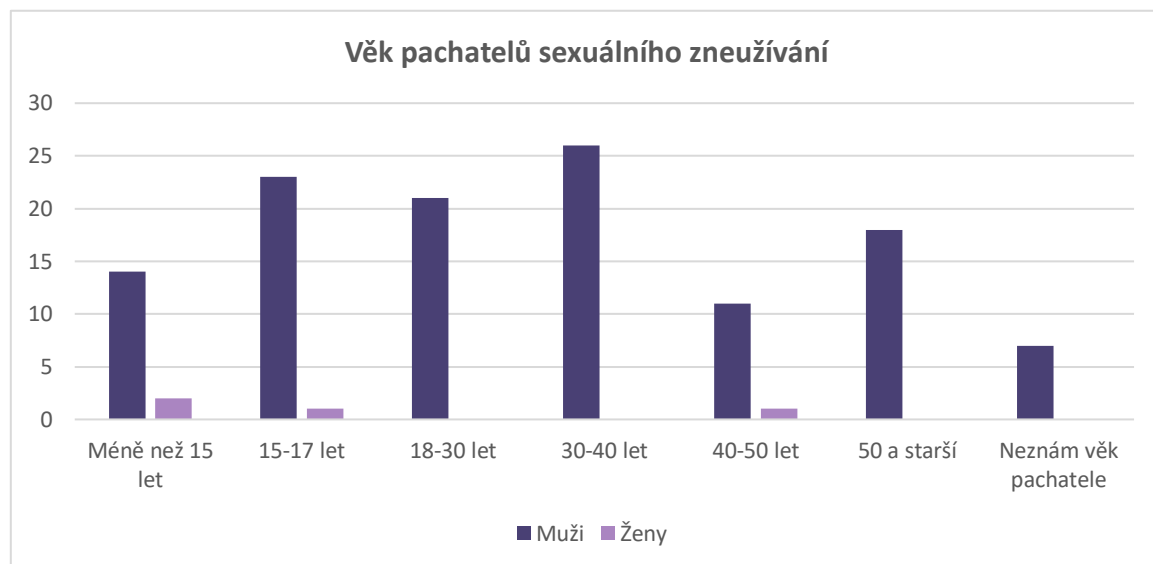
Výsledky šesté otázky, zaměřené na pohlaví pachatele, dle předpokladů ukázaly, že v 97 % případů byli pachateli muži. O pachatele mužského pohlaví se tak jednalo ve 120 případech a ve 4 případech šlo o pachatelky ženského pohlaví (3 %). Z odpovědí také vyplývá, že ve dvou případech sexuálního zneužívání ženou a ve dvou případech sexuálního zneužívání mužem šlo o zneužívání homosexuální.

Otázka č. 7: „Jaký byl věk pachatele?“

Sedmá otázka se zaměřila na věk pachatele a nejpočetnější věkovou skupinu dle responsí tvořili pachatelé mužského pohlaví ve věku mezi 30-40 lety, o které šlo ve 26 případech (21 %). Druhou největší skupinu tvoří pachatelé ve věku mladistvých (19 %), z nichž bylo 23 mužů a jedna žena. Pachatelé ve věku mezi 18 a 30 lety se vyskytovali v 17 % případů (21 osob), jedná se tak o třetí nejpočetnější skupinu a tvoří ji pouze muži. Pouze o mužské pachatele šlo i u věkové kategorie starší 50 let, kde se dle výsledků jednalo o 18 osob (15 %). O pachatele mladší 15 let šlo v 16 případech (13 %), z čehož se dle dvou responsí

dopustily sexuálního zneužívání pachatelky ženského pohlaví. Nejméně početnou skupinu 12 osob (10 %) pak tvoří pachatele mezi 40 a 50 lety a i zde se mezi pachateli objevuje jedna žena. V 7 případech respondenti uvedli, že věk pachatele jim není znám.

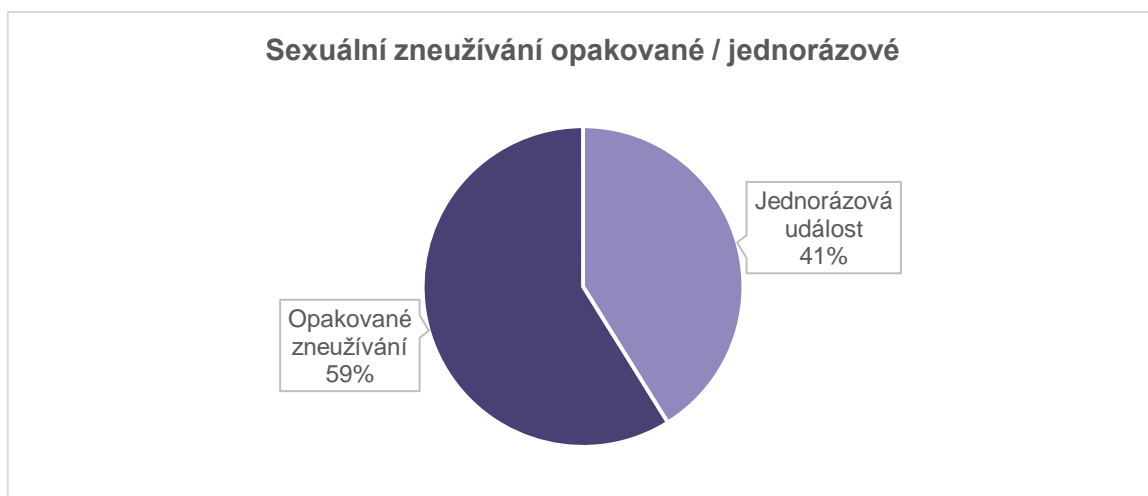
Graf č. 21

Otázka č. 8: „Jednalo se o jednorázovou událost nebo k sexuálnímu zneužívání docházelo opakovaně?“

Výsledky zpracované z odpovědí na osmou otázku ukazují, že častěji se vyskytuje sexuální zneužívání opakované, k němuž došlo v 73 případech. O jednorázovou událost pak šlo dle 51 responsí.

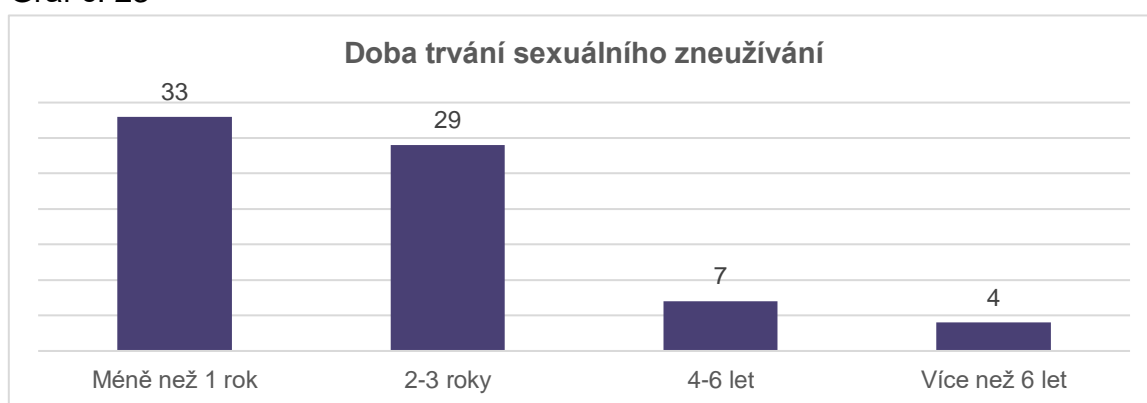
Graf č. 22

Otázka č. 9: „Pokud se jednalo o opakované zneužívání, jak dlouho trvalo?“

Devátá otázka se zaměřuje na dobu trvání sexuálního zneužívání u 73 respondentů, kteří uvedli, že k sexuálnímu zneužívání docházelo opakovaně. Zde se ukázalo, že v případě 45 % respondentů, kteří byli opakovaně sexuálně zneužíváni, trvalo sexuální zneužívání méně než 1 rok. Ve 40 % případů pak trvalo sexuální zneužívání 2-3 roky, 10 % respondentů uvedlo, že se sexuální zneužívání opakovalo po dobu 4-6 let a 5 % respondentů zažívalo sexuální zneužívání po dobu delší než 6 let.

Graf č. 23

Otázka č. 10: „Byla pachatelem osoba, kterou jste znal(a)?“

Pachatelem pohlavního zneužívání je ve většině případů osoba, kterou oběť dobře zná, a výsledky desáté otázky tento fakt pouze potvrzují. Ze 124 odpovědí uvedlo 92 % respondentů, že pachatelem byla známá osoba a pouze v 8 % se jednalo o neznámého pachatele. V případě neznámých pachatelů se ve 100 % případů jednalo o sexuální zneužívání jednorázové. V případě pachatelů známých se o jednorázový skutek jednalo v 40 % případů a o sexuální zneužívání opakované v 60 % případů.

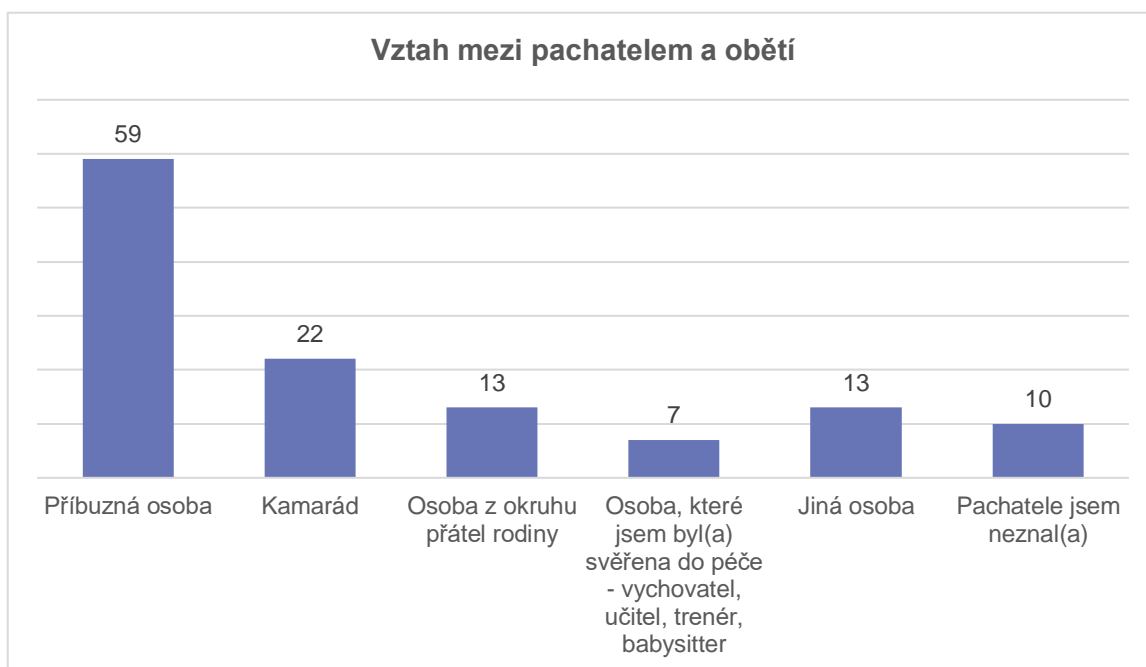
Otázka č. 11: „Pokud pachatelem byl někdo, koho jste znal(a), o koho se jednalo?“

Tato otázka se zaměřuje na vztah mezi pachatelem a obětí a respondenti zde měli možnost buď volit z určitých variant odpovědí nebo dopsat odpověď vlastní. Nejčastěji respondenti uváděli, že pachatelem byla osoba příbuzná, a to celkem

v 59 případech, což tvoří největší podíl (52 %) mezi známými pachateli. Druhý největší počet pachatelů tvořili dle responsí kamarádi obětí a jednalo se o ně ve 22 případech (19 %). O osobu z okruhu přátel rodiny šlo ve 13 případech (11 %) a o osoby, kterým byly oběti svěřeny do péče v 7 případech (6 %).

Třináct respondentů (11 %) využilo možnosti vlastní odpovědi s tím, že se jednalo o jinou osobu. Nejvíce se zde vyskytovala odpověď „soused“, kterou respondenti zmínili pětkrát, objevily se ale i odpovědi jako partner prarodiče, slavný český fotograf, profesor na gymnáziu, správce rekreačního objektu, známá osoba, lékař, přítel oběti či nevlastní příbuzný.

Graf č. 24

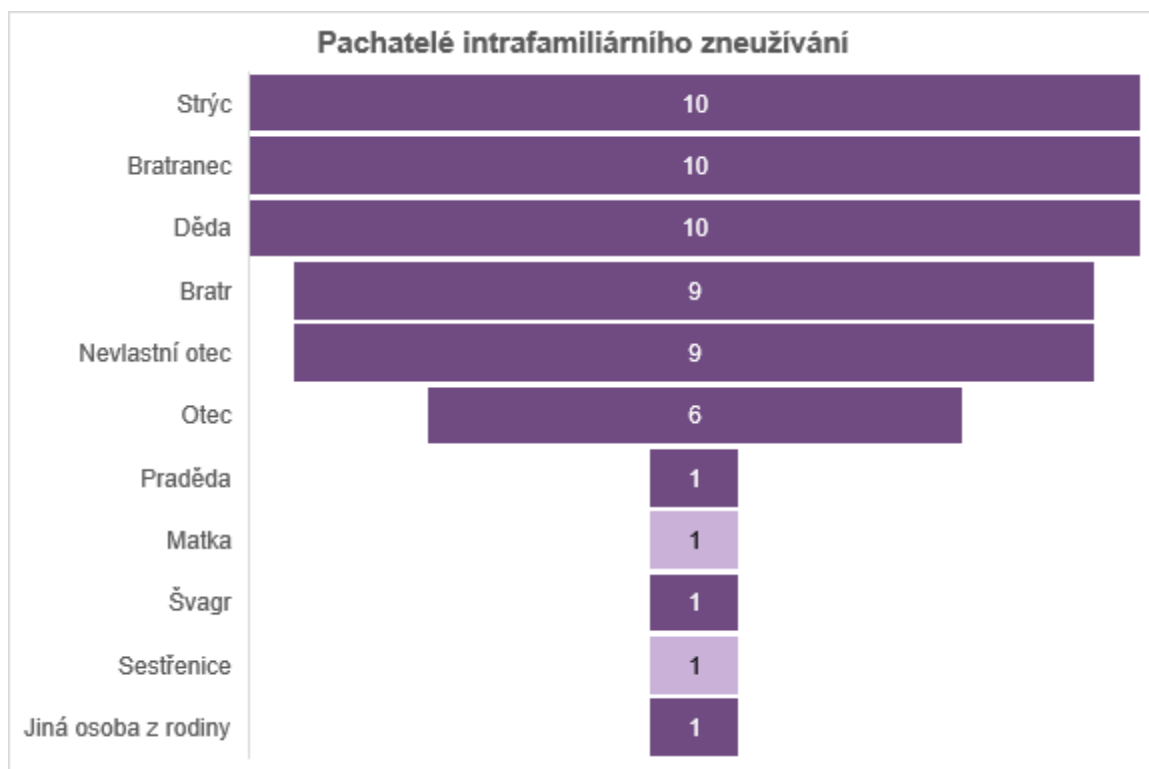
Otázka č. 12: „Pokud byla pachatelem příbuzná osoba, o koho se jednalo?“

Jelikož je intrafamiliární pohlavní zneužívání poměrně častým jevem, zaměřuje se tato otázka na informaci o tom, kdo z příbuzných osob se nejčastěji stává pachatelem. Zde měli respondenti taktéž možnost vybrat si z nabízených odpovědí nebo doplnit odpověď vlastní. Dle výsledků lze říci, že nejčastěji se z rodinných příslušníků dopouští sexuálního zneužívání strýci (17 %), bratřenci (17 %) a dědové (17 %). Jen o něco méně často se mezi pachateli intrafamiliárního zneužívání vyskytují bratři obětí (15 %) a nevlastní otcové (15 %). Vlastní otcové

byli pachateli v případě 6 obětí (10 %). Mezi odpověďmi se po jednom vyskytovali také praděda (2 %), matka (2 %), švagr (2 %), sestřenice (2 %) a jiná osoba z rodiny (2 %).

K této otázce je nutné také uvést, že u pohlavního zneužívání příbuznou osobou se v 63 % případů jednalo o zneužívání opakované a v 37 % o jednorázovou událost. Lze tedy říci, že v rámci intrafamiliárního sexuálního zneužívání dětí se pachatelé dopouští spíše dlouhodobějšího zneužívání.

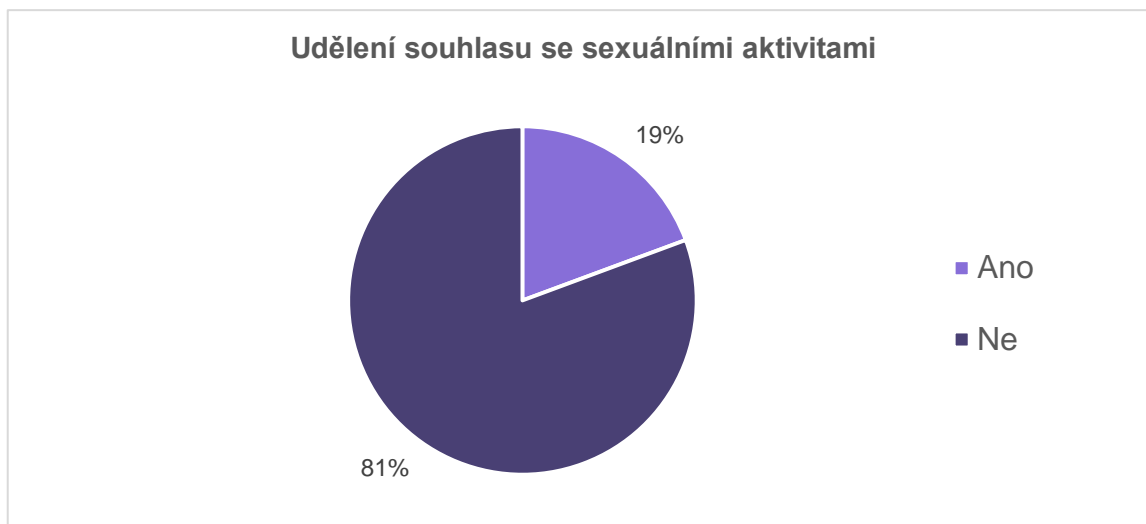
Graf č. 25

Otázka č.13: „Souhlasil(a) jste se sexuálními aktivitami?“

Třináctá otázka sleduje, v kolika případech oběti souhlasily se sexuálními aktivitami, kterých se na nich dopustili pachatelé. Jelikož k pohlavnímu zneužívání dochází i u malých dětí, které mnohdy netuší, že jednání pachatele je nevhodné, častokrát se sexuálními aktivitami souhlasí. V případě 124 respondentů udělilo souhlas se sexuálními aktivitami 24 osob, což tvoří 19 % z celého vzorku, 100 osob (81 %) se sexuálními aktivitami nesouhlasilo.

Graf č. 26

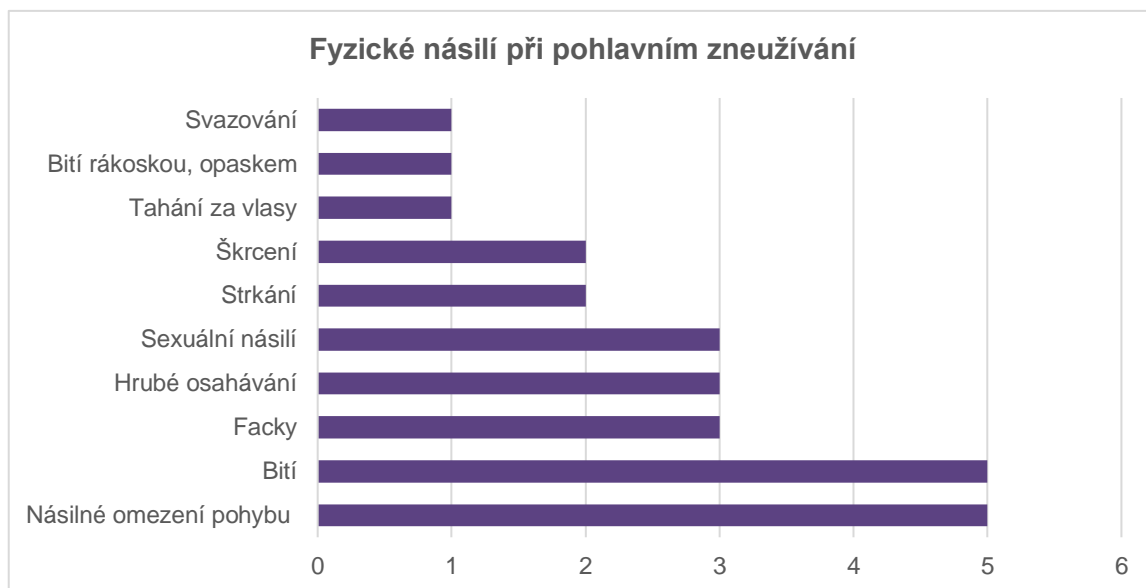

Otázka č. 14 a 15: „Dopustil se na Vás pachatel fyzického násilí?“ a „Pokud ano, uveďte, prosím, jakého.“

Čtrnáctá a patnáctá otázka se zaměřují na fyzické násilí, kterého se pachatelé dopouští na svých obětech. I přesto, že je fyzické násilí příznačné spíše pro trestný čin znásilnění, lze se s ním poměrně často setkat i u pohlavního zneužití. V případě 124 respondentů uvedlo 23 osob, že se na nich pachatel dopustil fyzického násilí, a jedná se tak o 18,5 % ze všech obětí z daného vzorku. Co se týče vztahu mezi pachatelem a obětí, fyzického násilí se dopustilo 20 pachatelů, o kterých oběti uvedly, že je znaly. Z toho šlo v 10 případech o osobu příbuznou. Neznámí pachatelé užili fyzického násilí ve 3 případech.

V patnácté otázce měli respondenti možnost doplnit, jakého fyzického násilí se na nich pachatelé dopouštěli. Většina respondentů uváděla několik druhů fyzického násilí a nejčastěji se mezi odpověďmi vyskytovalo násilné omezení pohybu pomocí držení, pevných stisků aj. Stejně často se v odpovědích vyskytovalo bití. Ostatní odpovědi, mezi kterými se objevily facky, hrubé osahávání a další, jsou znázorněny v následujícím grafu. Ze 23 obětí, na kterých se pachatelé dopustili fyzického násilí, se 7 osob rozhodlo fyzické násilí v 15. otázce nespecifikovat, případně zde uvedly, že se k dané traumatické zkušenosti nechtějí vracet.

Graf č. 27

Otázka č. 16 a 17: „Vyhrožoval Vám pachatel?“ a „Pokud ano, uveďte, prosím, jak.“

Otázka šestnáctá a sedmnáctá se zaměřují na vyhrožování oběti pachatelem. Dle výsledků se pachatelé pohlavního zneužívání dopouští vyhrožování častěji, než fyzického násilí, konkrétně zde šlo o 34 případů (27 %). Ve 32 případech pak šlo o pachatele známé, z toho 17 pachatelů byli příbuzní, a 15 pachatelů bylo mimo rodinu obětí. Ve dvou případech pachatelem nebyla známá osoba.

V sedmnácté otázce mohli respondenti taktéž rozvést, jakým způsobem jim pachatelé vyhrožovali. V daném případě není možné výsledky zobecnit a vytvořit z nich jednotlivé skupiny, jelikož se odpovědi značně lišily. Ve většině případů šlo dle odpovědí spíše o psychický nátlak či manipulaci ze strany pachatele, kdy pachatel zastrašoval oběť tím, že v případě oznámení sexuálního zneužívání ji stejně nikdo neuvěří. Objevovalo se i zastrašování „vyhozením“ z domova, „zavřením do dětské psychiatrické léčebny“ či nepřízní ze strany rodičů v případě, že oběť se o sexuálním zneužívání někomu svěří. Dle několika odpovědí pachatelé své oběti uráželi a ponižovali, případně budovali v obětech nedůvěru vůči jiným lidem. Několik odpovědí vypovídá i o přímém vyhrožování, kdy pachatelé vyhrožovali tím, že si ublíží sami sobě či oběti, případně že ublíží zvířeti oběti. Dle jedné z odpovědí vyhrožoval pachatel sdělením rodičům dítěte o

nedodržení večerky a nesplnění rodiči daných úkolů. Dle další odpovědi došlo i k vyhrožování znásilněním. Jedna respondentka uvedla, že jí pachatel vyhrožoval „*vypuštěním velkého vlčáka*“, když ji zavíral na půdě a neumožňoval se dostat ven odebráním žebříku. V dalších případech šlo o vyhrožování „*pomluvou*“ oběti u dalších lidí a vyhrožování „*živými řečmi*“. Několik respondentů si způsob vyhrožování nepřálo uvádět.

Otázka 18 a 19: „*Dopustil se pachatel citového vydírání?*“ a „*Pokud ano, uveďte, prosím, jakého.*“

Ještě častěji, než vyhrožování, se v případě pohlavního zneužívání vyskytuje citové vydírání oběti pachatelem. Že se pachatel dopustil citového vydírání uvedlo ze 124 respondentů celkem 49 osob, což tvoří 40 % z celého vzorku. Předpokládalo se, že se citového vydírání dopouští spíše osoby známé či blízké, a odpovědi tento předpoklad pouze potvrzují. Ve 48 případech se tak jednalo o pachatele známé, a z toho šlo dle 20 responsí o osoby příbuzné. Citového vydírání se dopustil 1 neznámý pachatel.

I v tomto případě mohli respondenti upřesnit, jak je pachatel citově vydíral. Odpovědi na tuto otázku jsou v mnoha případech velice podobné odpovědím o vyhrožování, jelikož jde v obou případech o způsob, kterým pachatel svou oběť manipuluje a zastrašuje. Dle většiny odpovědí docházelo k citovému vydírání prostřednictvím vztahu dítěte s jeho rodiči, kdy pachatel utvrzoval svou oběť v tom, že pokud se o sexuálním zneužívání rodiče dozví, bude je to mrzet, případně že tomu nebudou věřit, nebo že se budou zlobit. Dle dalších responsí docházelo k citovému vydírání prostřednictvím vztahu mezi pachatelem a obětí, kdy pachatelé stavěli sami sebe do role oběti, čímž docházelo k tlaku na dětské city. Případně pachatelé tvrdili, že sexuální aktivity jsou v pořádku, protože se „*mají rádi*“. Dále jsou uvedeny některé odpovědi:

- „*Pokud to neuděláš, nemáš mě ráda. Nikomu jinému to nevadilo, jen tobě.*“
- „*Udělal jsem pro tebe mnoho dobrého, mohla bys mi to nějak oplatit.*“
- „*Copak se ti maminka nelíbí?*“
- „*Pokud ti na mně záleží a máš mě ráda, tak je to v pořádku.*“

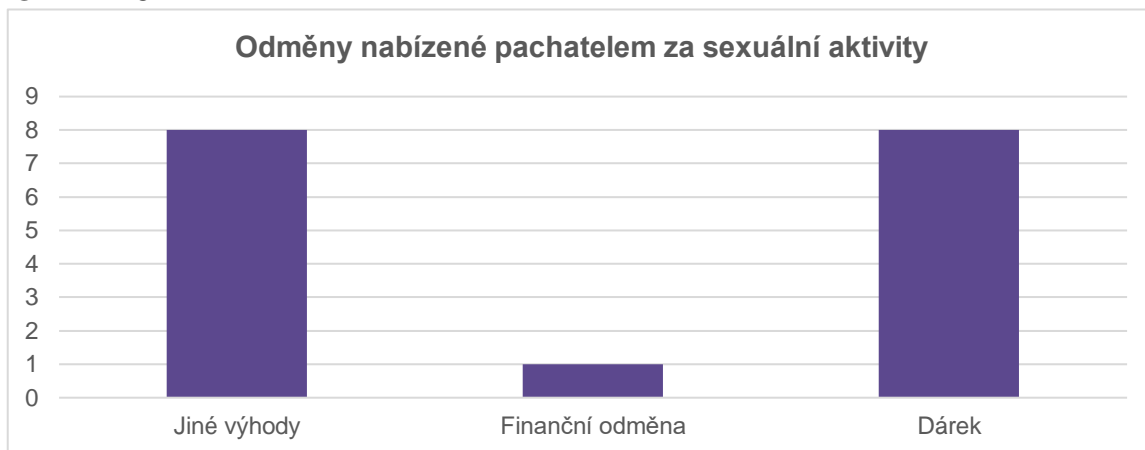
Další pachatelé citově vydírali své oběti tvrzením, že ztratí jejich náklonnost, přátelství či lásku pokud neudělají to, co pachatel žádá. Jeden pachatel pak komunikoval se svou obětí prostřednictvím SMS, kde ji vyzýval, aby nepodávala výpověď na Policii, protože „*to nemyslel zle*“ a „*přece o nic nešlo*“. Jako citové vydírání vnímalo několik respondentů také žárlivost ze strany pachatele v případě, kdy oběť navazovala vztahy s jinými lidmi. Jedna respondentka uvádí, že pachatel zneužil k citovému vydírání zdravotního stavu oběti a tvrdil, že ji „kvůli onemocnění, se kterým se potýkala, nebude mít nikdo rád“.

Otázka č. 20 a 21: „*Nabízel Vám pachatel nějakou odměnu za sexuální aktivity?*“
a „*Pokud ano, o jakou odměnu se jednalo?*“

Tyto dvě otázky jsou zaměřeny na výskyt komerční složky u pohlavního zneužití. Dle statistik Policie ČR se komerční pohlavní zneužívání vyskytuje spíše zřídka, což potvrzují i odpovědi respondentů. Určitý druh odměny byl oběti nabídnut ve 20 případech ze 124 responsí (16 %). V 19 případech, kdy byla oběti nabídnuta odměna, byla pachatelem osoba oběti známá, z toho v 6 případech osoba příbuzná. V jednom případě nabídl oběti odměnu pachatel neznámý.

Ve dvacáté otázce měli respondenti možnost výběru odpovědi nebo uvedení odpovědi vlastní. Nejvíce nabízenou odměnou byl dárek, a to v 8 případech (40 %), stejný počet je evidován i u „jiné odměny“. O finanční odměnu šlo v jednom případě (5 %). Tři respondenti uvedli odpověď vlastní, kde v jednom případě byla nabídnuta „*oplatka nebo čokoláda*“, v druhém případě byly oběti poskytovány peníze i dary a v třetím nabízel pachatel své oběti „*přízeň*“. Jeden respondent (nebyl započítán do daného vzorku 20 lidí) uvedl, že během vztahu byl pachatelem pravidelně obdarováván, nejednalo se ale dle něj o odměnu přímo za sexuální aktivity.

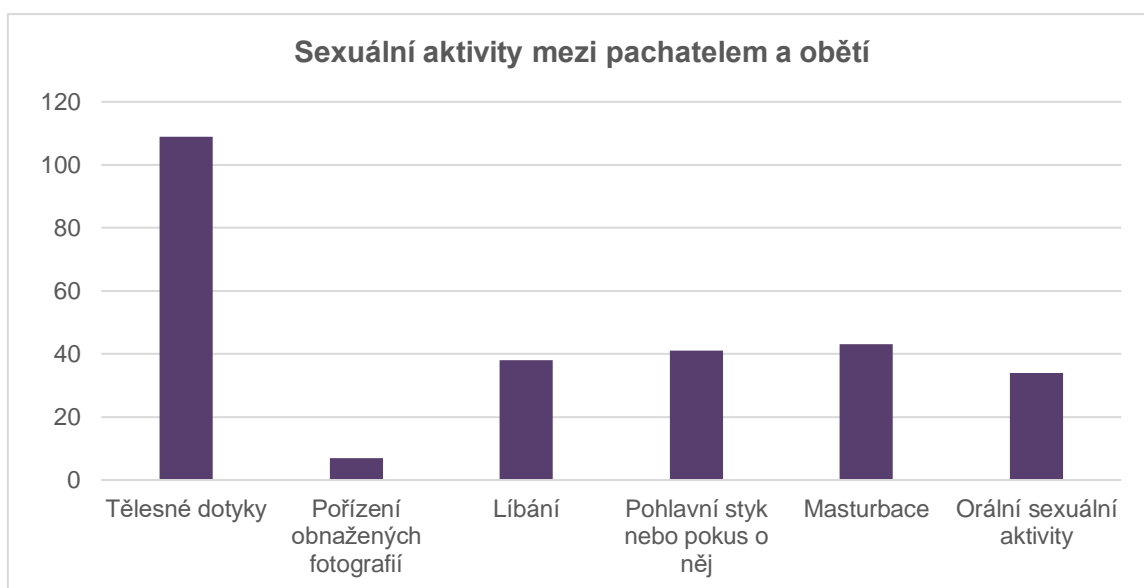
Graf č. 28

Otázka č. 22: „K jakým aktivitám mezi Vámi a pachatelem došlo?“

Daná otázka umožňovala respondentům výběr jedné i více uzavřených odpovědí, ale i doplnění odpovědi vlastní. Dle výsledků mezi pachatelem pohlavního zneužívání a obětí dochází nejčastěji k tělesným dotykům, méně často se vyskytuje masturbace, pohlavní styk či pokus o něj, dále pak líbání a orální sexuální aktivity. Nejméně zmiňovanou odpovědí je pořízení obnažených fotografií (zneužití dítěte k výrobě pornografie). Několik respondentů zde zvolilo možnost odpovědi vlastní, kde se jednou vyskytlo obnažování v přítomnosti oběti, dvakrát sebeuspokojování pachatele v přítomnosti oběti, dvakrát oplzlé řeči, jednou sexting a jednou sadomasochistické praktiky.

Graf č. 29

Otázka č. 23: „Podal Vám pachatel alkohol nebo drogy?“

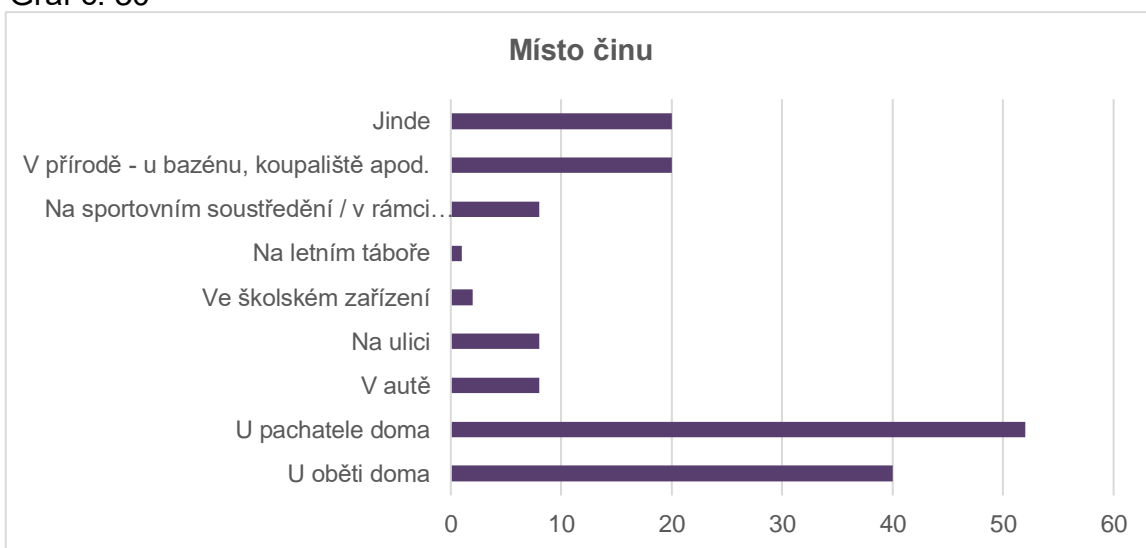
Tato otázka sleduje, v kolika případech pohlavního zneužití podává pachatel své oběti alkohol či drogy, čímž si zjednodušuje přístup ke své oběti. Výsledky zpracované z odpovědí na tuto otázku ukazují, že k podání alkoholu nebo drog došlo v 16 případech (13 %), 108 respondentů (87 %) pak uvedlo, že jim pachatel drogy ani alkohol nepodal.

Otázka č. 24: „Kde k sexuálnímu zneužívání došlo/docházelo?“

Tato otázka se zaměřuje na typické místo činu a předpokládá, že nejčastěji k sexuálnímu zneužívání dětí dochází v prostředí bydliště oběti nebo pachatele. Respondenti zde mohli vybrat jednu nebo více uzavřených odpovědí (jelikož v hodně případech dochází k sexuálnímu zneužívání opakovaně, a místo činu se tak může lišit), nicméně zde nechyběla ani možnost doplnit odpověď vlastní (na grafu se jedná o odpověď „jinde“).

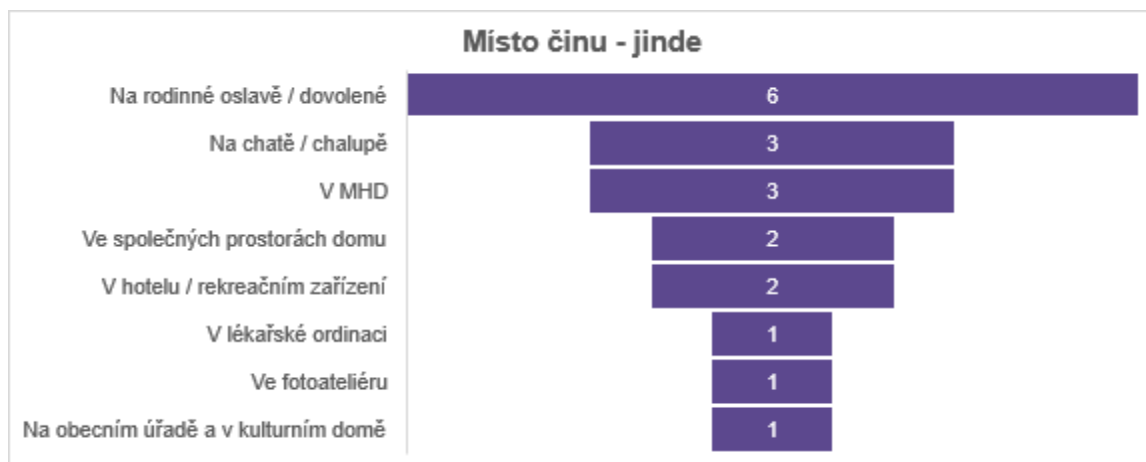
Jak se předpokládalo, nejčastěji k pohlavnímu zneužití dochází u pachatele doma (52 odpovědí) a u oběti doma (40 odpovědí). Poměrně často se ovšem vyskytuje také odpověď „v přírodě“ (20 odpovědí). K sexuálnímu zneužití dítěte na ulici a v autě došlo dle responsí v 8 případech a na sportovním soustředění či v rámci sportovních aktivit v 7 případech. Dva skutky se odehrály ve školském zařízení a jeden na letním táboře.

Graf č. 30

Respondenti uváděli i další místa, kde docházelo k pohlavnímu zneužívání v rámci odpovědi „jinde“. Tyto odpovědi jsou znázorněny v následujícím grafu.

Graf č. 31

Otázka č. 25: „Věděla o pachatelově jednání i jiná osoba?“

Touto otázkou se sleduje jak možné spolupachatelství, tak i pouhé vědomí jiné osoby o trestném jednání pachatele. Že o jednání pachatele věděla jiná osoba zde uvedlo 37 respondentů (30 %), a o tom, že jiná osoba o jednání pachatele nevěděla, vyplývá z 66 responsí (53 %). Dalších 21 respondentů (17 %) zvolilo možnost „nevím“.

Otázka č. 26: „Svěřil(a) jste se někomu o sexuálním zneužívání?“

O pohlavním zneužívání se velká část obětí až do dospělého věku (případně nikdy) nikomu nesvěří. Z odpovědí respondentů vyplývá, že 55 osob (44 %) se o sexuálním zneužívání svěřilo jiné osobě a 69 respondentů (56 %) o své zkušenosti nikomu neřeklo.

Otázka č. 27: „Víte, zda pachatel sexuálně zneužíval i jiné dítě?“

Daná otázka sleduje, zda se někteří pachatelé dopustili pohlavního zneužívání i na jiných osobách (kriminální recidiva). Většina respondentů (87 osob, 70 %) u této otázky uvedla, že neví, zda pachatel sexuálně zneužíval i jiné dítě. Dalších 22 respondentů (18 %) ovšem udává, že se pachatel pohlavního zneužívání dopustil i na jiném dítěti. Zbytek respondentů (15 osob, 12 %) uvedl, že pachatel jiné dítě sexuálně nezneužíval.

Otázka č. 28: „Byl Váš případ sexuálního zneužívání vyšetřován Policií ČR?“

Poslední otázka sleduje, do jaké míry je pohlavní zneužívání latentním trestným činem. Výsledky jsou v tomto případě více než zneklidňující, jelikož k vyšetřování sexuálního zneužívání dětí Policií ČR došlo pouze v 9 případech (7 %) ze 124. Dalších 115 případů (93 %) nebylo dle respondentů Policií ČR vyšetřováno, jelikož s největší pravděpodobností nedošlo ani k ohlášení sexuálního zneužívání. Znepokojující je zde hlavně fakt, že 55 obětí se dle 26. otázky o sexuálním zneužívání někomu svěřilo, a i přesto bylo pohlavní zneužívání vyšetřováno jen v 9 případech.

8.4 Vyhodnocení výzkumných předpokladů

Výzkumný předpoklad č.1 byl potvrzena v plném rozsahu. Z otázky č. 6 vyšlo najevo, že pachatelé pohlavního zneužívání jsou v 97% osoby mužského pohlaví a z otázky č.7, která se zabývala věkem pachatelů lze říci, že věkové rozmezí 15-40 let se mezi mužskými pachatelé pohlavního zneužívání vyskytuje ve více než 58 % případů. Obětmi pachatelů pohlavního zneužívání jsou dle otázky č. 2 v 97 % ženy a nejčastěji se mezi ženskými obětmi vyskytuje věková kategorie 10-12 let (střední školní věk), což tvoří celkem 35 % ze všech ženských obětí. Druhou nejvíce zastoupenou věkovou kategorií ženských obětí pohlavního zneužívání je mladší školní věk (6-9 let), který tvoří 30 % ze všech ženských obětí. Tyto dvě věkové kategorie tak tvoří 65% podíl mezi všemi ženskými obětmi pohlavního zneužívání.

Výzkumný předpoklad č. 2 byla taktéž potvrzen v plném rozsahu a to na základě výsledků otázek č. 10 a 11. Z výsledků otázky č. 10 tak vyplynulo, že ze vzorku 124 obětí pohlavního zneužívání celkem 114 obětí (92 % osob) pachatele znalo. Ze známých pachatelů pak dle otázky č. 11 šlo v 52 % případů o pachatele příbuzné.

Dílčím cílem tohoto výzkumného předpokladu bylo zjištění, zda v případě pohlavního zneužívání příbuzným pachatelem se jednalo spíše o zneužívání opakované či jednorázové, a i v tomto bodě byl předpoklad naplněn. Příbuzní pachatelé se na svých obětech dopustili opakovaného sexuálního zneužívání

v 63 % případů, kdežto o jednorázový skutek se jednalo pouze v 37 % případů. Toto zjištění vyplynulo z korelace výsledků otázek č. 11 a č. 8.

Výzkumný předpoklad č. 3, dle kterého se domnívalo, že k pohlavnímu zneužívání dochází nejčastěji v prostředí bydliště pachatele nebo oběti, byl naplněn na základě výsledků z otázky č. 24. I přes to, že zde měli respondenti možnost výběru i více než jedné odpovědi, je zcela zřejmé, že nejčastěji k pohlavnímu zneužívání docházelo u pachatele doma, a to dle 52 responsí. Dalších 40 respondentů uvedlo, že byli pohlavně zneužíváni v prostředí vlastního bydliště.

Dílčí výzkumný předpoklad, který se týkal zjištění, zda se pachatelé pohlavního zneužívání dopouští na svých obětech spíše citového vydírání, než fyzického násilí či vyhrožování, se v rámci výzkumného šetření taktéž potvrdil. Otázky č. 14 a 15, které se zabývaly výskytem fyzického násilí během pohlavního zneužívání ukázaly, že fyzického násilí se pachatelé dopustili v 18,5 % případů. Vyhrožování se dle otázek č. 16 a 17 dopustili pachatelé v 27 % případů a citové vydírání se dle otázek č. 18 a 19 vyskytlo ve 40 % případů pohlavního zneužívání. Lze tak říci, že citového vydírání se pachatelé pohlavního zneužívání dopouští častěji, než fyzického násilí nebo vyhrožování.

Závěr

Tato diplomová práce se zaměřovala na problematiku pohlavního zneužívání a pachatele daného trestného činu. I přesto, že sexuální trestné činy nejsou mezi celkovou kriminalitou čteně zastoupené, nelze pochybovat o jejich vysoké společenské škodlivosti, jelikož na svých obětech zanechávají výrazné negativní následky. V případě problematiky pohlavního zneužívání je míra společenské škodlivosti ještě vyšší, a to z důvodu, že pachatelé svým jednáním zasahují nejen do přirozeného tělesného vývoje dětí, ale také do vývoje mravního. Velkým problémem je také latence trestného činu pohlavního zneužívání, která je zřejmá jak z výzkumů českých a zahraničních, tak z výzkumného šetření, provedeného v rámci této práce. Sexuální zneužívání dětí je tak v dnešní době jevem mnohem běžnějším, než se na první pohled může zdát, a následky zanechané na obětech jsou mnohdy o dost závažnější, než se předpokládá.

Předložená práce, která může být přínosná jak pro laickou veřejnost, tak i pro odborníky, nahlíží na trestný čin pohlavního zneužívání z kriminologického hlediska a představuje komplexní soubor informací jak o samotné problematice, tak o jejích pachatelích a obětech. Cíl teoretické části práce byl splněn díky představení problematiky v 7 hlavních kapitolách, kde došlo k vymezení důležitých pojmů spojených s problematikou sexuálního zneužívání dětí a k představení právní úpravy dané problematiky. V rámci kapitoly o fenomenologii pohlavního zneužívání byl popsán stav a struktura tohoto trestného činu a pomocí analýzy statistických dat Policie ČR byl sledován také vývoj trestného činu pohlavní zneužití v letech 2012–2021. Kapitola zabývající se etiologií pohlavního zneužívání představila možné příčiny, kvůli kterým k sexuálnímu zneužívání dětí dochází, a to jak u pachatelů sexuálně deviantních, tak i u těch, kterým sexuální deviace nebyla diagnostikována. Zásadní část práce je tvořena kapitolou o pachatelích trestného činu pohlavní zneužívání, kde došlo k vymezení typologie pachatelů, k popisu pachatelů sexuálně deviantních i nedevariantních i k představení konkrétních kategorií pachatelů. V rámci jednotlivých kategorií pak byla přiblížena problematika pachatelů zneužívání pubescentů, pachatelů incestu, ženských pachatelek a dětí jako pachatelů pohlavního zneužívání. V této kapitole byla také analyzována statistická data, poskytnutá Odborem věcných gescí a

statistik ÚSKPV Policejního prezidia, díky čemuž došlo k lepšímu uchopení jednotlivých věkových kategorií trestně stíhaných pachatelů pohlavního zneužívání mužského i ženského pohlaví. V práci nechyběla ani kapitola o obětech pohlavního zneužívání, v rámci které došlo k představení charakteristiky obětí, popsání projevů sexuálního zneužívání u dětí i následků, které daný trestný čin na dětských obětech zanechává. Zmíněno zde také bylo téma rizikových rodin a stručně představena byla i terapie dětských obětí. Poslední kapitola teoretické části byla věnována možným způsobům kontroly sexuálního zneužívání dětí, ke kterým dochází prostřednictvím dvou odlišných strategií – preventivní a represivní.

Praktická část práce se zaměřovala na získání poznatků o pachatelích pohlavního zneužívání, o vztahu mezi pachatelem a obětí i o charakteristických prvcích, kterých se pachatelé během páchaní pohlavního zneužití dopouští. Pomocí výsledků z výzkumného dotazníkového šetření, adresovaného obětem pohlavního zneužívání, došlo jak k ověření výzkumných předpokladů, vycházejících z teoretické části práce, tak k získání dalších relevantních poznatků o problematice sexuálního zneužívání dětí, čímž byly naplněny stanovené cíle pro danou část práce. V empirické části tak byl ověřen předpoklad, že pachatelé pohlavního zneužívání se nejčastěji stávají muži, jejichž oběti jsou nejčastěji dívky. Zároveň lze tvrdit, že v případě pohlavního zneužívání dochází spíše ke zneužívání opakovanému než k jednorázovým skutkům, a pohlavního zneužívání se většinou dopouští osoby, které jsou oběti dobře známé a v mnoha případech i příbuzné. V rámci empirické části došlo také k ověření předpokladu o místě činu, na kterém k pohlavnímu zneužívání zpravidla dochází, a dle očekávání se zde nejčastěji jednalo o bydliště pachatele nebo oběti. Zkoumán byl také prvek fyzického násilí, citového vydírání a vyhrožování, a i zde došlo dle předpokladu ke zjištění, že se pachatel na své oběti dopouští spíše citového vydírání, než fyzického násilí nebo vyhrožování. Další relevantní poznatky se týkaly doby trvání sexuálního zneužívání, osoby pachatele v rámci intrafamiliárního zneužívání, nejčastějších sexuálních aktivit, ke kterým mezi pachatelem a obětí docházelo a komerční složky v rámci dané problematiky. Důležitým poznatkem je také míra latence pohlavního zneužívání, která je v daném případě nad očekávání vysoká i přes to, že se velká část respondentů o sexuálním zneužívání svěřila jiné osobě.

Pohlavní zneužívání se naší společností vyskytuje již mnoho let a právě nyní, v době moderních technologií, lze jednodušeji než kdy jindy šířit osvětu na dané téma. Osvěta, plnící funkci prevence, hraje v problematice pohlavního zneužívání klíčovou roli, nicméně mechanismy nastavené v České republice nejsou dostatečné, aby se sexuálnímu zneužívání dětí efektivně předcházelo. Je potřeba se více zaměřovat jak na rodiče dětí, kteří mnohdy netuší, kdy se sexuální výchovou dětí začít, tak na děti samotné, jelikož právě povědomí o vlastní sexualitě a rozpoznání nevhodnosti jednání pachatele je v předcházení pohlavnímu zneužívání zcela zásadní. Kromě větší aktivity v šíření osvětové činnosti by v dané problematice mohlo být užitečné také zlepšení a zefektivnění práce školních psychologů ve vzdělávacích zařízeních, která vzdělávají děti v rizikovém věku. Tito pracovníci by měli již od počátku studia navazovat důvěrný vztah s dětmi, účastnit se veškerých školních aktivit a šířit osvětu, jelikož právě tyto osoby mohou být častokrát jedinými, jimž se dítě se sexuálním zneužíváním svěří. V tomto ohledu už však nejde o předcházení pohlavnímu zneužívání, ale o snížení rizika dlouhodobé traumatizace. Platí zde totiž pravidlo, že čím dříve je zjištěna skutečnost sexuálního zneužívání, a čím kratší dobu zneužívání trvá, tím větší je šance na úspěšnou terapii i plnohodnotné psychické zotavení dětské oběti.

Seznam použité literatury

Monografie

BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-143-1.

BLATNÍKOVÁ, Šárka. Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. ISBN 9788073380915.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Forenzní psychologie. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.

DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní zákoník: Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015. ISBN 978-807478-790-4.

FRYŠTÁK, M a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část. Ostrava: KEY Publishing, 2015. ISBN 978-80-7418-225-9.

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-64-4.

CHMELÍK, Jan a kol. Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071787396.

JANDOUREK, Jan. Slovník sociologických pojmů: 610 hesel. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.

KUCHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 8071798134.

SCHEINOST, Miroslav a kol. Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2020. ISBN 978-80-7338-187-5.

ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

TÄUBNER, Vladimír. Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7071-029-2.

TOMÁŠEK, Jan. Úvod do kriminologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 9788073807467.

VANÍČKOVÁ, Eva, Kamil PROVAZNÍK a Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí. II. díl. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 8071848786.

VANÍČKOVÁ, Eva, Kamil PROVAZNÍK, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Jana SPILKOVÁ. Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence. Praha: Portál, 1999. ISBN 8071782866.

VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Kamil PROVAZNÍK. Sexuální zneužívání dětí. I. díl. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 8071844799.

WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti. Praha: Grada Publishing, 2000. ISBN 80-7169-795-8.

WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0929-5.

Zákonná úprava

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění

Zákon č. 40/2013 Sb., o obětech trestných činů

Webové stránky a elektronické zdroje

CHMELÍK, Jan. Otázky spojené s mravnostní trestnou činností – I. část. VŠEHRD: Spolek českých právníků [online]. Dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/otazky-spojene-s-mravnostni-trestnou-cinnosti-i-cast_fda541ee-85de-4a77-bcff-ddf47408a78a

Bílý kruh bezpečí: Poslání a činnost. Bkb.cz [online]. Dostupné z:
<https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>

BOYD, Cameron. Young people who sexually abuse: Key issues [online].
Dostupné z: https://aifs.gov.au/sites/default/files/publication-documents/pb1_0.pdf

Centrum Élektra: Služby. Centrumelektra.cz [online]. Dostupné z:
https://centrumelektra.cz/?page_id=31

ČIHÁK, František, MUDr. Psychické reakce dětských obětí sexuálního zneužívání a znásilnění [online]. Dostupné z:
<https://www.pediatriepropraxi.cz/pdfs/ped/2011/05/08.pdf>

Deklarace práv dítěte [online]. Dostupné z:
<https://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-ditete-63749/tmplid-560/>

E-Bezpečí: Co je kybergrooming? [online]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/71-trivium/1421-co-je-kybergrooming>

Epravo.cz: Trestné činy proti lidské důstojnosti [online]. Dostupné z:
<https://www.epravo.cz/top/clanky/trestne-ciny-proti-lidske-dustojnosti-16976.html>

Epravo.cz: Úprava obětí a zvláště zranitelných obětí v právním řádu ČR a jejich ochrana během trestního řízení [online]. Dostupné z:
<https://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-obeti-a-zvlast-zranitelnych-obeti-v-pravnim-radu-cr-a-jejich-ochrana-behem-trestniho-rizeni-110433.html>

HANUŠOVÁ, J., P. HANUŠ, J. KOVAŘÍK a M. RAMEŠOVÁ. Sexuální zneužívání dětí – oběti a pachatelé: Teoretická část [online]. Dostupné z:
<http://casopis-zsfju.zsf.jcu.cz/prevence-urazu-otrav-a-nasili/administrace/clankyfile/20120429212655159236.pdf>

HERMAN, Erik, MUDr. Disociativní poruchy v praxi. Psychiatrie pro praxi [online].
Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2008/06/07.pdf>

HOFERKOVÁ, Stanislava. Úvod do kriminologie [online]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-patologie-a-prevence/uvod-do-kriminologie.pdf>

HOFERKOVÁ, Stanislava. Úvod do kriminologie [online]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-patologie-a-prevence/uvod-do-kriminologie.pdf>

Independent inquiry child sexual abuse: The nature and effects of child sexual abuse [online]. Dostupné z: <https://www.iicsa.org.uk/reports-recommendations/publications/inquiry/interim/nature-effects-child-sexual-abuse>

JEŽKOVÁ, Zuzana a Alexandra FRAŇKOVÁ. Mýty a fakta o sexuálním zneužívání dětí. In: Šance dětem [online]. Dostupné z: www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/myty-a-fakta-o-sexualnim-zneuzivani-deti-63.html#co-je-sexualni-zneuzivani

MACHKOVÁ, Alexandra, PhDr. Mýty a fakta o sexuálním zneužívání dětí. Šance dětem [online]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/myty-fakta-o-sexualnim-zneuzivani-deti>

MCLEOD, David. Female Offenders in Child Sexual Abuse [online]. Dostupné z: <https://www.intechopen.com/chapters/77037>

MILFAIT, René. Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání. Šance dětem [online]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/pachatele-komercniho-sexualniho-zneuzivani>

MILFAIT, René. Šance Dětem: Obchod s dětmi do sexuálního průmyslu [online]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/obchod-s-detmi-do-sexualniho-prumyslu>

Patterns of Sexual Abuse among Children: Victims' and Perpetrators' Characteristics [online]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/279160416_Patterns_of_Sexual_Abuse_among_Children_Victims'_and_Perpetrators'_Characteristics

Policie.cz: Statistické přehledy kriminality Policie ČR [online]. Dostupné z:
<https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

PRAŠKO, Ján, CSc. Posttraumatické stresové poruchy - I. díl: Klinický obraz a etiologie. Psychiatrie pro praxi [online]. Dostupné z:
<https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2001/04/04.pdf>

Prevalence incestu a faktory, které ji ovlivňují [online]. 2021. Dostupné z:
https://www.researchgate.net/publication/349883435_Prevalence_incestu_a_faktory_ktere_ji_ovlivnuji_Incest_prevalence_and_its_influencing_factors

Prevencekriminality.cz: Prevence kriminality [online]. Dostupné z:
<https://prevencekriminality.cz/prevence-kriminality/>

Psychiatrická nemocnice Havlíčkův Brod: Sexuální deviace [online]. Dostupné z:
<https://www.pnhb.cz/psychiatricke-texty/sexualni-deviace>

ŘEHOŘ, Jiří. Základy kriminologie [online]. České Budějovice, 2007. Dostupné z:
<https://www.zsf.jcu.cz/images/ZSF/fakulta/ustavy/urt/pro-studenty/ochrana-obyvatelestva/zaklady-kriminologie.pdf>.

Stav, struktura a dynamika kriminality [online]. Dostupné z:
<https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/stav>

Studium psychologie: Etapy psychického vývoje: pubescence, adolescence. Psychologická charakteristika těchto období, jejich význam pro další vývoj [online]. Dostupné z: <https://www.studium-psychologie.cz/vyvojova-psychologie/6-pubescence-adolescence.html>

ŠVANDOVÁ, Nicola. Trestněprávní aspekty sexuálního zneužívání [online]. Praha, 2013. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, katedra trestního práva. Vedoucí práce doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D. Dostupné z:
<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/57934/140033048.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

VÁVRA, Libor. Právní prostor [online]. Dostupné z:
<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/planujete-rande-s-ditetem>

Women also sexually abuse children, but their reasons often differ from men's [online]. Dostupné z: <https://theconversation.com/women-also-sexually-abuse-children-but-their-reasons-often-differ-from-mens-72572>

ZVĚŘINA, Jaroslav a Petr WEISS. Doporučené postupy v terapii parafilních sexuálních delikventů [online]. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/12999/28544/Doporu%C4%8Den%C3%A9_postupy_v_terapii_parafiln%C3%ADch_sexu%C3%A1ln%C3%ADch_delikvent%C5%AF.pdf

Seznam tabulek a grafů

Tabulky:

Tabulka č. 1: Mravnostní trestné činy evidované PČR v roce 2021 dle TSK.....	
.....	str. 29

Grafy:

Graf č.1: Rozdělení registrovaných trestných činů v ČR v roce 2021	str. 28
Graf č. 2: Stav trestného činu pohlavní zneužití za rok 2021 dle jednotlivých krajů České republiky.....	str. 31
Graf č.3: Trestné činy evidované a objasněné Policií ČR v letech 2012-2021	str. 32
.....	
Graf č. 4: Mravnostní trestná činnost evidovaná a objasněná v letech 2012-2021	str. 33
Graf č. 5: Vývoj trestného činu pohlavní zneužití v závislosti (§187/2) a jeho objasněnost v letech 2012-2021	str. 34
Graf č. 6: Vývoj trestného činu pohlavní zneužití ostatní (§187/1,3,4) a jeho objasněnost v letech 2012-2021	str. 35
Graf č.7: Vývoj trestného činu komerční forma pohlavního zneužití v závislosti (§187/2) a jeho objasněnost v letech 2012-2021	str. 36
Graf č.8: Vývoj trestného činu komerční forma pohlavního zneužití (§187/1,3,5) a jeho objasněnost v letech 2012-2021.....	str. 37
Graf č. 9: Struktura trestného činu pohlavní zneužití v závislosti (§187/2) v roce 2021 dle vybraných kategorií pachatelů.....	str. 38

Graf č. 10: Struktura trestného činu pohlavní zneužití ostatní (§187/1,3,4) v roce 2021 dle vybraných kategorií pachatelů	str. 39
Graf č. 11: Struktura trestného činu komerční forma pohlavního zneužití v závislosti (§187/2) v roce 2021 dle vybraných kategorií pachatelů	str. 39
Graf č. 12: Struktura trestného činu komerční forma pohlavního zneužití (§187/1,3,5) v roce 2021 dle vybraných kategorií pachatelů	str. 40
Graf č. 13: Procentuální podíl trestně stíhaných mužů a žen za trestný čin pohlavní zneužití v roce 2021	str. 51
Graf č. 14: Věková struktura trestně stíhaných pachatelů pohlavního zneužití v roce 2021	str. 51
Graf č. 15: Věková struktura stíhaných pachatelek za trestný čin pohlavní zneužití v roce 2021	str.62
Graf č. 16: Počet stíhaných nezletilých pachatelů za trestný čin pohlavní zneužití v roce 2021	str. 65
Graf č. 17: Zastoupení trestně stíhaných nezletilých pachatelů na trestném činu pohlavního zneužití v roce 2021.....	str. 66
Graf č. 18: Oběti pohlavního zneužívání dle pohlaví.....	str. 88
Graf č. 19: Rodinné prostředí a vztahy v rodině u obětí pohlavního zneužívání.....	str. 89
Graf č. 20: Věk oběti při první zkušenosti se sexuálním zneužíváním	str. 90
Graf č. 21: Věk pachatelů sexuálního zneužívání	str.91
Graf č. 22: Sexuální zneužívání opakované / jednorázové	str.91
Graf č. 23: Doba trvání sexuálního zneužívání	str. 92
Graf č. 24: Vztah mezi pachatelem a obětí	str. 93
Graf č. 25: Pachatelé intrafamiliárního zneužívání.....	str. 94
Graf č. 26: Udělení souhlasu se sexuálními aktivitami	str. 95

Graf č. 27: Fyzické násilí při pohlavním zneužívání	str. 96
Graf č. 28: Odměny nabízené pachatelem za sexuální aktivity.....	str.99
Graf č. 29: Sexuální aktivity mezi pachatelem a obětí.....	str. 99
Graf č. 30: Místo činu	str. 100
Graf č. 31: Místo činu – jinde.....	str. 101

Seznam zkratk

CAN	Child Abuse and Neglect
CSA	Child Sexual Abuse
CSEC	Commercial Sexual Exploitation of Children
PČR	Policie České republiky
PTSD	Posttraumatic Stress Disorder
TSK	Takticko-statistická klasifikace
TZ	Trestní zákoník

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro oběti sexuálního zneužívání str. 118

Příloha č. 2: Statistické výstupy Policejního prezidia PČR (Odbor věcných gescí a statistik ÚSKPV)..... str. 122

Příloha č. 1

Zkušenosti se sexuálním zneužíváním

Sexuální zneužívání je velmi závažnou a citlivou problematikou, která na svých obětech zanechává mnohdy i celoživotní negativní následky. I přes to, že se o sexuálním zneužívání mluví stále častěji, nedostatek aktuálních informací neumožňuje vytvářet kvalitní preventivní strategie, jež by mohly ochránit další generace. Každá informace od osoby, která tuto traumatizující zkušenost měla, je tak z vědeckého hlediska velmi cenná.

Touto cestou bych Vás chtěla poprosit o vyplnění zcela anonymního dotazníku, který se věnuje zkušenostem lidí se sexuálním zneužíváním. Odpovědi, získané z tohoto výzkumného šetření, budou sloužit ke zpracování diplomové práce, zaměřené na pachatele sexuálního zneužívání.

Vyplnění dotazníku by Vám nemělo zabrat více než 10 minut

Děkuji Vám za Váš čas a ochotu.

Daria Lípová

- 1) Za sexuální zneužívání dětí jsou považovány jakékoliv sexuální aktivity mezi dospělou osobou a dítětem mladším 15 let. Může jít o tělesné dotyky, pohlavní styk či jiné aktivity, které slouží k uspokojení pachatele. Měl(a) jste v dětství takovou zkušenost?

*Nápověda k otázce: V případě, že je Vaše odpověď "ne", nepokračujte, prosím, ve vyplňování dotazníku.

Ano Ne

- 2) Uveďte, prosím, Vaše pohlaví.

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

Žena Muž

- 3) Uveďte, prosím, Váš věk.

- 4) Jak byste popsal(a) Vaše rodinné prostředí a vztahy v rodině během dětství?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

Velmi dobré Spíše lepší Spíše horší Velmi špatné

5) Kolik Vám bylo let, když k sexuálnímu zneužívání poprvé došlo?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- 0-6 6-9 9-12 13-15

6) Jakého pohlaví byl pachatel?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

Muž Žena

7) Jaký byl věk pachatele?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Méně než 15 let
 15-17
 18-30
 30-40
 40-50
 50 a starší
 Neznám věk pachatele

8) Jednalo se o jednorázovou událost nebo k sexuálnímu zneužívání docházelo opakovaně?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Jednorázová událost Opakovaně

9) Pokud se jednalo o opakované zneužívání, jak dlouho trvalo?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Méně než 1 rok 2-3 roky 4-6 let
 Více než 6 let Jednalo se o jednorázovou událost

10) Byla pachatelem osoba, kterou jste znal(a)?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Ano Ne

11) Pokud pachatelem byl někdo, koho jste znal(a), o koho se jednalo?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Příbuzná osoba Kamarád Osoba z okruhu přátel rodiny
 Osoba, které jsem byl(a) svěřen(a) do péče – vychovatel, učitel, trenér, babysitter
 Pachatele jsem neznal(a)
 Jiná osoba – uveďte, prosím, jaká.

12) Pokud byla pachatelem příbuzná osoba, o koho se jednalo?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Otec Nevlastní otec Strýc
 Pachatelem nebyla příbuzná osoba
 Jiná osoba – uveďte, prosím, jaká.

13) Souhlasil(a) jste se sexuálními aktivitami?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Ano Ne

14) Dopustil se na Vás pachatel fyzického násilí?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Ano Ne

15) Pokud ano, uveďte, prosím, jakého.

16) Vyhržoval Vám pachatel?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Ano Ne

17) Pokud ano, uveďte, prosím, jak.

18) Dopustil se pachatel citového vydírání?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Ano Ne

19) Pokud ano, uveďte, prosím, jakého.

20) Nabízel Vám pachatel nějakou odměnu za sexuální aktivity?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Ano Ne

21) Pokud ano, o jakou odměnu se jednalo?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Finanční odměna Dárek Jiné výhody
 Pachatel mi odměnu nenabízel Jiná...

22) K jakým aktivitám mezi Vámi a pachatelem došlo?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí.

- Tělesné dotyky Pořízení obnažených fotografií Líbání
 Pohlavní styk nebo pokus o něj Masturbace
 Orální sexuální aktivity Jiná...

23) Podal Vám pachatel alkohol nebo drogy?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Ano Ne

24) Kde k sexuálnímu zneužívání došlo/docházelo?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí.

- U mě doma U pachatele doma V autě
 Na ulici Ve školském zařízení Na letním táboře
 V přírodě – u koupaliště, bazénu apod.
 Na sportovním soustředění / v rámci sportovních aktivit
 Jinde...

25) Věděla o pachatelově jednání i jiná osoba?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Ano Ne Nevím

26) Svěřil(a) jste se někomu o sexuálním zneužívání?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Ano Ne

27) Víte, zda pachatel zneužíval i jiné dítě?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Ano Ne Nevím

28) Byl Váš případ sexuálního zneužívání vyšetřován Policií ČR?

*Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď.

- Ano Ne

Příloha č. 2

přehled základních počtů					
celková kriminalita					
Česká republika od roku 2017					
veličina	2017	2018	2019	2020	2021
registrované skutky	202303	192405	199221	165525	153233
z toho objasněno	94890	92795	93202	77786	72493
stíhané osoby	87168	84990	86209	75405	69749
přehled základních počtů					
TSK 211 - pohlavní zneužití v závislosti (§ 187/2)					
Česká republika od roku 2017					
veličina	2017	2018	2019	2020	2021
registrované skutky	68	92	88	96	95
z toho objasněno	47	68	55	57	46
stíhané osoby	55	62	55	67	52
přehled základních počtů					
TSK 212 - pohlavní zneužití ostatní (§ 187/1, 3, 4)					
Česká republika od roku 2017					
veličina	2017	2018	2019	2020	2021
registrované skutky	669	630	672	624	623
z toho objasněno	480	434	455	378	424
stíhané osoby	504	486	524	450	497
přehled základních počtů					
TSK 213 - komerční forma pohlavního zneužití v závislosti (§ 187/2)					
Česká republika od roku 2017					
veličina	2017	2018	2019	2020	2021
registrované skutky	4	5	4	5	10
z toho objasněno	3	5	2	3	4
stíhané osoby	3	4	2	3	5
přehled základních počtů					
TSK 214 - komerční forma pohlavního zneužití (§ 187/1, 3, 4)					
Česká republika od roku 2017					
veličina	2017	2018	2019	2020	2021
registrované skutky	9	7	8	18	10
z toho objasněno	8	3	6	6	8
stíhané osoby	9	4	9	5	14

stíhané osoby v ČR, rok 2021 podle pohlaví a věku		
TSK 211 - pohlavní zneužití v závislosti (§ 187/2)		
veličina	muž	žena
osoby celkem (*)	50	2
děti do 15ti let	1	0
děti 15-17 let	1	0
osoby 18-29 let	10	0
osoby 30-39 let	13	0
osoby 40-49 let	14	2
osoby 50 a více let	12	0
<i>(*) - to není součet, osoba může páchat tr. činnost v časovém rozpětí více let</i>		
stíhané osoby v ČR, rok 2021 podle pohlaví a věku		
TSK 212 - pohlavní zneužití ostatní (§ 187/1, 3, 4)		
veličina	muž	žena
osoby celkem (*)	444	53
děti do 15ti let	88	42
děti 15-17 let	153	8
osoby 18-29 let	141	1
osoby 30-39 let	31	1
osoby 40-49 let	26	1
osoby 50 a více let	10	0
<i>(*) - to není součet, osoba může páchat tr. činnost v časovém rozpětí více let</i>		
stíhané osoby v ČR, rok 2021 podle pohlaví a věku		
TSK 213 - komerční forma pohlavního zneužití v závislosti (§ 187/2)		
veličina	muž	žena
osoby celkem (*)	5	0
děti do 15ti let	0	0
děti 15-17 let	0	0
osoby 18-29 let	0	0
osoby 30-39 let	1	0
osoby 40-49 let	1	0
osoby 50 a více let	3	0
<i>(*) - to není součet, osoba může páchat tr. činnost v časovém rozpětí více let</i>		
stíhané osoby v ČR, rok 2021 podle pohlaví a věku		
TSK 214 - komerční forma pohlavního zneužití (§ 187/1, 3, 4)		
veličina	muž	žena
osoby celkem (*)	11	3
děti do 15ti let	3	3
děti 15-17 let	3	0
osoby 18-29 let	5	0
osoby 30-39 let	0	0
osoby 40-49 let	0	0
osoby 50 a více let	0	0
<i>(*) - to není součet, osoba může páchat tr. činnost v časovém rozpětí více let</i>		